

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Raul Kartsep

JÕUSTUNUD VAHEKOHTU OTSUSTE TÜHISTAMINE EESTI ÕIGUSES

Magistritöö

Juhendajad:
PhD Carri Ginter
LL.M. Pirkka-Marja Põldvere

Tallinn
2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. JÕUSTUNUD VAHEKOHTU OTSUSTE TÜHISTAMISMENETLUS EESTIS.....	8
1.1. Vahekohtumenetluse eraõiguslik olemus	8
1.2. Eesti vahekohtumenetluse regulatsiooni allikad ja hierarhia.....	11
1.3. Riiklik kontroll vahekohtu otsuste üle	14
1.4. Vahekohtu otsuse tühistamismenetluse olemus ja menetluslikud etapid	18
1.4.1. Tühistamismenetlust saab algatada üksnes vahekohtu otsuse suhtes.....	19
1.4.2. Tühistamisavaldus tuleb esitada 30 päeva jooksul.....	24
1.4.3. Tühistamisavalduse esitamise õigus.....	28
1.4.4. Vahekohtumenetluse poolte õigus loobuda tühistamisavalduse esitamise võimalusest	32
2. VAHEKOHTU OTSUSTE TÜHISTAMISE ALUSED NING NENDE RAKENDAMISE PRAKTIKA EESTI KOHTUTES.....	36
2.1. Tühistamisalused Eestis ja TsMS eeskujuks olevates õigusaktides ning nende liigitamine.....	36
2.2. Vahekohtu otsuste tühistamismenetluste statistiline ülevaade Tallinna Ringkonnakohtus.....	38
2.3. Tühistamisaluse mõju vahekohtu otsusele kui täiendav eeldus otsuse tühistamiseks.....	40
2.4. Tühine vahekohtu kokkulepe.....	43
2.5. Õigus olla vahekohtumenetluses ära kuulatud.....	53
2.5.1. Probleemid vahekohtumenetluse dokumentide kättetoimetamisega.....	54
2.5.2. Vahekohtumenetluse poolte ebavõrdne kohtlemine vahekohtumenetluses	61
2.6. Vahekohus ületab oma pädevuse piire.....	65
2.7. Vahekohus rikub seadusest või vahekohtu kokkuleppest tulenevat keeldu.....	71
2.8. Kohtu <i>ex officio</i> tühistamisalused	78
KOKKUVÕTE	84
ANNULMENT OF ARBITRATION AWARDS IN ESTONIAN LAW	89
KASUTATUD MATERJALID	94

SISSEJUHATUS

Enamike vahekohtute reglementide kohaselt on vahekohtu otsus sõnaselgelt lõplik, pooltele siduv ning edasikaebamisele ei kuulu.¹ Vahekohtu otsus jõustub tegemise päeval ning kuulub üldjuhul täitmisele viivitamatult pärast jõustumist.² Ka tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS)³ § 746 lg 1 ja 2 kohaselt jõustub vahekohtu otsus selle tegemise päeval ning on oma õigusjõult võrdne riikliku kohtu otsusega, st omab *res judicata* jõudu, on pooltele siduv ning sundtäidetav. Traditsiooniliselt peetakse vahekohtumenetluse kõige tugevamaks eeliseks kohtumenetluse ees just vahekohtumenetluse lõplikkust.⁴ Vahekohtumenetluses saavad pooled vaid „ühe lasuga“ omavahelisele vaidlusele siduva ja lõpliku lahenduse otsuse näol, mis on lihtsasti täidetav ca 160 erinevas maailma riigis.⁵ Ka alaliste vahekohtute poolt välja pakutud vahekohtu kokkuleppe näidisklauslites rõhutatakse, et vahekohtumenetluses lahendatakse poolte erimeelsused lõplikult.⁶ Ehkki vahekohtu menetlust reguleerivad seadused ja vahekohtu kokkuleppeid lugedes võib jääda mulje, et vahekohtu poolt tehtud otsus ongi lõplik ning pärast seda on vaidlus läbi, on see mulje ekslik. Enamikes õigussüsteemides, sh Eestis, on võimalik vahekohtu otsuse täitejõudu vähemalt kahel juhul vaidlustada. Esiteks, kui vahekohtu otsus tühistatakse vahekohtumenetluse koha järgse riigi kohtus, ning teiseks, kui kohus keeldub vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamisest või tunnustamisest vastavas riigis.⁷ Need kaks õiguskaitsevahendit vahekohtuotsuse täitejõu vaidlustamiseks on ainsad juhud, mil kohtutel tekib võimalus jõustunud vahekohtu otsuse „kontrollimiseks“. Käesolev magistritöö keskendub Eestis tehtud vahekohtu otsuse tühistamismenetlusele (TsMS § 751 – 752). Täpsemalt on

---

¹ Vt Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraazikohtu reglement (EKTk reglement) art 34 (1); Stockholmi Kaubanduskoja Arbitraazireeglite (SCC reglement) art 40; UNCITRAL Arbitraazireeglite (UNCITRAL reglement) art 34 (2).

² EKTk reglement art 35 (1); SCC reglement art 40; UNCITRAL reglement art 32 (2).

³ Tsiviilkohtumenetluse seadustik – RT I 2005, 26, 197; RT I, 19.03.2019, 23.

⁴ Kirby, J. Finality and Arbitral Rules: Saying an Award Is Final Does Not Necessarily Make It So. The Netherlands. Journal of International Arbitration 2012, lk 120.

⁵ ÜRO riigid võtsid vahekohtu otsuste täitmise ülemaailmseks ühtlustamiseks 10. juunil 1958 New Yorgi diplomaatilisel konverentsil vastu New Yorgi välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni (New Yorgi konventsioon), mille osapoolteks on magistritöö kirjutamise hetkeks 162 erinevat riiki üle maailma. Eesti suhtes jõustus New Yorgi konventsioon 28. novembril 1993. RT II 1993, 21, 51. Ingl k The Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York 1958). Kättesaadav: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/New-York-Convention-E.pdf> (21.04.2020).

⁶ „Kõik käesolevast lepingust tulenevad või lepinguga seotud vaidlused, erimeelsused ja nõuded lahendatakse lõplikult EKTk Arbitraazikohtus selle reglemendi alusel.“ EKTk näidis vahekohtu kokkuleppe kättesaadav: <https://www.koda.ee/et/teenused/naidis-arbitraaziklauslid> (21.04.2020); SCC näidis vahekohtu kokkuleppe inglise keeles: „Any dispute, controversy or claim arising out of or in connection with this contract, or the breach, termination or invalidity thereof, shall be finally (autori rõhutusega) settled by arbitration in accordance with the Arbitration Rules of the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce.“ Kättesaadav: <https://sccinstitute.com/our-services/model-clauses/english/> (21.04.2020).

⁷ New Yorgi konventsiooni art 5 sisaldab aluseid, millal kohus võib keelduda vahekohtu otsuse täidetavaks tunnustamisest või selle tunnustamisest.

magistritöö eesmärgiks tuvastada, kuidas on Eesti kohtud sisustanud rahvusvahelisest praktikast üle võetud vahekohtu otsuse tühistamise aluseid.

Eesti on ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse Komisjoni 1985. aasta mudelseaduse (edaspidi mudelseadus) riik.⁸ Enam kui sajas erinevas jurisdiktsioonis vastu võetud normistiku⁹ ülevõtmise üheks eesmärgiks oli muuta Eesti atraktiivsemaks kaubandusvaidluste lahendamise kohana.¹⁰ Valides vahekohtumenetluse kohaks Eesti, on võimalik vahekohtu otsuse tühistamist nõuda Eesti õiguse alusel, st TsMS § 751 – 752 järgses menetluses. Mudelseaduse ja TsMS eesmärki arvestades, peaks Eesti praktika vahekohtu otsuste tühistamismenetluses kattuma teiste mudelseaduse riikide praktikaga, kuivõrd see muudab menetluse nii Eesti kui ka rahvusvahelistele vahekohtumenetluse pooltele läbipaistvaks ning usaldusväärseks. Eestis tehtud vahekohtu otsused on tunnustatavad ja täidetavad 162 erinevas riigis, mistõttu mõjutab usaldusväärse tühistamismenetluse olemasolu Eestis tehtavaid vahekohtu otsuseid nende täitmisel üle maailma.¹¹ Nimetatud eesmärgi saavutamise huvides on oluline tuvastada nüüd, 14 aastat pärast uute vahekohtumenetluse normide jõustumist, kas mudelseaduse alusel kujunenud vahekohtu otsuste tühistamise praktika on kooskõlas rahvusvaheliselt tunnustatud teooria ja praktikaga või erineb sellest.

2016. aastal on vahekohtumenetluse põhiseaduspärasust analüüsisvas magistritöös jõutud järeldusele, et vahekohtu otsuste tühistamismenetluse regulatsioon ei ole piisavalt tõhus meede tagamaks isikute õiguste kaitset.¹² Arvestades, et tühistamismenetluse regulatsioon on üle võetud mudelseadusest võib see järeldus tähendada muuhulgas, et mudelseadus ei sobitu Eesti õigusesse, tekitades vastuolu põhiseadusega. Samas ei ole Eestis varasemalt analüüsitud, a) kas

---

⁸ TsMS vahekohtu peatüki väljatöötamisel lähtuti ennekõike ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse Komisjoni 1985. aasta mudelseadusest vahekohtu kohta. Ingl k UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration. Vt Tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõu (208 SE I) seletuskiri, vahekohtute osa sissejuhatus, lk 271-272. (TsMS-i eelnõu seletuskiri ei ole arvatavõrgust leitav, autorile andis selle koopia magistritöö juhendaja Pirkka-Marja Põldvere). Mudelseadus kättesaadav: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration (21.04.2020).

⁹ UNCITRAL mudelseaduse veebilehe andmetel on mudelseadus võetud üle 83 erinevas riigis, kokku 116 erinevas jurisdiktsioonis. Andmed kättesaadavad: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration/status (12.04.2020).

¹⁰ 208 SE I seletuskiri, vahekohtute osa sissejuhatus, lk 271-272. - „Oma konkreetse sisuga pakub mudelseadus ülevaatlikult liigendatud, täieliku ja suletud süsteemi, mis tagab vahekohtumenetluse sujuva kulgemise ka napolisõnaliste vahekohtu klauslite korral. Kogu maailmas usaldatud ja proovitud normistiku vastuvõtmine ka Eestis võib viia eelkõige selleni, et Eestis hakatakse rahvusvahelist vahekohtumenetlust läbi viima rohkem kui seni.“

¹¹ New Yorgi konventsiooni art 5 lg 1 (e) kohaselt võib välisriigi pädev asutus jätta vahekohtu otsuse tunnustamata või täidetavaks tunnustamata, kui vahekohtu otsus ei ole selle osapooltele siduvaks saanud, see on tühistatud või selle täitejõud on peatatud vahekohtumenetluse koha järgse riigi pädeva asutuse poolt.

¹² Telk, L. Vahekohtumenetlus põhiseadusega garanteeritud menetluslike põhiõiguste vaatenurgast. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond, 2016. Kättesaadav: <https://dspace.ut.ee/handle/10062/51665> (16.04.2020).

ja kui palju on Eesti kohtud jõustunud vahekohtu otsuseid tühistanud; b) kas ringkonnakohtute praktika on tühistamiseluste sisustamisel järjepidev; ning c) kas ringkonnakohtute praktika on kooskõlas põhiseadusega ja rahvusvaheliselt tunnustatud praktikaga, sh UNCITRAL mudelseaduse riikide praktikaga või erineb sellest. Üks põhjus, miks tühistamismenetlusega seonduvat praktikat on raske uurida ning miks seda tõenäoliselt seni tehtud ei ole, on see, et vahekohtumenetlusega seotud kohtumenetlus on Eestis kinnine.¹³ Ehkki ühelt poolt tagab kinnine kohtumenetlus vahekohtumenetluse poolte konfidentsiaalsust, mis on vahekohtumenetluse teine oluline eelis riikliku kohtu ees,¹⁴ kaasneb kinnise kohtumenetlusega teatav ebakindlus vahekohtu otsuste lõpliku jõustumise osas.¹⁵ Avaliku kohtupraktika puudumisel pole võimalik kontrollida, millistel põhjustel ja kui palju Eesti kohtutes eelduslikult lõplikke vahekohtu otsuseid tühistatakse. Risk, et kohtumenetluse kinniseks kuulutamise ei pruugi tekkida ühtset kohtupraktikat, on välja toodud ka TsMS kommenteeritud väljaandes.¹⁶

Eelnevast tulenevalt on käesoleva magistritöö eesmärgiks selgitada välja, millistel alustel on võimalik jõustunud vahekohtu otsuseid tühistada ning kuidas on Eesti kohtud neid tühistamiseluste sisustanud. Seejuures analüüsib autor, kas ja milliseid erisusi on Eesti kohtud võrreldes teiste mudelseaduse riikide kohtutega tühistamismenetluses teinud. Erisuste ilmnemisel on autori eesmärk tuvastada, kas ja millises ulatuses on erisused Eesti seadustega ja rahvusvaheliste vahekohtumenetluse põhimõtetega kooskõlas. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on uurimise all Eesti kohtute menetlused, mis käsitlevad tühistamiseluste kohaldamist ja tühistamismenetlust. Magistritöö läbiviimise huvides tehti autorile Tallinna Ringkonnakohtus kättesaadavaks alates 2013. aastast Tallinna Ringkonnakohtu poolt kinnises

---

¹³ Vahekohtumenetlusega seotud kohtumenetlus, sh tühistamismenetlus, on alates 2015. aastast Eestis kinnine (TsMS § 756 lg 6) ning avalikult pole kättesaadavad ka kõik enne seaduse jõustumist tehtud kohtulahendid. Alates 2006. aastast on Riigi Teataja andmebaasist avalikult kättesaadavad vaid 3 ringkonnakohtus toimunud tühistamismenetlust. Samas kui kohtute infosüsteemist nähtub, et ainuüksi Tallinna Ringkonnakohtus on alates 2013. aastast lahendatud vähemalt 95 vahekohtu otsuse tühistamise avaldust. Ka erialakirjanduses on 2014. aastal nenditud, et ühtegi Tallinna Ringkonnakohtu lahendit ETKK Arbitraažikohtu otsuse tühistamise kohta avalikult kättesaadav pole, ehkki andmete järgi peaks neid kindlasti tehtud olema. Vt Põldvere, P.-M. Kaheksa aastat mudelseadust: kas Eesti vahekohtumenetlus vastab mudelile? Juridica. 2014/I, lk 18, alaviide 9.

¹⁴ TsMS muudatuste seletuskirja kohaselt muudeti vahekohtumenetlusega seonduv kohtumenetlus seadusega kinniseks selleks, et tagada vahekohtumenetluse konfidentsiaalsuse põhimõtet. Vt Seletuskiri tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde (718 SE), lk 17.

¹⁵ Näiteks nii Rootsis, Saksamaal kui ka Šveitsis on vahekohtumenetluse tühistamisega seotud menetlused riiklikus kohtus eelduslikult avalikud, v.a juhul kui kohus neid eraldi kinniseks ei kuuluta. Vt. Löttiger, J. Lindsö, A. Arbitration procedures and practice in Sweden: overview. 01.04.2020; Flecke-Gammarco, G. Bücheler, G. Arbitration procedures and practice in Germany: overview. 01.02.2020; Feler, U. Frey, M. (jt). Arbitration procedures and practice in Switzerland: overview. 01.02.2020. Thomson Reuters andmebaasis kättesaadavad: <https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Browse/Home/International/ArbitrationGlobalGuide?comp=pluk&transitionType=Default&contextData=%28sc.Default%29> (18.04.2020).

¹⁶ Torga, M. TsMSK § 756 lg 6, p 3.6. - Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Komm vlj. Tallinn: Juura 2018.

menetluses menetletud 95 vahekohtu otsuse tühistamise avaldust,¹⁷ millest 56 korral on ringkonnakohus jõustunud vahekohtu otsuse tühistanud, 13 korral vahekohtu otsuse tühistamata jätnud ning 26 korral menetluse muudel põhjustel lõpetanud. Lisaks analüüsib autor magistritöö raames ka avalikult kättesaadavaid kohtulahendeid, mis seonduvad vahekohtu otsuse tühistamisalustega.¹⁸

Uurimiseesmärgi saavutamiseks viib autor läbi Eesti kohtupraktika empiirilise analüüsi koos teoreetilises kirjanduses käibivate allikatega ning kõrvutab TsMS-i, mudelseaduse ja New Yorgi 1958. a konventsiooni (edaspidi New Yorgi konventsioon) praktika, toetudes õiguskirjanduses ja teiste mudelseaduse riikide kohtute praktikas välja pakutud võimalustele, kuidas tühistamisaluseid sisustada. Magistritöös analüüsitav mudelseaduse riikide praktika on võetud UNCITRAL mudelseaduse riikide praktika veebikogumikust, kus on inglise keeles kättesaadaval üle 450 kohtulahendi, milles mudelseaduse riikide kohtud on rakendanud mudelseaduse norme.¹⁹ Väliskirjandusest analüüsitakse eelkõige mudelseadust ja Saksa tsiviilprotsessiseadust käsitlevat kirjandust. Saksa vahekohtumenetluse normistik ning üldine õigussüsteem on Eesti TsMS-ga kõige sarnasem, mistõttu on põhjendatud lähtuda sellest TsMS normide sisustamisel. Eestis on vahekohtu otsuste tühistamismenetlust käsitletud varasemalt Pirkka-Marja Põldvere artiklis „8 aastat mudelseadust: Kas Eesti vahekohtumenetlus vastab modelile?“²⁰ ning Maarja Torga, Asko Pohla ja Pirkka-Marja Põldvere poolt tsiviilkohtumenetluse seadustiku III osa kommenteeritud väljaande 14. osas.²¹ Magistritöös on varasemalt vahekohtumenetlust uuritud vahekohtu kokkulepete kontekstis²² ning ühel juhul on uuritud vahekohtumenetluse põhiseaduspärasust menetluslike põhiõiguste vaatenurgast.²³

---

¹⁷ Kohtute infosüsteemist (KIS-2) tulid autori ja ringkonnakohtu personali abil teostatud otsingust välja kinnised menetlused alates 29.04.2013. Autor teostas otsingu nii märksõna „TsMS § 751“ abil kui ka otsingumootori valdkondade abil, otsides „vahekohtumenetlusega“ seotud asju. Esimene tsiviilasi, mis otsingust nähtus lõppes kohtumäärusega 29.04.2013 nr 2-13-54802 ning viimane kohtumäärusega 30.10.2019 nr 2-19-7909.

¹⁸ Riigi Teataja andmebaasist märksõnaga „TsMS § 751“ otsides, tuli andmebaasist välja 19 esimese ja teise astme kohtulahendit alates 2006. aastast. Lisaks on avalikult kättesaadavad ka vahekohtumenetlusega seonduvate asjade Riigikohtu otsuste põhjendused.

¹⁹ Case Law on UNCITRAL Texts (CLOUT). Andmebaas, kuhu ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse Komisjoni sekretariaat on kokku kogunud ÜRO mudelseaduste tekstide praktika. Kättesaadav: <https://www.uncitral.org/clout/?lf=899&lng=en#legislativeText> (21.04.2020).

²⁰ Põldvere, P.-M. (2014), lk 17-33.

²¹ Kõve, V. Jt (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Komm vlj. Tallinn: Juura 2018.

²² Teder, M. Rahvusvaheliste vahekohtu kokkulepete täitmise tagamine üldkohtutes. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014. Kättesaadav: <http://dspace.ut.ee/handle/10062/42702> (16.04.2020); Kisseljova, J. Kohtualluvuse kokkuleppe ja vahekohtu kokkuleppe ühelt isikult teisele ülemineku võimalused Eesti õiguses. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduskond 2016. Kättesaadav: <https://dspace.ut.ee/handle/10062/51693> (16.04.2020).

²³ Telk, L. Vahekohtumenetlus põhiseadusega garanteeritud menetluslike põhiõiguste vaatenurgast. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond, 2016.

Magistritöö on jaotatud kaheks peatükiks. Magistritöö esimeses peatükis analüüsib autor riikliku kohtu võimalusi sekkuda jõustunud vahekohtu otsusesse, keskendudes töö eesmärgist lähtuvalt vahekohtu otsuse tühistamismenetlusele. Analüüsi raames kõrvutab autor Eesti kohtutes ja kirjanduses tühistamismenetluse kohta käsitletut teiste mudelseaduse riikide õigusteooria ja praktikaga. Magistritöö teine peatükk keskendub konkreetselt vahekohtu otsuste tühistamisaluste sisustamisele. Teises peatükis annab autor esmalt statistilise ülevaate analüüsitud lahenditest ning analüüsib seejärel ükshaaval TsMS § 751 lg-tes 1 ja 2 reguleeritud tühistamisaluste rakendamise praktikat Eestis. Seejuures toob autor iga tühistamisaluse sisustamise juures näiteid mudelseaduse riikide praktikast ning analüüsib Eesti kohtute poolt leitud õiguskirjanduse ja mudelseaduse riikide praktika valguses.

Lähtudes üliõpilastöö kirjutamise ja vormistamise juhendist²⁴ on järgnevalt loetletud käesolevat magistritööd kõige enam iseloomustavad märksõnad: vahekohtumenetlus, vahekohtud, edasikaebemenetlus, hagita menetlus, tsiviilkohtumenetlus.

Autor tänab Carri Ginterit ja Pirkka-Marja Pöldvere magistritöö juhendamise eest ning Mati Maksingut ja Tallinna Ringkonnakohtu personali korraldamaks ligipääsu magistritöös käsitletud kinnistele menetlustele.

---

²⁴ Sootak, J. jt (koost). Üliõpilastöö kirjutamine ja vormistamine: juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. Tallinn: Juura 2020.

1. JÕUSTUNUD VAHEKOHTU OTSUSTE TÜHISTAMISMENETLUS EESTIS

1.1. Vahekohtumenetluse eraõiguslik olemus

Vahekohtumenetlus on kohtuväline vaidluste lahendamise meetod.²⁵ Vahekohtumenetluse aluseks on poolte vahekohtu kokkulepe, millega isikud allutavad omavahelise vaidluse lahendamise eraõiguslikule institutsioonile.²⁶ Kuigi seadus vahekohtu mõistet otsesõnu ei ava, on terminile võimalik sisu anda lähtudes TsMS § 9 lg-st 2. Selle kohaselt võib tsiviilasja anda kokkuleppel lahendamiseks vahekohtule, kui seadusest ei tulene teisiti. Vahekohtu olemasolu küsimust on Eesti kohtutes analüüsitud olukorras, kus poolte vaheline vaidlus lahendati üksnes kostja poolt moodustatud juriidilises organis. Nimetatud kaasuses leidis ringkonnakohus, et vahekohus ei saa olla ühe menetlusosalise poolt moodustatud organ, kuivõrd selliselt ei saa vahekohut pidada sõltumatuks ja erapooletuks poolte kokkuleppel moodustatud vahekohtuks (TsMS § 717 lg 1).²⁷ Seega on vahekohus Eesti õiguses TsMS 72. peatükis sätestatud korras poolte kokkuleppel moodustatud vaidluse lahendamise organ, mis on sõltumatu ja erapooletu²⁸ või välisriigis moodustatud organ, mida loetakse vastavas välisriigis vahekohtuks.²⁹

Võimalus lahendada eraõigussuhtest tulenev vaidlus vahekohtus on vahekohtumenetluse poolte autonoomia põhimõtte üks väljendustest.³⁰ Vahekohtus peetav vaidlus lahendatakse eraõiguslike normide järgi, mis on eelnevalt või vahekohtu menetluse alustamisel poolte poolt kokku lepitud. Seadus näeb menetluskorra kokkuleppimisel pooltele ette võrdse kohtlemise ja seisukoha avaldamise põhimõtte.³¹ Nimelt tuleb TsMS § 732 lg 1 kohaselt vahekohtumenetluse pooli kohelda võrdsetena, st tagada neile võimalus avaldada oma seisukohta. Loomulikult tuleb vahekohtumenetluse pooli kohelda võrdselt ka kõikides muudes menetluslikes toimingutes kogu vahekohtumenetluse kestel.³² Näiteks tuleb pooltele tagada võrdsed võimalused tõendite

²⁵ Nurmela, I. Põldvere P.-M. Vaidluste efektiivne kohtuväline lahendamine. *Juridica* 2014/I, lk 4.

²⁶ Pohla, A. Vahekohtu kokkuleppe tähtsus vahekohtumenetluses. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraažikohtu ja välisriikide vahekohtute praktika. *Juridica* 2014/I, lk 36.

²⁷ TlnRnKm 02.04.2015, 2-13-53167, lk 8 ja RKTkm 11.02.2015, 3-2-1-150-14, p 10.

²⁸ TlnRnKm 02.04.2015, 2-13-53167, lk 8.

²⁹ Torga, M. TsMSK 14. osa, p 3.1.a).

³⁰ RKTkm 6.12.2017, 2-17-5977, p 7.1.

³¹ RKTkm 6.12.2017, 2-17-5977, p 7.2.

³² Võrdse kohtlemise põhimõtte kehtib ka vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel (TsMS § 721 lg 2). Kirjanduses eristatakse sümmeetrilisi ja asümmeetrilisi vahekohtu kokkuleppeid. Eestis puudub praktika sümmeetriliste ja asümmeetriliste vahekohtu kokkulepete kohta. Kirjanduses leitakse, et selliste vahekohtu kokkulepete sõlmimine peaks olema Eesti õiguses lubatav arvestades lepinguvabaduse põhimõtet. Seejuures võiks lugeda asümmeetrilisi kokkuleppeid tühiseks juhul, kui üks pooltest on äärmiselt ebavõrdses positsioonis vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel (nt krediitdiasutuse ja füüsilisest isikust laenuvõtja vahelises õigussuhtes on laenuvõtja ebavõrdses positsioonis). Vt Pohla, A. lk 36.

kogumiseks ja esitamiseks, eksperdilt küsimuste küsimiseks ning vahekohtu otsusele tühistamisavalduse esitamiseks.³³ Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine võib olla aluseks hilisemaks vahekohtu otsuse tühistamiseks TsMS § 751 lg 1 p 3 või 5 alusel.

Iga vahekohtumenetluse aluseks on kehtiv vahekohtu kokkulepe. Vahekohtu kokkuleppe üldine mõiste tuleneb TsMS § 717 lg-st 1 ning selle kohaselt on vahekohtumenetluse kokkulepe³⁴ poolte kokkulepe anda vahekohtu lahendada nende vahel tekkinud või tekkida võivast kindlaksmääratud lepingulisest või lepinguvälisest suhtest tulenev vaidlus. TsMS § 718 lg 1 kohaselt võib vahekohtus lahendada igasugust tsiviilasja, mille esemeks on varaline nõue või mittevaraline nõue, mille eseme suhtes võivad pooled tavapärasel kohtumenetluses sõlmida kompromissi. Lisaks on TsMS § 718 lg 2 p 1-3 toodud sõnaselgelt välja vaidluse esemed, mille puhul vahekohtumenetluse kokkuleppe sõlmimine on välistatud. Need on eluruumi üürilepingu kehtivuse, ülesütlemise ning eluruumi vabastamise vaidlused, töölepingu lõpetamise vaidlused ning tarbijakrediidilepingust tulenevad vaidlused. Seejuures jätab TsMS § 718 lg 4 seadusandjale võimaluse kehtestada eriseadusega teatud liiki vaidluste vahekohtus lahendamise keeld või piirang. Selliseks piiranguks või keeluks ei loeta seaduse viiteid vaidluste lahendamisele konkreetses kohtus (kohtualluvuse klausel), kuivõrd kohtualluvuse sätted on asjakohased üksnes juhul, kui kohtul on pädevus asi lahendada.³⁵ Kehtiva vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel tuleb vaidlus lahendada vahekohtus ning riiklikul kohtul puudub pädevus asja lahendada (TsMS § 9 lg 2). Kirjanduses vahekohtu kokkuleppe negatiivseks mõjuks nimetatava põhimõtte kohaselt jätab kohus kehtiva vahekohtu kokkuleppe olemasolul hagi menetluse võtmata TsMS § 371 lg 1 p 7 ja 8 alusel.³⁶ Seega kehtiva vahekohtu kokkuleppe puhul kohtul asja lahendamiseks pädevust ei ole ning kohtualluvuse küsimus ei tõusetu.³⁷ Nähtub, et erandliku kohtualluvuse sätted tsiviilkohtumenetluse seadustikus (TsMS § 99 – 103) vahekohtumenetluse kokkuleppe kehtivust ei mõjuta ning need on kohaldatavad üksnes olukorras, kus vahekohtu kokkulepet ei ole või see on tühine. Autorile teadaolevalt selliseid

---

³³ Torga, M. TsMSK § 732, p 3.2. a),b).

³⁴ Enne 2019. aasta TsMS 14. osa muudatuse sisaldas TsMS läbivalt terminit „vahekohtu kokkulepe“, pärast muudatuse asendati see läbivalt terminiga „vahekohtumenetluse kokkulepe“. Seletuskirja kohaselt sätete eesmärk ega reguleerimisala ei muutunud. Mõlemad terminid on käsitletavad kui „*arbitration agreement*“ inglise keelses kirjanduses. Muudatuse eesmärk oli muuta regulatsiooni selgemaks ja täpsemaks, kuivõrd varasemalt oli TsMS 74. peatüki nimi „vahekohtu kokkulepe“ ning see oli peatüki reguleerimisala arvestades liiga kitsas. Eesti kirjanduses on kasutatud seni „vahekohtu kokkulepe“. Sarnaselt seadusele ei ole käesoleva töö kontekstis nimetatud mõistetel mingit erinevust. Sõltuvalt algallikast on autor töös kasutanud mõlemat terminit. Vt Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (Eestis tehtud vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise menetluse loomine) 749 SE. Seletuskiri, lk 18.

³⁵ Pohla, A, lk 42.

³⁶ Põldvere, P.-M (2014), lk 20.

³⁷ Pohla, A, lk 42.

eriseadusi, mis piiraks või keelaks vahekohtumenetluse pidamist teatud vaidlustes täna, lisaks TsMS § 718 sätestatule, Eestis ei ole.

Muude menetlusreeglite kokku leppimises jätab Eesti seadus pooltele suuresti vabad käed. Vahekohtumenetlusesse asuvad pooled võivad leppida kokku, et kohaldavad vaidlusele konkreetse alalise vahekohtu menetluskorda (reglementi), kuid lubatud on ka kogu menetluskorras iseseisvalt, ilma välisreglementideta, kokku leppida. Seadus näeb seejuures ette, et TsMS 14. osa imperatiivsetest normidest³⁸ ei ole, isegi poolte kokkuleppel, lubatud kõrvale kalduda. Need on eelkõige normid, mis on suunatud riiklikele kohtutele. Näiteks ei saa pooled kalduda kõrvale regulatsioonist, mis võimaldab saab hagi tagamisel kasutada vahekohtul riikliku kohtu abi (TsMS § 720, 731). Samuti ei saa kõrvale kalduda vahekohtu kokkuleppe kehtivusele seatud eeldustest (TsMS § 717 – 719).³⁹ Vaieldav on, kas pooltel on õigus välistada vahekohtumenetluse kokkuleppega ka õigus vahekohtu otsuse tühistamisavalduse esitamiseks (TsMS § 751 – 752). Seda võimalust analüüsitakse põhjalikumalt käesoleva töö järgnevates peatükkides.

TsMS § 732 lg-s 2 on üle võetud rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõte,⁴⁰ mille kohaselt eeldatakse, et kui pooled on kokku leppinud vaidluse lahendamises alalises vahekohtus, hõlmab poolte kokkulepe ka selle alalise institutsiooni menetluskorra kohaldamist vaidlusele.⁴¹ Praktikas on ringkonnakohus kinnitanud, et olukorras, kus pooled on leppinud kokku vaidluste lahendamises alaliselt tegutsevas Eesti Kaubandus-Tööstuskoja (edaspidi ETKK) Arbitraažikohtus, on pooled end vabatahtlikult, ühemõtteliselt ja kehtivalt sidunud ka ETKK juhatuse poolt Arbitraažikohtu Reglemendis kehtestatud menetlusreeglitega. TsMS § 716 lg 2 kohaselt⁴² ei ole riiklikul kohtul juhul, kui menetlusliku küsimuse saab lahendada ETKK reglemendi alusel, võimalik sekkuda sellise küsimuse lahendamisse, v.a tühistamismenetluses TsMS § 751 lg 1 p 5 kaudu.⁴³ Olukorras, kus pooled ei ole alalist vahekohut ega vahekohtumenetluse läbiviimise korda kokku leppinud, määrab menetluskorra kokkuleppel

---

³⁸ TsMS-s ei ole kõik imperatiivsed normid sõnaselgelt loetletud. Need normid kujunevad välja kohtupraktikas, analoogia korras on TsMS kommentaarides käsitletud imperatiivsete normidena neid, mida on imperatiivseteks peetud ZPO-s. Vt Põldvere, P.M. TsMSK § 714, p 3.2.c).

³⁹ Torga, M. TsMSK § 732, p 3.3, c).

⁴⁰ 749 SE seletuskiri, lk 14. - Varasemalt oli nimetatud põhimõtte sätestatud TsMS § 716 lg-s 1. Seoses 01.04.2019 seadusemuudatusega, millega võeti TsMS-st välja „alalise vahekohtu“ termin, tõsteti nimetatud alalise vahekohtu reglemendi kasutamise põhimõtte TsMS § 732 lg-sse 2. Vt ka RKTkm 6.12.2017, 2-17-5977, p 7.2.2. Nimetatud asjas viitas Riigikohus alalise vahekohtu reglemendi kohaldamise põhimõtet avades UNCITRAL mudelseadusele.

⁴¹ Torga, M. TsMSK § 732, p 3.3, a)-c).

⁴² Kehtivas seaduses TsMS § 732 lg 2 kohaselt. Vt alaviide 38.

⁴³ TlnRnKm (kinnine) 6.12.2013, 2-13-21905, p 29 (koopia autori valduses).

moodustatud *ad hoc* vahekohus. Seejuures ei või vahekohus, nagu pooledki, TsMS 14. osa imperatiivsetest sätetest menetluskorra määramisel kõrvale kalduda.⁴⁴

Vahekohtumenetluse õiguslikku olemust on kirjanduses üritatud selgitada mitme teooriaga, kuid ühte kindlat seisukohta rahvusvahelises praktikas ega õiguskirjanduses välja kujunenud ei ole.⁴⁵ Põhiseaduse (PS)⁴⁶ § 148 ja kohtute seaduse (KS)⁴⁷ § 7 lg 1 kohaselt vahekohtud Eesti Vabariigi riiklikku kohtusüsteemi ei kuulu.⁴⁸ TsMS muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas on märgitud, et vahekohtumenetlust ei tohiks käsitleda kui alternatiivset kohtusüsteemi, vaid pigem kui autonoomset poolte lepinguvabadusel põhinevat vaidluste lahendamise võimalust.⁴⁹ Vahekohtumenetluse eraõiguslik loomus aga ei tähenda, et vahekohtu otsustele ei oleks antud riiklikku kaitset või et vahekohtute poolt tehtavad lahendid Eestis oleks vähem tähtsad kui riiklike kohtute lahendid.⁵⁰ TMS § 2 lg 1 p 6 kohaselt on vahekohtu täidetavaks tunnistatud otsus, nii nagu riiklike kohtute otsus, täitedokument. Seejuures ETK Arbitraažikohtu ja Notarite Koja vahekohtu jõustunud otsus on täitedokument ilma täidetavaks tunnistamiseta (TMS § 2 lg 1 p 6¹). Seega on vahekohtu otsuse täitmisel võimalik kasutada täpselt samasugust riiklikku sunnijõudu nagu kohtuotsuste puhul. Täitejõu saavutamiseks, v.a eelmises lauses nimetatud vahekohtute puhul, tuleb vahekohtu otsus kohtu poolt täidetavaks tunnistada.⁵¹

1.2. Eesti vahekohtumenetluse regulatsiooni allikad ja hierarhia

2006. aastal, mil jõustus uus TsMS,⁵² võeti Eesti õigusesse vastu rahvusvahelistele põhimõtetele vastavad vahekohtumenetluse normid.⁵³ Varasemalt reguleerisid vahekohtumenetlust paar sätet tsiviilkohtumenetluse seadustikus ning eraldi Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraažikohtu seaduses⁵⁴. Muud vahekohtud, sealhulgas *ad hoc* vahekohtud, olid kuni 2006. aastani Eesti õiguses täielikult reguleerimata.⁵⁵

---

⁴⁴ Torga, M. TsMSK § 732, p 3.4.

⁴⁵ Erialakirjanduses tuuakse välja 4 levinumat teooriat: lepinguõiguslik teooria (klassikaline ja modernne); jurisdiktsiooni teooria; sega/hübriid teooria ning autonoomne teooria. Vt. Telk, L, lk 9-14.

⁴⁶ Eesti Vabariigi põhiseadus – RT 1992, 26, 349; RT I, 15.05.2015, 2.

⁴⁷ Kohtute seadus – RT I 2002, 64, 390; RT I, 19.12.2019, 8.

⁴⁸ TlnRnKm (kinnine) 6.12.2013, nr 2-13-21905, p 37 (koopia autori valduses).

⁴⁹ 749 SE seletuskiri, lk 11.

⁵⁰ Torga, M. TsMSK 14. osa, p 1, a).

⁵¹ *Ibidem*, p 1, a).

⁵² Vastu võetud 20.04.2005. RT I 2005, 26, 197; RT I, 19.03.2019.

⁵³ 208 SE I seletuskiri, vahekohtumenetluse osa sissejuhatus, lk 271-272 (koopia autori valduses).

⁵⁴ Seadus Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraažikohtu kohta - RT 1991, 25, 308.

⁵⁵ Pöldvere, P.-M. (2014), lk 17.

TsMS vahekohtu reeglite koostamisel võeti ennekõike eeskujuks UNCITRAL ehk ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse Komisjoni 1985. aasta mudelseadus. Vaatamata sellele, et Eesti ei ole UNCITRAL liikmesriik, kasutati TsMS koostamisel mudelseaduse 1985. aasta originaalversiooni.⁵⁶ Samuti oli TsMS 14. osa põhiallikaks Saksamaa tsiviilprotsessiseaduse (edaspidi ZPO⁵⁷) vahekohtumenetlust käsitlev osa, mis nägi võrreldes mudelseadusega ette otstarbekamaid lahendusi. Nii näiteks nägi ZPO ette nõrgema poole kaitse regulatsiooni vahekohtu kokkulepete osas,⁵⁸ mis võeti edukalt üle ka Eesti seadustikku.⁵⁹ Täiendavalt lähtusid seaduse koostajad ka New Yorgi 1958. aasta välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioonist. Kuigi ühtegi konkreetset sätet, mis konventsioonist üle oleks võetud, TsMS 14. osas välja tuua ei saa, viitab TsMS § 754 lg 1 otse New Yorgi konventsiooni kohaldumisele välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise korral. Kohtute vaatepunktist on konventsioon oluline õigusakt, kuivõrd välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täidetavaks tunnistamine toimub New Yorgi 1958. aasta konventsiooni alusel.⁶⁰

Selleks, et tuvastada, milline õigusakt kohaldub konkreetsel juhul vahekohtu menetlusele, tuleb tuvastada vahekohtumenetluse koht. Vahekohtumenetluse koha võivad pooled kokku leppida. Kokkuleppe puudumise korral määrab koha vahekohus, arvestades selle pooltele sobivust (TsMS § 733 lg 1). Vahekohtumenetluse koha valimisega kaasnevad pooltele õiguslikud tagajärjed, st et vahekohtumenetlus kohast sõltub, millise riigi vahekohtuseadust kohaldatakse 1) vahekohtu kokkuleppele; 2) vahekohut abistavate toimingute teostamisele (nt tõendamistoimingud, hagi tagamine jms) ning; 3) vahekohtu otsuse tühistamisavaldusele, sh on tühistamise taotlust võimalik esitada vaid vahekohtu koha järgses riigis. Samuti lähtutakse vahekohtumenetluse kohast vahekohtu otsuse kvalifitseerimisel vastavalt, kas välisriigis tehtud vahekohtu otsuseks või Eestis tehtud vahekohtu otsuseks.⁶¹ Kuivõrd vahekohtumenetluse kohast ei sõltu see, kus peetakse vahekohtumenetlus füüsiliselt, st kus toimuvad istungid, saavad pooled vahekohtumenetluse koha valimisel lähtuda sellest, millise riigi vahekohtuseadus on nende potentsiaalsele vaidlusele sobivaim, sh milline on sobivaim regulatsioon ja praktika kohtu abistamistoimingute ja vahekohtu otsuse tühistamise osas.

---

⁵⁶ Torga, M. TsMSK 14. osa, p 2.b).

⁵⁷ Zivilprozessordnung. Inglise keelne versioon kättesaadav: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html (21.04.2020).

⁵⁸ *Ibidem*, p 2.c).

⁵⁹ TsMS § 718 lg 2 p-de 1-3 kohaselt on vahekohtu kokkulepe tühine, kui selle eesmärgiks on üürilepingu lõpetamise, töölepingu lõpetamise või tarbijakrediidilepingust tulenev vaidlus.

⁶⁰ RKTkm 11.04.2018, 2-16-15675, p 10 ja TsMSK 14 osa, p 2.d).

⁶¹ Põldvere, P-M. TsMSK § 733, p 3.2.a).

Juhul, kui pooled on vahekohtumenetluse kohaks valinud Eesti (Eestis tehtav vahekohtu otsus), allub vahekohtu otsus tühistamismenetlusele Eesti kohtus. Lisaks, kui vahekohtu otsust on vaja täita Eestis, võib Eestis toimuda ka vahekohtu otsuse tunnustamine või selle täidetavaks tunnustamine (TsMS § 753 lg 1). Seejuures on kohtul TsMS § 753 lg 2 kohaselt õigus vahekohtu otsus selle täidetavaks tunnustamise või tunnustamise menetluses ka automaatselt tühistada TsMS §-s 751 sätestatud alustel. Seega on Eestis tehtud vahekohtu otsuste tühistamismenetluse analüüsimisel asjakohane võrrelda ka vahekohtu otsuse täidetavaks tunnustamise või tunnustamise menetluses tehtud otsuseid. Oluline on märkida, et Eestis tehtud vahekohtu otsuste puhul tuleb eristada EKTK Arbitraazikohtu ja Notarite Koja vahekohtu otsuseid teistest Eestis tegutsevatest vahekohtute otsustest ja *ad hoc* vahekohtute otsustest.⁶² Nimelt on TsMS § 753 lg 1¹ kohaselt EKTK Arbitraazikohtu ja Notarite Koja vahekohtu otsused täidetavad ja tunnustatavad ilma, et need riikliku kohtu poolt täidetavaks tunnustatakse või tunnustatakse.

Juhul, kui vahekohtu otsus tehakse menetluses, milles pooled on vahekohtumenetluse kohaks valinud muu koha kui Eesti (välisriigis tehtud vahekohtu otsus), kuid selle vahekohtu otsuse täitmist või tunnustamist on vaja läbi viia Eestis, tuleb menetlusele kohaldada TsMS § 754 lg 1 kohaselt otse New Yorgi 1958. aasta konventsiooni. Välisriigi vahekohtu otsustele ei kohaldata TsMS §-i 619 ega Brüssel I määrust⁶³ ning samuti ei saa kohtud välisriigi vahekohtu otsust tühistada ega jätta seda tunnustamata TsMS § 751 ega § 620 alustel.⁶⁴ New Yorgi 1958. aasta konventsiooni kohaldamist kinnitab konventsiooni art 1 lg 1.⁶⁵ Sarnaselt riigisisese vahekohtu otsuse täidetavaks tunnustamise menetlusega, jätab Eesti kohus ka välisriigis tehtud vahekohtu otsuse täidetavaks tunnustamise avalduse rahuldamata, kui pool, kelle kahjuks otsus on tehtud tõendab, et esinevad konventsiooni art-s 5 sätestatud vahekohtu otsuse täidetavaks tunnustamisest keeldumise alused. Kuivõrd konventsiooni art 5 reguleerib ammendavalt vahekohtu otsuste täidetavaks tunnustamise keeldumise aluseid, ei või kohus kohaldada

---

⁶² Nimetatud erisus kehtib Eestis alates 2019. aasta TsMS muudatustest, mil kaotati TsMS-st termin „alaline vahekohus“ ning selle asemel toodi seaduses välja kaks Eestis alaliselt tegutsevat vahekohut, mille otsused on automaatselt sundtäidetavad. Varasemalt nägi seadus ette, et kõikide alaliste vahekohtute otsused on automaatselt sundtäidetavad. Kuna aga seadus ei defineerinud alalist vahekohut, tuli praktikas kõik Eestis tehtud vahekohtu otsused enne täitmist täidetavaks tunnustada. Vt ka RKTKm 20.04.2016, 3-2-1-142-15, p 16.

⁶³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) – ELTL 351, 20.12.2012, lk 1-32. Vt ka RKTKm 15.11.2010, 3-2-1-100-10, p 11.

⁶⁴ 749 SE seletuskiri, lk 16.

⁶⁵ Art 1 lg 1 kohaselt kohaldatakse New Yorgi konventsiooni vahekohtu otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetlusele, mis on tehtud mõne teise riigi territooriumil kui see, kus nõutakse selle otsuse tunnustamist ja täitmist. Vt ka RKTKm 11.04.2018, 2-16-15675, p 10.

TsMS §-s 751 sätestatud tühistamisaluseid ega vahekohtu otsust automaatselt tühistada.⁶⁶ Vahekohtu otsuse saab tühistada vaid selle riigi kohus, kus on vahekohtu menetluse koht.⁶⁷ Seega kui Eestis tehtud vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise menetluses võib kohus tühistamisaluste esinemisel automaatselt tühistada vahekohtu otsuse (TsMS § 753 lg 2), siis välisriigis tehtud vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise menetluses kohtul vahekohtu otsuse tühistamise õigust ei ole.

1.3. Riiklik kontroll vahekohtu otsuste üle

PS § 146 kohaselt on riiklik õigusemõistmise monopol vaid kohtutel ning PS § 148 ja KS § 7 lg 1 kohaselt vahekohtud riikliku justiitsüsteemi hulka ei kuulu. Riigikohtu praktika kohaselt on õigusemõistmine selline riigi tuumikülesanne, mille delegeerimine kolmandatele isikutele on keelatud.⁶⁸ Põhiseaduse mõte ei ole aga suunata kõiki riigis toimuvaid vaidluseid riiklikesse kohtutesse.⁶⁹ Riigikohtu selgituste kohaselt on PS § 146 eesmärk koostoides PS §-ga 15 tagada, et isikul oleks võimalik oma subjektiivsete õiguste kaitseks kohtusse pöörduda.⁷⁰ Vahekohtumenetluse algatamise eelduseks on alati poolte vahel sõlmitud kehtiv vahekohtu kokkulepe.⁷¹ Sellest tulenevalt on vahekohtumenetluse põhiseaduslikuks aluseks Eestis üldine vabaduspõhiõigus (PS § 19 lg 1), mille kaitsealasse kuulub lepinguvabaduse printsiip.⁷² Vahekohtumenetluse klassikalise teooria kohaselt⁷³ astuvad kaks poolt vabatahtliku vahekohtumenetluse kokkuleppega välja riiklikust õigussüsteemist.⁷⁴ Riigikohtu praktikast nähtub, et Eesti vahekohtu regulatsioon vastab klassikalisele lepinguõiguslikule teooriale.⁷⁵ Klassikalise teooria kohaselt sisaldab iga eraõiguslik vahekohtu kokkulepe juba olemuslikult

⁶⁶ RKTkm 12.12.2018, 2-18-4731, p 15.1.

⁶⁷ 749 SE seletuskiri, lk 16.

⁶⁸ PS § 3 lg 1 ja PS § 146. Lisaks kinnitab Riigikohtu praktika, et riigivõimu tuumikülesandeid ei või delegeerida kolmandatele isikutele. Riigikohtu üldkogu on AS Ühisteenuste kaasuses, st kaasus, milles üldkogu kontrollis AS Ühisteenuste kui eraõigusliku isiku pädevust Tallinna ühistranspordis piletitä sõitjate karistamisel, juhtinud tähelepanu sellele, et riigi ülesandeid, mis on põhiseaduse kohaselt antud riigivõimu teostada, konkreetsel juhul karistusvõim, ei saa riik delegeerida eraõiguslikele juriidilistele isikutele. Vt RKÜKo 16.05.2008, 3-1-1-86-07, p 21.

⁶⁹ Lõhmus, U. jt. Eesti Vabariigi põhiseaduse juriidilise ekspertiisi komisjoni lõpparuanne, 13 peatükk, lk 4. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/pohiseaduse_13_peatukk_kohus.pdf (21.04.2020).

⁷⁰ RKKKm 03.04.2006, 3-1-1-06, p 11.

⁷¹ Torga, M. TsMSK § 717, p 3.1 a).

⁷² RKPJKo 30.04.2014, 3-4-1-3-04, p 21. RKPJKo 18.05.2015, 3-4-1-55-14, p 56.

⁷³ Klassikaline lepinguõiguslik teooria.

⁷⁴ Brunet, E. Arbitration and Constitutional Rights. North Carolina law Review, vol. 71. 1992, lk 81-82.

⁷⁵ RKPJKm 5.02.2008, 3-4-1-1-08, p 6.

vabatahtlikku nõusolekut minetada osaliselt⁷⁶ oma õigused, sh konstitutsioonilised õigused.⁷⁷ Eelnevast nähtub, et Eesti põhiseadus lubab riikliku kohtupidamise vahekohtuga asendada eraõigusliku tahteavalduse alusel selliselt, et jõustunud vahekohtu otsusel on samasugune toime nagu riiklikul kohtuotsusel,⁷⁸ st see on pooltele kohustuslik ning riikliku sunnijõu abil täidetav (TsMS § 746 lg 2). Seega vähemalt osaliselt on riik tsiviilvaidluste lahendamise andnud üle vahekohtutele.⁷⁹ Seejuures saavad riigi sunnijõuga olla täidetavad üksnes sellised vahekohtu otsused, milles on järgitud õiglase menetluse põhimõtteid.⁸⁰ Eeltoodud põhjusel ongi enamikes riikides säilinud riiklikele kohtutele vähemalt kaks võimalust jõustunud vahekohtu otsuste kontrollimiseks.⁸¹

Esimene võimalus tekib riigil vahekohtu otsuse kontrollimiseks siis, kui vahekohtumenetluse pool taotleb vahekohtu otsuse tühistamist (Eestis TsMS § 751-752). Teine võimalus tekib juhul, kui vahekohtumenetluse pool pöördub riikliku kohtu poole vahekohtu otsuse tunnustamiseks või selle täidetavaks tunnistamiseks (Eestis TsMS § 753-754). Seejuures alused Eestis tehtud vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamisest või tunnustamisest keeldumiseks on samad, mis vahekohtu otsuse tühistamiseks. Mõlemal juhul kohaldub TsMS § 751. Nimetatud menetluste eesmärgiks on tagada, et vahekohtumenetluse tulemusel tehtud lahendid vastaks oma olemuselt täitedokumentidele ettenähtud nõuetele ja vahekohtumenetluse raames ei rikutaks menetluspõhiõiguseid.⁸² Rahvusvahelises erialakirjanduses tuuakse välja, et vahekohtu otsuste vaidlustamise võimalus, st riikliku kontrolli teostamise võimalus vahekohtumenetluse üle, on barjäär korruptsiooni, erapoolikuse ja vahekohtute omavoli eest.⁸³

Lisaks vahekohtu otsuse põhimõttelisele õiguspärasusele on riiklikel kohtutel nimetatud kontrollmenetluste raames kohustus tagada ka Euroopa Liidu õiguse ühetaoline tõlgendamine ning Euroopa avaliku korra normide järgimine.⁸⁴ Euroopa Kohus on mitmel korral kinnitanud,

---

⁷⁶ Osaliselt kahel põhjusel. Esiteks seetõttu, et enamik riikides, sh Eestis, on võimalik vahekohtumenetluses tehtud otsust riiklikul kohtul piiratud alustel kontrollida. Teiseks seetõttu, et vahekohtumenetluse kasuks otsustades loobuvad pooled vaid vähestest kohtuliku kaitse (PS § 15) ja edasikaebeõigusega (PS § 24) seonduvatest põhiõigustest. Enamik põhiõigused ja -vabadused, näiteks üldine menetluspõhiõigus olla ära kuulatud või omandipõhiõigus jt säilivad ka vahekohtumenetluses.

⁷⁷ Brunet, E, lk 82, 107-108.

⁷⁸ Lõhmus, U. jt. 13. ptk, lk 4.

⁷⁹ Torga, M. TsMSK § 751, p 3.1 a).

⁸⁰ Binder, P. International Commercial Arbitration and Mediation in UNCITRAL Model Law Jurisdictions. 4th edition. Kluwer Law International 2019, pp. 445-446.

⁸¹ Born, G. B. International Arbitration: Law and Practice, 2nd edition. Kluwer Law International 2015, pp 311.

⁸² Torga, M. TsMSK § 751, p 3.1.a).

⁸³ Lew, J.D. jt. Comparative International Commercial Arbitration. Kluwer Law International 2003, lk 3.

⁸⁴ Nii tühistamismenetluses kui ka tunnustamise ja täitmise menetluses, mis toimub New Yorgi 1958. a. konventsiooni alusel, on siseriiklikel kohtutel võimalus keelduda vahekohtu otsuse tunnustamisest ja täidetavaks

et kaubandusvahekohtute vaidlustes on liikmesriikide kohtutel ning erandlikel juhtudel ka vahekohtutel⁸⁵ põhjendatud analüüsida Euroopa Liidu õiguse alusnorme ning vajadusel esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus.⁸⁶ Arvestades, et üldjuhul vahekohtud siiski eelotsuse taotlust ise esitada ei saa,⁸⁷ on Euroopa Liidu õiguse ühetaolise kohaldamise garantiiks vahekohtumenetluses eelkõige riiklikud kohtud läbi eelotsuse taotluste küsimise võimaluse. Nii on riiklikul kohtul võimalik eelotsusetaotlus Euroopa Kohtule esitada, kas vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise või vahekohtu otsuse tühistamise menetluses või erandlikel juhtudel teha seda vahekohtu sellekohase taotluse alusel (TsMS § 740 lg 1).⁸⁸

Järgnevalt selgitab autor, kuidas jõustunud vahekohtu otsus saab riiklikule kohtule omase täitedokumendi jõu alles pärast riikliku kontrolli läbimist.

TsMS § 456 lg 1 kohaselt jõustub riikliku kohtu otsus siis, kui seda ei saa vaidlustada enam muul viisil kui teistmismenetluses. Vahekohtu otsus jõustub selle tegemise päeval (TsMS § 746 lg 1). TsMS § 746 lg 2 kohaselt on jõustunud vahekohtu otsusel samasugune toime nagu jõustunud riikliku kohtu otsusel. Seega eelduslikult omab iga jõustunud vahekohtu otsus, sõltumata selle menetluslikust või materiaalõiguslikust korrektsusest, samasugust *res judicata* toimet nagu riikliku kohtu otsus, v.a juhul, kui pool taotleb vahekohtu otsuse tühistamist⁸⁹ või kui vahekohtu otsust täidetavaks tunnistav kohus selle täidetavaks tunnistamisest keeldub. Erialakirjanduses leitakse seetõttu, et vahekohtu otsuse lõplikkus, st selle täitejõud, on tegelikult tingimuslik ning sõltub sellest, kas tühistamisavaldus esitatakse ja rahuldatakse või kas tühistamisavalduse esitamise tähtaeg on möödunud.⁹⁰ Järgnevalt esitatavatest argumentidest nähtub, et ehkki seaduse kohaselt jõustub vahekohtu otsus selle

---

tunnistamisest ning vahekohtu otsus tühistada, kui see otsus on vastuolus Euroopa avaliku korraga. Vt Wathelet, M. EKo 06.03.2018, C-284/16, *Slowakische Republik vs Achmea BV*, EU:C:2017:699, Kohtujuristi ettepanek, p-d 247 – 248.

⁸⁵ Euroopa Kohus on varasemas praktikas kinnitanud osade vahekohtute õigust küsida otse Euroopa Kohtult eelotsuse taotlust, kui selline vahekohus on ELTL artikli 267 tähenduses käsitletav kohtuna. Lepingulised vahekohtud, mille pädevus sõltub poolte kokkuleppest, siiski ELTL artikli 267 tähenduses kohtud ei ole. Üksnes erandlikel juhtudel on Euroopa Kohus leidnud, et vahekohus on käsitletav kohtuna, seda näiteks juhul, kui liikmesriigi põhiseadus võimaldab kohtumõistmisega tegeleda osaliselt vahekohtul. Vt EKm C-555/13, *Merck Canada*, EU:C:2014:92, p 16-22. Vt ka EKo C-377/13, *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta*, EU:C:2014:1754, p 22-23.

⁸⁶ EKo C-284/16, *Slowakische Republik vs Achmea BV*, EU:C:2018:158, p 54.

⁸⁷ EKm, *Merck Canada*, p 16-22. Vt ka EKo, *Ascendi Beiras Litoral e Alta*, p 22-23.

⁸⁸ Erialakirjanduses on leitud, et vähemalt teoreetiliselt on võimalik vahekohtul paluda riiklikult kohtult EL õigusakti tõlgendamiseks taotlus Euroopa kohtule eelotsustuse saamiseks. Vt Torga, M, Niin, M. TsMSK § 740, p 3.2 d).

⁸⁹ Kröll, S.M. jt. *Arbitration in Germany: The Model Law in Practice*. The Netherlands: Kluwer Law International 2017, § 1059, I, pp 1.

⁹⁰ Kirby, J, lk 126.

tegemise päeval, ei oma jõustunud vahekohtu otsus selle tegemise päeval siiski samasugust seadusjõudu nagu omab jõustunud riikliku kohtu otsus.

Eesti õigusesse tuleb *res judicata* ehk kohtulahendi seadusjõu põhimõte PS §-st 10 tulenevast õiguskindluse põhimõttest. Selle põhimõtte üks eesmärk on kaitsta riiklike kohtuotsuste püsivust, st seda, et jõustunud kohtuotsust ei saaks tagantjärele muuta meelevaldselt, vaid üksnes põhjendatud erandlikel asjaoludel.⁹¹ Riigikohtu selgituste kohaselt loob kohtuotsus õiguskindlust olukorras, kus pikemat aega on valitsenud vaidlus selle üle, mis on õige. Jõustunud kohtuotsusele seadusjõu andmise eesmärk on välistada sama kohtuasja teistkordne ning teistviisi lahendamine.⁹² Kuivõrd jõustunud vahekohtu otsusel on TsMS § 746 lg 2 kohaselt samasugune toime nagu jõustunud kohtuotsusel, on Riigikohtu eelnev seisukoht ülekantav ka jõustunud vahekohtu otsusele.

TsMS § 457 lg 1 kohaselt on jõustunud kohtuotsus pooltele kohustuslik ning TMS § 1 lg 1 p 1 kohaselt kuulub jõustunud kohtuotsus täitmisele. Vahekohtumenetluse olemust arvestades on vahekohtuotsuse sisuline lõplikkus, st fakt, et otsust ei ole võimalik enam sisuliselt ümber teha, kõige olulisem eelis, mis vahekohtumenetlusel riikliku kohtusüsteemi ees on.⁹³ Lõpliku, vaidlustamatu otsuse saamine on vahekohtumenetluse tuum ja postulaat, millega pooled peavad arvestama juba menetlusse astudes.⁹⁴ Kuigi TsMS § 746 lg 2 lugemisel nähtub, et jõustunud vahekohtu otsus omab samasugust toimet nagu jõustunud riikliku kohtu otsus, ei oma vahekohtu otsus praktikas siiski sellist täitejõudu nagu riikliku kohtu otsus enne, kui vahekohtu otsus pole riikliku kohtu poolt täidetavaks tunnistatud. See tähendab, et vahekohtu otsus saab täitedokumendile omase jõu alles pärast seda, kui see on läbinud riikliku kontrolli, st see on riikliku kohtu poolt täidetavaks tunnistatud või tunnustatud. Vahekohtu otsuse tunnustamiseks või selle täidetavaks tunnistamiseks tuleb poolel pöörduda Eestis avaldusega Pärnu maakohtusse (TsMS § 753 lg 1 ja § 121² lg 2).

Erandina on alates 2019. aasta märtsis jõustunud seadusmuudatusele ETK Arbitraažikohtu ning Notarite Koja vahekohtu menetluses tehtud otsused Eestis tunnustatud ja täidetavad ilma, et kohus neid tunnustaks või täidetavaks tunnistaks (TsMS § 753 lg 1¹ ja TMS § 2 lg 1 p 6¹). Seega nende vahekohtute otsused omavad teoreetiliselt samasugust täitejõudu nagu omavad

---

⁹¹ Ernits, M. PSK § 10/27 – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 4. vlj. Tallinn: Juura 2017; RKÜKo 10.04.2012, 3-1-2-2-11, p 66.

⁹² Ernits, M. PSK § 10/27; RKÜKo 10.04.2012, 3-1-2-2-11, p 66.

⁹³ Brunet, E, lk 86-87. Alaviide 20.

⁹⁴ *Ibidem*, lk 87.

jõustunud riiklikud kohtuotsused. See aga ei tähenda, et juhul kui pooled valivad vaidluse lahendamiseks EKTK või Notarite Koja vahekohtu, siis pole vaidluse kaotanud poolel võimalik vahekohtu otsuse kohesele täitejõule vastu vaielda. Nimelt jõustunud vahekohtu otsuse täitejõu vaidlustamiseks on vahekohtumenetluse poolel võimalik esitada 30 päeva jooksul vahekohtu otsuse tegemisest vahekohtu otsuse tühistamise avaldus (TsMS § 752 lg 1). Sarnaselt riikliku kohtuotsuse teistmisele⁹⁵ on ka vahekohtu täitejõust võimalik vabaneda üksnes väga erandlikel asjaoludel, näiteks raskete menetluslike rikkumiste või põhimõtteliste sisuliste vigade puhul. Sellist piiratud alustel kontrolli teostamist õigustatakse Euroopa kohtu praktikas vahekohtumenetluse tõhususega, kuivõrd vahekohtumenetluse eesmärk on jõuda võimalikult kiirelt ja efektiivselt siduva lõpplahendini. Seejuures tuleb kohtul kontrollida vahekohtumenetluse kooskõla ka Euroopa Liidu õigusega.⁹⁶

Eelnevast analüüsist nähtub, et praktikas saab vahekohtu otsust täitedokumendina kasutada alles pärast riikliku kontrolli läbimist, st vahekohtu otsuse tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist. Lisaks on vahekohtumenetluse poolel võimalik juba jõustunud vahekohtu otsuse täitejõust vabaneda, esitades kohtule vahekohtu otsuse tühistamise avaldus 30 päeva jooksul vahekohtu otsuse tegemisest.

1.4. Vahekohtu otsuse tühistamismenetluse olemus ja menetluslikud etapid

Vahekohtu otsuse tühistamise avalduse alusel toimiv menetlus ringkonnakohtus ei ole olemuselt apellatsioonimenetlus vahekohtu otsuse suhtes või veel vähem poolte vaidluse lahendamine esimese astme kohtus.⁹⁷ Tühistamisaluste erandlikkuse tõttu sarnaneb tühistamismenetlus pigem teistmismenetluse kui apellatsioonimenetlusega. Suurim erinevus apellatsioonimenetlusega võrreldes on see, et ringkonnakohtul puudub vahekohtu otsuse tühistamise menetluses pädevus kontrollida vahekohtu otsust sisuliselt.⁹⁸ Ringkonnakohus on ühe tühistamisasja raames 2015. aastal selgitanud, et vahekohtu otsuste puhul on tegemist jõustunud otsustega, mille tühistamismenetluses ei kontrolli kohus vahekohtu otsuste seaduslikkust selliselt nagu seda teeb ringkonnakohus apellatsiooni korras maakohtu otsuste seaduslikkust kontrollides.⁹⁹ TsMS § 751 lg-te 1 ja 2 kohaselt piirdub vahekohtu otsuse kontroll

---

⁹⁵ Vrd TsMS § 702 lg 2 p 1-9 ja TsMS § 751 lg 1 ja 2.

⁹⁶ EKo, Achmea BV, p 54. ja EKo C-126/97, Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV, 1999 E.C.R I-3055.

⁹⁷ RKTKm 12.04.2014, 3-2-1-27-14, p 10.

⁹⁸ TlnRnKm (kinnine) 02.12.2013, 2-13-36167, lk 8 (koopia autori valduses).

⁹⁹ TlnRnkm (kinnine) 28.09.2015, 2-15-12860, p 2 (koopia autori valduses).

ringkonnakohtus üldjuhul vaid olulisemate menetluslike rikkumistega ning selle raames ei lahenda kohus põhiasja.¹⁰⁰ Selline käsitlus on mõistetav ning kooskõlas vahekohtumenetluse olemusega, st et vahekohtumenetluses väljuvad pooled riiklikust kohtusüsteemist ning nõustuvad omavahelise vaidluse lahendamisel ühe kohtuastmega.¹⁰¹ Järgnevalt analüüsib autor vahekohtu otsuse tühistamismenetluse menetluslikke eripärasid ning toob välja ringkonnakohtute tõlgenduse ja erialakirjanduses selgitatud teoreetilised põhimõtted vahekohtu otsuse tühistamismenetluses.

1.4.1. Tühistamismenetlust saab algatada üksnes vahekohtu otsuse suhtes

Tühistamisavalduse saab pool esitada üksnes vahekohtu otsusele. See tähendab, et teise astme kohtul tuleb tühistamisavalduse saamisel esmalt alati *ex officio* tuvastada, kas avaldaja vaidlustab sellist dokumenti, mis on käsitletav vahekohtu otsusena. TsMS vahekohtu otsuse definitsiooni ette ei näe. Rahvusvaheliselt tunnustatud terminoloogia kohaselt mõistetakse vahekohtumenetluse kontekstis sõna „otsus“ (ingl k *award*) all enamasti vahekohtu lõppotsust, s.o otsust, mis lahendab lõplikult vaidluse esemeks olevad sisulised küsimused.¹⁰² Ühest vahekohtu otsuse definitsiooni aga enamik riikide seadustest ega arbitraaži reglementidest ei leia. Erialakirjanduse kohaselt on vahekohtu otsuse mõiste sisustamine jäetud riiklike kohtute otsustada.¹⁰³

Prantsusmaal hindab vahekohtu otsuse olemasolu igakordselt kohus ning selle vaidlustamist ei mõjuta vahekohtunike poolt otsusele antud nimi. Sealse kohtupraktika kohaselt on vahekohtu otsus igasugune vahekohtu otsus, mis on tehtud vahekohtu poolt, mis lahendab lõplikult või osaliselt poolte vahelise vaidluse ning samuti otsus, mis käsitleb, kas vahekohtu pädevust, vaidluse asjaolusid või sellist menetluslikku küsimust, mille tagajärjel lõppeb vahekohtumenetlus. Seega Prantsuse kohtupraktikas sõltub vahekohtu otsuse määratlemine väga selgelt sellest, kas vahekohtu otsus lõpetab vahekohtumenetluse või mitte.¹⁰⁴

Saksa teooria on sisult sarnane Prantsuse omale, selle kohaselt tuleb vahekohtu otsust tühistamismenetluse kontekstis tõlgendada laialt ning vahekohtu otsuse olemasolu peab kohus

---

¹⁰⁰ RKTkm 12.04.2014, 3-2-1-27-14, p 10.

¹⁰¹ Pöldvere, P.-M. Vahekohtumenetluse regulatsiooni võrdlev analüüs 3. märtsi 2015. a töövõtulepingu nr 4-17/30 alusel. 2015, lk 3.

¹⁰² Pöldvere, P.-M. TsMSK § 743, p 3.1.

¹⁰³ Kirby, J, lk 121.

¹⁰⁴ Bensaude, D. Concise International Arbitration. Frech Code of Civil Procedure (Book IV: Arbitration), 2011. Kluwer Law International. 2015. Art 1513, p 2.

igakordselt *ex officio* tuvastama. Seejuures on vahekohtu otsustena käsitletavat nii lõplikud otsused, menetluskulude kindlaksmääramise otsused kui ka poolte kokkulepet kinnitavad vahekohtu otsused. Ka pädevusotsus, millega vahekohus leiab, et tal puudub pädevus vaidluse lahendamiseks (negatiivne pädevusotsus), on Saksa teooria kohaselt käsitletav kui lõplik vahekohtu otsus, mis allub kohtulikule kontrollile tühistamismenetluses.¹⁰⁵

TsMS § 747 lg 1 kohaselt lõpeb vahekohtumenetlus vahekohtu sisulise otsusega. Termin „sisuline otsus“ on lõplik vahekohtu otsus termini „award“ tähenduses ning see allub TsMS § 751 ja 752 kohasele tühistamismenetlusele.¹⁰⁶ Selliste lõplike otsustena on käsitletavat ka näiteks vahekohtu pädevuse kindlaksmääramise otsus (TsMS § 730 lg 1 ja 5),¹⁰⁷ vahekohtu kulude suuruse kindlaksmääramise otsus (TsMS § 749 lg 2) ning vahekohtu otsus, millega vahekohus kinnitab poolte kompromissi (TsMS § 744 lg 1).

TsMS § 747 lg 2 kohaselt lõpetab vahekohus vahekohtumenetluse otsusega ka järgmistel juhtudel: 1) hageja võtab hagi tagasi; 2) pooled lepivad kokku menetluse lõpetamises; 3) pooled ei osale menetluses; 4) vahekohus on seisukohal, et menetlust on võimatu jätkata vahekohtumenetluse kokkuleppe lõppemise või vahekohtunike häälte võrdse jagunemise tõttu või muul põhjusel. TsMS § 747 lg 4 kohaselt ei saa lg-s 2 nimetatud alustel lõpetatud vahekohtumenetlust uuesti alustada, mistõttu on ka need otsused käsitletavat lõpliku otsusena, mis peaksid alluma tühistamismenetlusele. Erialakirjanduses on nimetatud otsuste lõplikkus pandud kahtluse alla, leides, et sättes nimetatud lahendid ei ole käsitletavat vahekohtu otsusena (*award*), vaid pigem menetlusliku korraldusena sõltumata sellest, kuidas vahekohus need pealkirjastab.¹⁰⁸ Mudelseaduses ega ZPO-s TsMS § 747 lg-le 4 vastavat eeskujut ei leia. Ka kohtupraktikas TsMS § 747 lg-d 1-4 kordagi rakendatud pole. Rahvusvahelises kirjanduses peetakse tühistamismenetlusele alluva vahekohtu otsuse olulisimaks tunnuseks asjaolu, et vahekohtu otsus lõpetab vahekohtu menetluse sisulistes küsimustes. TsMS § 747 lg 4 kohaselt ei saa sättes nimetatud põhjustel lõpetatud vahekohtumenetluse korral vahekohtumenetlust uuesti alustada, mis viitab seadusandja tahtele käsitleda TsMS § 747 lg 2 punktides nimetatud

¹⁰⁵ Kröll, S.M. Kraft, P. § 1059, IV, B, pp 12.

¹⁰⁶ Põldvere, P.-M. TsMSK § 747, p 3.1.a).

¹⁰⁷ Kuigi TsMS otsust, vaheotsust ja menetluslikku korraldust sõnaselgelt ei erista, on ringkonnakohtu praktika selles osas järjepidevalt kinnitanud, et vahekohtute pädevuse kindlaksmääramise otsuseid tuleb käsitleda vaheotsustena. Ringkonnakohus on vähemalt kahel korral lahendanud ETKK vaheotsuse muutmise avaldust (Kinnised lahendid: TlnRnKm 19.06.2015, 2-15-6029 ja TlnRnKm 28.06.2016, 2-16-7878) ning ühel korral *ad hoc* vahekohtu pädevuse vaheotsuse tühistamise avaldust (Kinnine lahend: TlnRnKm 18.04.2013, 2-13-5423). Seega kohtupraktika kinnitab vaheotsuse institutsiooni olemasolu Eesti vahekohtumenetluses. Samuti nähtub ETKK reglemendi § 32 lg-st 2, et arbitraažikohus teeb vaheotsuse, kui pool vaidleb vahekohtu pädevusele vastu.

¹⁰⁸ Põldvere, P.-M. TsMSK § 747, p 3.1.b).

otsuseid vahekohtu sisulist menetlust lõpetavate otsustena. Samas ei ole seadusandja TsMS § 747 lg 4 ülevõtmisel lähtunud ei mudelseadusest ega ZPO-st, samuti ei nähtu TsMS seletuskirjast seadusandja kaalutlused lg 4 lisamisel.¹⁰⁹ Autori hinnangul võib siiski olla põhjendatud käsitlus, mille kohaselt alluvad ka TsMS § 747 lg-s 2 nimetatud alustel tehtud vahekohtumenetluse lõpetamise otsused teatud juhul kohtulikule kontrollile tühistamismenetluses. Seda eelkõige põhjusel, et nimetatud otsustel on poolele õigustlõpetavad tagajärjed, mistõttu võib pahas usus tegutsev pool ja vahekohus võtta ühelt menetlusosaliselt täielikult võimaluse oma õiguste kaitsmiseks. Näiteks olukorras, kus üks pool võltsib kokkuleppe menetluse lõpetamiseks (TsMS § 747 lg 2 p 2) või olukorras, kus vahekohus leiab ekslikult, et tal puudub pädevus asja lahendada, kuna vahekohtu kokkulepe on lõppenud (TsMS § 747 lg 2 p 4), peaks poolel säilima võimalus tühistada sellekohane ebaõige või võltsitud vahekohtu otsus riiklikus kohtus. Vastupidisel juhul võib pool jääda täielikult ilma võimalusest oma õigusi kaitsta (näiteks nõude aegumise tõttu). Kuivõrd TsMS § 747 lg 4 ei välista, et pool võiks sama vaidlusesemega pöörduda tavakohtusse või mõnda teise vahekohtusse, on eeltoodud käsitlus, mille kohaselt võib vahekohtumenetluse pool kaotada pahas usus tegutseva poole tõttu täielikult võimaluse oma õiguste kaitsmiseks, siiski väga erandlik. Niisamuti on erandlikud juhud, mil nimetatud otsuste alusel üldse pooled tühistamismenetlust algetada sooviksid. Senises kohtupraktikas seda ette tulnud ei ole. Seega vähemalt tänaseni, arvestades mudelseaduse ja ZPO käsitlusega, tuleks leida, et enamikel juhtudel TsMS § 747 lg-s 2 nimetatud otsused, vaatamata oma lõplikkusele, tühistamismenetlusele ei allu.

Vahekohtu otsused, mis ei lõpeta vahekohtumenetlust on käsitletavad kui menetluslikud otsustused (ingl k *procedural order* või *ruling*). Menetluslike otsustustega korraldab vahekohus menetluse käiku ning ei lahenda vaidlusküsimusi sisuliselt ega lõplikult, näiteks otsustused tõendite lubatavuse, eksperdi kaasamise või menetluskulude tagatise üle. Vaatamata TsMS terminoloogiale ei ole sellised menetluslikud otsustused käsitletavad samasuguse otsusena nagu vahekohtu lõppotsus (ingl k *award*).¹¹⁰ Erialakirjanduses kritiseeritakse termini „otsus“ kasutamist TsMS nendes sätetes, mis käsitlevad menetluslikke otsustusi, mitte lõplikke sisulisi otsuseid.¹¹¹ Sobivaks eestikeelseks vasteks sellistele menetluslikele otsustele on erialakirjanduses pakutud terminit „korraldus“.¹¹² TsMS 14. peatükis on terminit „korraldus“

¹⁰⁹ *Ibidem*, p 3.3.a) ja 208 SE I seletuskiri, ptk-d 72-74 ei räägi kõnealusest sättest midagi.

¹¹⁰ *Ibidem*, p 3.1.

¹¹¹ Põldvere, P.-M. (2014), lk 23 - „TsMS-s omab sõna „otsus“ ingliskeelse vaste *award* tähendust ennekõike §-des 743-754. Selles osas on TsMS selge ja täpsustamist ei vaja. Rahvusvahelise kontekstiga võrreldes on küsitav aga sõna „otsus“ kasutamine mõnedes teistes TsMS paragrahvides.“

¹¹² Põldvere, P.-M. TsMSK § 743, p 3.1.

juba kasutatud §-s 743, mis reguleerib vahekohtu eesistuja õigust lahendada üksikud menetlusküsimused otsuse või korraldusega. Terminit „korraldus“ ei ole aga kasutatud TsMS § 730 lg-s 5 ega TsMS § 731 lg-s 2, tekitades terminoloogilise segaduse, mille tulemusena on kohtupraktika seaduse rakendamisel muutunud vastuoluliseks.¹¹³ Ehkki terminoloogia tekitab segadust, on menetlusliku ja sisulise lõppotsuse erinevus Eestis tuvastatav analüüsidest nende otsuste vaidlustamise võimalusi riiklikus kohtus, kuivõrd nagu eelnevalt käsitletud, alluvad tühistamismenetlusele üksnes sellised vahekohtu otsused, mis lõpetavad vahekohtu menetluse sisulistes küsimustes lõplikult.

Järgnevalt analüüsib autor vahekohtute pädevusotsuste vaidlustamise korda ning selgitab ringkonnakohtu praktika terminoloogilist vastuolulisust vahekohtute pädevusotsuste vaidlustamise menetlustes.

TsMS § 730 lg 6 kohaselt võib pool taotleda üksnes sellise pädevusotsuse muutmist, millega vahekohus oma pädevust kinnitab (positiivne pädevusotsus). Seejuures pädevusotsusele, millega vahekohus oma pädevust eitab (negatiivne pädevusotsus) samasugust § 730 lg 6 kohast vaidlustamiskorda ette nähtud ei ole, vaid sellele kohaldub üldine vahekohtu otsuste tühistamise ja tunnustamise reeglistik (TsMS §-d 751-754).¹¹⁴ Pädevusotsuste erinev vaidlustamiskord näitab, et seadusandja on eristanud positiivset ja negatiivset pädevusotsust, pidades esimest menetluslikuks korralduseks ning teist vahekohtu otsuseks. Sõnaselgelt nimetatud pädevusotsuseid TsMS aga ei erista ning erisus tuleb välja üksnes seaduse tõlgendamisel. Pädevusotsuste erinevat olemust ja vaidlustamiskorda kinnitab ka Saksa teooria, kus sarnaselt Eestile käsitletakse negatiivset pädevusotsust lõpliku otsusena, mis allub tühistamismenetlusele, kuna selle jõustumisel lõpeb vahekohtumenetlus.¹¹⁵

Tallinna Ringkonnakohus on vahekohtute positiivsete pädevusotsuste vaidlustamist aktsepteerinud nii TsMS § 730 lg 6 kohaste muutmisavalduste,¹¹⁶ kui ka ekslikult TsMS § 752 lg 1 kohase tühistamisavalduste alusel.¹¹⁷ Selle tulemusena on kohtud sisult

¹¹³ Põldvere, P.-M. (2014), lk 23-24.

¹¹⁴ *Ibidem*, lk 23.

¹¹⁵ Kröll, S.M. Kraft, P. § 1059 IV, B, pp 12.

¹¹⁶ Nt TlnRnKm (kinnine) 19.06.2015, 2-15-6029 ja TlnRnKm (kinnine) 28.06.2016, 2-16-7878 (koopiad autori valduses). Enne 2012. aasta seadusemuudatust on positiivset pädevusotsust vaidlustatud korrektselt Harju Maakohtus. HMKm 25.03.2010, 2-10-9412. Enne 29.06.2012 tehtud tsiviilkohtumenetluse seadustiku muudatusi tuli TsMS § 730 lg 6 kohane muutmisavaldus esitada maakohtule. Vrd TsMS § 730 lg 6 - RT I 2005, 26, 197; RT I, 28.12.2011, 44.

¹¹⁷ Nt TlnRnKm (kinnine) 18.04.2013, 2-13-5423 (koopiad autori valduses) ja TlnRnKm (kinnine) 20.06.2018, 2-18-4039 (kinnine menetlus).

samasuguseid pädevusotsuseid käsitletud erinevas menetluses, mistõttu on sisult samasugustel asjaoludel koheldud avaldajaid ebavõrdset. Tallinna Ringkonnakohtu asjas nr 2-18-4039 tuli avaldajal tasuda positiivse vahekohtu pädevusotsuse vaidlustamisel kohtu nõudmisel riigilõivu 50 euro asemel 1800 eurot.¹¹⁸ Seejuures põhjendas avaldaja tühistamisavalduses, et vaidlustab vahekohtu vaheotsust, mille korral tuleb riigilõivu tasuda RLS § 57 lg 13 alusel 50 eurot (RLS vana redaktsioon). Ringkonnakohus jättis ekslikult poole avalduse käiguta ning nõudis avaldajalt täiendavalt 1750 euro riigilõivu maksmist nagu seda oleks tulnud tasuda tühistamisavalduse esitamisel.¹¹⁹ Seega tuli ebaõige menetlusliigi valimise tõttu tasuda avaldajal kordades rohkem riigilõivu. Ringkonnakohtu asjas nr 2-13-5423 tehtud määrusest ei nähtu, kui palju tasus avaldaja riigilõivu, kuid tõenäoliselt tasus avaldaja seda rohkem, kui ta seda õige menetlusliigi valimisel tegema oleks pidanud. Kummastki otsusest ei nähtu põhjendusi, miks kohus lahendas positiivse pädevusotsuse tühistamismenetluse, mitte muutmismenetluse sätete kohaselt.

Teine erinevus, mis ringkonnakohtute otsustest muutmis- ja tühistamisavaluste lahendamisel nähtub, seondub menetluskulude jaotamisega. Nimelt on muutmismenetlustes ringkonnakohtud mõlemal juhul leidnud, et kuna muutmismäärus (või selle rahuldamata jätmise määrus) pole asjas tehtav lõppotsus, jääb menetluskulude jaotuse kindlaksmääramine vahekohtutele.¹²⁰ Samasuguste positiivsete pädevusotsuste tühistamismenetlustes on ringkonnakohus aga menetluskulude jaotuse ise kindlaks määranud, jättes kulud kostja kanda.¹²¹ TsMS § 749 lg 1 kohaselt otsustab menetluskulude jaotuse ja kindlaksmääramise üle vahekohus lõplikult otsuses. Vahekohtu positiivne pädevusotsus ei ole vahekohtumenetlust lõpetavaks otsuseks. Riigikohus on tsiviilasjas 3-2-1-3-17 leidnud, et üldkohtusse pöördumisest tingitud kulud tuleb lugeda pooltele vahekohtus käimisest tekkinud kulude hulka TsMS § 749 lg 1 tähenduses.¹²² Seega on ebaõige jaotada positiivse pädevusotsuse vaidlustamisest tekkinud kulud ringkonnakohtu poolt.

---

¹¹⁸ Nimetatud asja menetlemisel kehtis riigilõivuseadus (RLS) § 57 lg 13 sõnastuses, mille kohaselt tuli tühistamisavalduse esitamisel tasuda riigilõivu sama palju nagu oleks tulnud seda tasuda hagi esitamisel maakohtusse. Samas kui muutmisavalduse esitamisel oleks riigilõiv olnud 50 eurot. Riigilõivuseadus § 57 lg 13 – RT I 2010, 21, 107; RT I, 18.12.2012, 31.

¹¹⁹ TlnRnKm (puuduste kõrvaldamine, kinnine) 15.03.2018, 2-18-4039, resolutsioon p 1 (koopia autori valduses).

¹²⁰ Nt TlnRnKm (kinnine) 19.06.2015, 2-15-6029, p 21. TlnRgKm (kinnine) 28.06.2016, 2-16-7878, p 12. (koopia autori valduses).

¹²¹ TlnRnKm (kinnine) 18.04.2013, 2-13-5423, lk 3 (koopia autori valduses) ja TlnRnKm (kinnine) 20.06.2018, 2-18-4039, p 16 (koopia autori valduses).

¹²² RKTkm 29.03.2017, 3-2-1-3-17, p 19.

Viimane erinevus, kuidas TsMS muutmis- ja tühistamismenetlusi eristab, seondub TsMS § 756 lg 5 teisest lausest tuleneva piiranguga. Nimetatud sätte kohaselt ei ole vahekohtu otsuse muutmise avalduse esitamise tähtaeg ennistatav, samas kui vahekohtu otsuse tühistamise avalduse esitamise tähtaeg on ennistatav kuni otsuse täitmiseni.

Muus osas ei ole muutmis- ja tühistamismenetluse eristamisel suurt vahet. Mõlema menetluse puhul on tähtaeg avalduse esitamiseks 30 päeva ning alates 2019. aastast on ka riigilõiv mõlema avalduse puhul 50 eurot.¹²³ Seega ehkki avaldajad tasusid eelpool nimetatud asjades vale menetlusliigi valimise tõttu rohkem riigilõivu ning ringkonnakohtus jaotas riiklikus kohtus käimise menetluskulud ekslikult enne vahekohtumenetluse lõppu, ei mõjutanud ebaõige menetluse valimine ringkonnakohtu poolt asjas tehtud sisulisi järeldusi.

Vahekohtu negatiivseid pädevusotsuseid Tallinna Ringkonnakohtu praktikas seni vaidlustatud pole. Mudelseaduse riikide kohtute praktikas on negatiivseid pädevusotsuseid käsitletud nii lõplike otsustena, mis alluvad tühistamismenetlusele, kui ka menetluslike korraldustena, mis ei allu tühistamismenetlusele.¹²⁴ Eeltoodud Eesti seaduse analüüsist nähtuvalt, arvestades, et positiivsele pädevusotsusele on seadusandja näinud ette eraldi vaidlustamiskorra, kuid negatiivsele mitte, on põhjendatud leida, et negatiivne pädevusotsus on Eestis käsitletav lõpliku vahekohtu otsusena, mis allub tühistamismenetlusele (TsMS § 751 – 752).

1.4.2. Tühistamisavaldus tuleb esitada 30 päeva jooksul

TsMS § 752 lg 1 kohaselt tuleb tühistamisavaldus esitada õigele ringkonnakohtule 30 päeva jooksul alates vahekohtu otsuse kättetoimetamisest. Ühekuulise tähtaja eesmärgiks on tagada, et kiire ja lõpliku otsusega vahekohtumenetlus lõppeks praktikas võimalikult kiirelt täitejõudu omava lahendiga ning, et edukas pool ei peaks jõustunud vahekohtu otsuse tühistamist kartma igavesti.¹²⁵ TsMS-i sätte eeskujuks olevas ZPO § 1059 lg-s 3 nähakse ette pikem, kolmekuuline, tähtaeg tühistamisavalduse esitamiseks. Ka UNCITRAL mudelseaduse art 34 lg 3 kohaselt on tähtaeg vahekohtu otsuse tühistamisavalduse esitamiseks kolm kuud. Rahvusvahelise erialakirjanduse kohaselt on mudelseadusega ette nähtud tähtaeg „murdmatu“ (ingl k *unbreakable*) ning kõik tühistamisalused, mis ilmnevad pärast kolmekuulise tähtaja möödumist, tuleb jätta tähelepanuta.¹²⁶ Singapuri kõrgeim kohus on ühe tühistamisavalduse

¹²³ Vrd TsMS § 730 lg 6, § 752 lg 1 ja Riigilõivuseadus § 59 lg 13 – RT I, 30.12.2014, 1; RT I, 12.02.2020, 3.

¹²⁴ Born, G. B. International Commercial Arbitration. 2nd edition. Kluwer Law International 2014. pp 3211.

¹²⁵ Torga, M. TsMSK § 752, p 3.2.b).

¹²⁶ Binder, P, pp 451-452.

raames mudelseaduse rakendamisel selgitanud, et kohtutel puudub kolmekuulise tähtaja ennistamise või pikendamise õigus, kuivõrd kohtu pädevus tühistamisavalduste lahendamiseks tuleb otse mudelseadusest ning selle art 34 lg 3 ei näe ette ühtegi võimalust vaidlustamistähtaja pikendamiseks.¹²⁷ Seega mudelseadus tühistamisavalduse esitamise tähtaja ennistamise võimalust ette ei näe.

Eesti seadusandja otsust kehtestada lühem, ühekuuline, vaidlustamistähtaeg, võib kritiseerida näiteks seetõttu, et vahekohtumenetluse poolel ei pruugi olla piisavalt aega, et tühistamisavaldus koostada ning korrektselt vahekohtu otsuse puudusele tugineda.¹²⁸ Samas tagab lühike menetlustähtaeg vahekohtumenetluse efektiivsuse eesmärgi, kuivõrd juhul, kui 30 päeva jooksul ei esitata tühistamisavaldust otsuse suhtes, saavad pooled olla (peaaegu) kindlad vahekohtu otsuse lõplikkuse osas. Peaaegu seetõttu, et TsMS § 756 lg 5 ette võimaluse tühistamisavalduse esitamise tähtaja ennistamiseks nii kaua, kuni otsus on täidetud, kuid mitte hiljem kui kuue kuu jooksul, alates möödalasunud tähtaja lõppemisest (TsMS § 67 lg 2). Nähtub, et ehkki ühekuuline tähtaeg on märgatavalt lühem, kui mudelseaduses ette nähtud kolmekuuline tähtaeg, on Eesti seadusandja tasakaalustanud lühemat tähtaega õigusega taotleda erandjuhtudel menetlustähtaja ennistamist.

30 päevane tähtaeg hakkab kulgema vahekohtu otsuse poolele kättetoimetamisest alates. TsÜS § 135 lg 1 järgi algab tähtaja kulgemine järgmisel päeval pärast selle sündmuse saabumist, millega määrati kindlaks tähtaja saabumise algus. Seejuures ei tohiks hinnata dokumentide kättetoimetamise korrektsust TsMS 6. osa sätete alusel, kuivõrd eelduslikult ei tohi vahekohus vahekohtumenetluses kohaldada vahekohtumenetluse koha riigisiseseid menetlusnorme, kui pooled pole selles sõnaselgelt kokku leppinud.¹²⁹ Rahvusvahelises kirjanduses kritiseeritakse riigisiseste menetlusnormide kohaldamist vahekohtumenetluses, kuivõrd enamasti on riigisiseseid menetlusnormid, mis on mõeldud riiklike kohtute jaoks, ebapiisavad ja põhjustavad tõlgendusprobleeme siis, kui pole kokku lepitud millised konkreetsed riigisiseseid menetlusnormid vahekohtumenetlusele kohalduvad.¹³⁰ Kuivõrd riigisiseseid normid on koostatud riikliku kohtumenetluse tarbeks, ei sobi need enamasti kokku

---

¹²⁷ Singapur: High Court; OM No. 600027 of 2001, ABC CO v. XYZ CO LTD (8.05.2003). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/50. Kättesaadav: https://www.uncitral.org/clout/clout/data/sgp/clout_case_566_le_g-1778.html (21.04.2020).

¹²⁸ Torga, M. TsMSK § 752, p 3.2.b).

¹²⁹ Põldvere. P.-M. TsMSK § 715, p 3.3.a).

¹³⁰ Waincymer. J. Procedure and Evidence in International Arbitration. Kluwer Law International 2012, pp 191-192.

menetluslikult vabama vahekohtumenetlusega.¹³¹ Kirjanduses leitakse, et riigisiseseid menetlusnorme ei tohiks käsitleda vahekohtumenetluses isegi „abistava juhisenä“ või analoogia korras.¹³² Seega juhul, kui riiklik kohus hindab vahekohtu poolt vahekohtumenetluses tehtud teadete ja otsuste kättetoimetamise õiguspärasust, ei tohiks kohus lähtuda TsMS 6. osa sätetest. Analoogselt Saksa teooriale on Eesti kirjanduses leitud, et Eestis toimuva vahekohtumenetluse puhul tuleks dokumentide kättetoimetamist hinnata tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS)¹³³ § 69 alusel.¹³⁴

Ringkonnakohtute praktikas on vahekohtu otsuste kättetoimetamist hinnatud TsMS 6. osa sätete alusel. Tsiviilasjas nr 2-15-12860 leidis ringkonnakohus, et otsus tuleb lugeda avaldajale kättetoimetatuks TsMS § 307 lg 3 alusel alates sellest, millal avaldaja tutvus vahekohtu otsusega esmakordselt kohtutäituri juures täitetoimikuga tutvumisel. Tühistamisavalduses tugines avaldaja sellele, et tal puudus võimalus võtta osa kohtueelsest menetlusest, vahekohtu istungist ning samuti ei antud talle võimalust esitada oma seisukohti. Täitetoimikuga tutvuma jõudis avaldaja alles 5 kuud pärast vahekohtu otsuse tegemist, millest võib oletada, et avaldajale ei teavitatud vahekohtumenetlusest ega selles tehtud otsusest korrektselt. See viitab põhimõtetlikele menetlusvigadele vahekohtumenetluses, mis võiksid olla aluseks vahekohtu otsuse tühistamiseks (nt TsMS § 751 lg 1 p 3). Ringkonnakohus keeldus avaldaja avaldust menetlemast, kuivõrd avaldaja esitas avalduse kuus päeva pärast 30 päevalise tähtaja möödumist.¹³⁵ Siinkohal oleks avaldajal olnud õigus taotleda menetlustähtaja ennistamist põhjendusel, et vahekohtu otsuse tegemisest on möödas juba pool aastat ning avaldaja sai tühistatavast otsusest teada esmakordselt alles täitemenetluse käigus. Tähtaja ennistamist aga avaldaja menetluses ei taotlenud. Ringkonnakohus kohaldas põhjendamatult TsMS § 307 lg-t 3. Õige oleks olnud hinnata vahekohtu otsuse kättetoimetamist avaldajale TsÜS § 69 alusel. Käesolevas asjas ei oleks see lõpptulemust muutnud, kuivõrd ka TsÜS § 69 lg 3 kohaselt loetakse kohtutäituri juures kätte saadud dokument kättetoimetatuks.

Teises ringkonnakohtu asjas nr 2-16-7413 on kohus samuti hinnanud vahekohtu otsuse kättetoimetamist avaldajale TsMS 6. osa sätete alusel, täpsemalt TsMS § 323 lg 1 alusel, ning leidnud, et avaldaja on esitanud tühistamisavalduse kaks kuud pärast seaduses sätestatud tähtaja

---

¹³¹ Waincymer, J, pp 191-192.

¹³² Redfern. A jt. Redfern and Hunter on International Arbitration. 5th ed. Oxford University Press 2009, § 1.72. (viidatud: Põldvere. P.-M. TsMSK § 715, p 3.3.a).

¹³³ Tsiviilseadustiku üldosa seadus – RT I 2002, 35, 216; RT I, 06.12.2018, 3.

¹³⁴ Põldvere. P.-M. TsMSK § 715, p 3.3.b).

¹³⁵ TlnRnKm (kinnine), 28.09.2015, 2-15-12860, p 2 (koopia autori valduses).

möödumist. Avalduses selgitas avaldaja, et teda pole teavitatud vahekohtumenetluses toimuvast ning peale hagiavalduse ei ole ta ühtegi menetlusedokumenti saanud, samuti pole teda teavitatud menetluse ajakavast, istungi toimumisest ega 01.02.2016 tehtud vahekohtu otsusest. 15.04.2016 saadeti avaldajale Soome kohtu vahendusel vaidlusaluse arbitraažikohtu otsus, alles siis sai avaldaja teada vahekohtumenetluses tehtud otsusest. Kohus tuvastas asjas arbitraažikohtu toimikust lähtudes, et vahekohtu otsus toimetati kätte avaldaja töötajale Y.X 09.02.2016 kiirkulleri vahendusel avaldaja registrijärgsesse asukohta. Avaldaja kinnitas kohtuistungil, et see on avaldaja tegutsemisaadress, kuid väitis, et vahekohtu otsuse võttis vastu isik Y.X, kelle perekonnanimi on avaldajale tundmatu. Ringkonnakohtu istungil uuris kohus koos menetlusosalistega avaldaja kohtulehte, kust nähtus, et Y.X on avaldaja töötaja, kelle ametinimetus oli Transport Coordinator. Seetõttu leidis kohus, et vahekohtu otsus toimetati avaldajale kätte TsMS § 323 lg 1 kohaselt 09.02.2016. Kohus leidis, et avaldaja 10.05.2016 esitatud tühistamisavaldus on esitatud kaks kuud seaduses sätestatud tähtajast hiljem ning avaldaja oli selleks ajaks kaotanud TsMS § 66 järgi tühistamisavalduse esitamise õiguse (st 30 päeva vahekohtu otsuse kättesaamisest oli möödunud). Kuna avaldaja ei esitanud tähtaja ennistamise taotlust, jättis ringkonnakohus tühistamisavalduse läbi vaatamata.¹³⁶

Nimetatud kaasuses oleks ringkonnakohus pidanud analüüsima vahekohtu otsuse kättetoimetamist TsÜS § 69 alusel.¹³⁷ Riigikohtu praktikas leitakse, et kui dokument on TsMS-i sätete kohaselt poolele kättetoimetatud, siis tuleb see lugeda kättesaaduks ka TsÜS § 69 mõttes, v.a juhul, kui kohus kasutas mõnda nn kättetoimetamisfiktsiooni (TsMS 36. peatükk, sh TsMS § 323).¹³⁸ Käesoleval juhul luges ringkonnakohus vahekohtu otsuse avaldajale kättetoimetatuks TsMS § 323 lg 1 alusel, mis on nn kättetoimetamisfiktsiooni abil menetlusedokumendi kättetoimetamine. Seega ei saanud ringkonnakohus lähtuda TsMS §-st 323, kuivõrd see ei võimalda lugeda tahteavaldust tehtuks TsÜS § 69 lg 1 mõttes. Riigikohus selgitab, et sellisel juhul tuleb kohtul eraldi tuvastada TsÜS § 69 lg-s 2 või 3 sätestatud eelduste täitmine, et tahteavalduse kehtivust tuvastada.¹³⁹ Seega oleks ringkonnakohus pidanud kõnealuses kaasuses kontrollima TsÜS § 69 lg 3 eelduste täitmist, mitte lugema vahekohtu otsust kättetoimetatuks TsMS § 323 lg 1 alusel. Vaatamata vale aluse

---

¹³⁶ TlnRnKm (kinnine) 30.09.2016, 2-16-7413, p 15-16 (koopia autori valduses).

¹³⁷ Kuna vahekohtumenetlus on lepinguga seotud tahteavaldus, saab vahekohtumenetluses teadete kättetoimetamisele eelduslikult kohaldada TsÜS § 69 lg-t 3, mis sätestab, et eemalviibijale tehtud lepinguga seotud tahteavaldus loetakse kättesaaduks, kui see on toimetatud tahteavalduse saaja lepingu täitmisega kõige enam seotud tegevuskohta ja tahteavalduse saajal on mõistlik võimalus sellega tutvuda. Vt Põldvere, P.-M. TsMSK § 715, p 3.1.b).

¹³⁸ RKTko 18.04.2018, 2-14-61484, p 17.

¹³⁹ RKTko 18.04.2018, 2-14-61484, p 17.

kohaldamisele oleks käesolevas asjas tõenäoliselt ka TsÜS § 69 lg 3 eelduste kontrollimisel jõudnud ringkonnakohus samale järeldusele, kuivõrd avaldaja töötaja kätte jõudnud teade tuleb lugeda avaldaja mõjupiirkonda jõudnud teateks TsÜS § 69 lg 3 mõttes. Samas näeb TsÜS § 69 lg 3 täiendava eeldusena ette mõistliku võimaluse dokumendiga tutvumiseks, mistõttu oleks olnud avaldajal võimalik tõendada, et näiteks töötaja hooletuse tõttu ta kõnealuse vahekohtu otsusega kunagi tutvuda ei saanud, mis oleks andnud avaldajale vähemalt võimaluse taotleda tähtaja ennistamist. Kuna menetluses avaldaja tähtaja ennistamist ei taotlenud, võib kokkuvõttes leida, et ringkonnakohus jõudis kõnealuses asjas õiguspärasele lahendile, st TsÜS § 69 lg 3 kohaldamine ei oleks asja teistsuguse tulemuseni viinud.

Kokkuvõttes nähtub eelnevalt analüüsitust, et erinevalt mudelseaduse riikide tavalisest praktikast, on Eesti seadusandja kehtestanud mudelseadusest lühema, ühekuulise tähtaja, vahekohtu otsuse tühistamisavalduse esitamiseks. Kuigi see kitsendab oluliselt vahekohtumenetluse poole edasikaebamisõigust võrreldes teiste mudelseaduse riikidega, tagab see vahekohtumenetluse efektiivsust, kuivõrd pool ei pea kartma, et juba jõustunud vahekohtu otsus tühistatakse 30 päeva möödumisel. Lisaks on Eesti seadusandja näinud ette võimaluse nimetatud tähtaja ennistamiseks, mistõttu on põhjendatud juhtudel ning raskete menetluslike rikkumiste esinemise korral pooltel võimalik siiski vahekohtuotsuse tühistamist taotleda.

Ringkonnakohtu praktikast nähtub, et Eesti kohtud kohaldavad, erinevalt rahvusvahelisest vahekohtumenetluse teooriast, TsMS 6. osa norme vahekohtu otsuse kättetoimetamise õiguspärasuse hindamisel. Selles osas on Eesti praktika vastuolus rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetega. Ehkki senises praktikas ei ole seetõttu kohus vahekohtu otsuse tühistamisavalduse esitajate õigusi sisuliselt rikkunud, st järeldused on õiged olnud, on oluline märkida, et vahekohtumenetluses tehtud toiminguid ei saa riiklik kohus hinnata TsMS sätete alusel, v.a TsMS 14. osa (vahekohtumenetlus). Töö teises peatükis analüüsib autor täpsemalt olukordi, kus ringkonnakohtus on tühistamismenetluses hinnanud vahekohtumenetluse toiminguid ekslikult TsMS sätete alusel.

1.4.3. Tühistamisavalduse esitamise õigus

TsMS § 751 lg 1 kohaselt on vahekohtu otsuse tühistamine võimalik ainult poole avalduse alusel. Saksa teoorias selgitatakse, et avaldajaks võib olla üksnes vahekohtumenetluse pool, keda vahekohtu otsus mõjutab negatiivselt.¹⁴⁰ Seega menetluse võitnud poolel ei ole vahekohtu

---

¹⁴⁰ Kröll, S.M. Kraft, P. § 1059, V, pp 29.

otsuse tühistamise avalduse esitamise õigust pelgalt seetõttu, et vahekohtu otsus on tema hinnangul vale. Ka kolmanda isikuna menetluses osalevatel menetlusosalistel on Saksa teooria kohaselt õigus esitada tühistamisavaldus, kui vahekohtu otsus mõjutab nende õiguseid negatiivselt.¹⁴¹ Eesti õiguskirjanduses ega kohtupraktikas kolmanda isiku ega vahekohtumenetluse võitja poolt esitatud vahekohtu otsuse tühistamise avaldusi käsitletud ei ole. Saksa vahekohtumenetluse regulatsiooni sarnasust arvestades on põhjendatud leida, et Saksa teooria on kohaldatav ka Eesti praktikas.

Tallinna Ringkonnakohtu praktikas on tekkinud vaidlus selle üle, kas vahekohtumenetluse poole pärijal on õigus esitada pärandaja nimel tühistamisavaldust.¹⁴² Kõnealune vaidlus tekkis olukorras, kus vahekohtu menetluse poole pärandvara oli jagamata, mistõttu vaidles puudutatud isik tühistamisavaldusele vastu. Puudutatud isik leidis, et pärandava ühisuse pool ei saa ilma teiste kaaspärijateta vaidlustada pärandaja suhtes tehtud vahekohtu otsuse kehtivust. Ringkonnakohus puudutatud isikuga ei nõustunud. Kohtu selgituste kohaselt kohaldub pärijate ühisuse poolte vahelistele suhetele asjaõigusseadus (AÕS) § 72 lg 4, mis on erinorm pärimisseaduse (PärS) § 148 lg 1 lause 2 suhtes. PärS § 148 lg 1 lause 2 on üldnorm, millest tulenevalt ei saa üks kaaspärija reeglina pärandvara ühisusse kuuluvaid varaesemeid käsutada, kuid sellest üldreeglist näeb AÕS § 72 lg 4 ette erandi, mille kohaselt on ühel kaaspärijal siiski õigus käsutada pärandvara juhul, kui vastasel korral võiks pärandvara ühisusse kuuluva varaeseme säilimine ohtu sattuda. Säilimiseks vajalike toimingute all tuleb kohtu hinnangul mõista ka õiguste kohtulikku kaitsmist. Kuivõrd vahekohtumenetluses osalenud vaidluspoole avalduse alusel vahekohtu otsuse tühistamist saab taotleda ainult piiratud aja jooksul, on tühistamisavalduse kohtusse esitamine selline pärandavara säilimiseks vajalik toiming AÕS § 72 lg 4 mõistes, mille realiseerimisega ei saa oodata pärandvara ühisuse lõpetamiseni.¹⁴³ Nähtub, et tühistamisavalduse esitamise õigus on ka vahekohtumenetluse poole pärijal ning seda ka juhul, kui pärandavara on kaaspärijate vahel veel jagamata.

Samas ringkonnakohtu lahendis nr 2-12-54802 on ringkonnakohus jõudnud ka järeldusele, et olukorras, kus pool tugineb asjaoludele, mis viitavad TsMS § 751 lg 2 tühistamisalustele, on kohtul selliste aluste esinemisel kohustus ka omal algatusel vahekohtu otsus tühistada. Nimelt leidis kohus, et „/.../ avaldaja tugines avalduses muuhulgas ka TsMS § 751 lg 2 asjaoludele, mis

---

¹⁴¹ *Ibidem* § 1059, V, pp 29.

¹⁴² TlnRnKm (kinnine) 29.04.2013, 2-12-54802 (koopia autori valduses).

¹⁴³ TlnRnKm (kinnine) 29.04.2013, 2-12-54802, p 5 (koopia autori valduses).

paneb kohtule vastavate asjaolude esinemise korral, vahekohtu otsuse omal algatusel tühistamise kohustuse. See tähendab, et kohtul tuleb vahekohtu otsus tühistada sõltumata sellest, kas selleks esitati avaldust esitama õigustatud isiku poolt avaldus või mitte.¹⁴⁴ Seega teoreetiliselt on kohtul õigus tühistada vahekohtu otsus TsMS § 751 lg 2 p-de 1 või 2 alusel ka siis, kui kohtu ette toob tühistamisavalduse ja vahekohtumenetlusega seonduvad asjaolud isik, kes pole selleks õigustatud. Samas tuleb arvestada, et sellele järeldusele jõudis ringkonnakohus pärimise kontekstis, mistõttu ei kehti nimetatud järeldus tõenäoliselt suvalise isiku poolt kohtu ette toodud asjaolude korral.

Seega on vahekohtu otsuse tühistamise avalduse esitamise õigus Tallinna Ringkonnakohtu praktika ja TsMS kohaselt üksnes poolel, kelle õigusi vahekohtu otsus negatiivselt mõjutab. Praktikas on ringkonnakohus kinnitanud ka vahekohtumenetluse poole pärija õigust esitada pärandaja nimel tühistamisavaldus. Seejuures kinnitas ringkonnakohus pärija õigust esitada pärandi huvides tühistamisavaldus ka ilma kaaspärija nõusolekuta.

RLS § 59 lg 13 kohaselt peab avaldaja tühistamisavalduse esitamisel maksma riigilõivu 50 eurot. Enne 1. aprilli 2019 aasta seadusemuudatust tuli RLS § 59 lg 13 kohaselt vahekohtu otsuse tühistamiseks tasuda riigilõivu sama palju, kui oleks tulnud tasuda hagi esitamisel maakohtule, arvestades avalduse ulatust. TsMS 2019. a muudatuste seletuskirjast nähtub, et riigilõivud ühtlustati vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise avalduselt tasumisele kuuluva riigilõivuga seetõttu, et nii vahekohtu otsuse tühistamismenetluse kui ka täidetavaks tunnistamise menetluse puhul on tegemist formaalse kohtumenetlusega, milles kohus kontrollib vahekohtu otsuse täidetavuse eelduseid (TsMS § 751, 753).¹⁴⁵ Autori hinnangul annab riigilõivu vähendamine aimu üldisest vahekohtu otsuse tühistamismenetluse olemasolu arusaamast Eestis. Nimelt vastas varasem riigilõivu suurus tühistamisavalduse esitamisel sellele riigilõivule, mis tuleb tasuda ka apellatsioonkaebuse esitamisel (vrd RLS § 59 lg 13 ja 15). Kohtupraktikas on korduvalt selgitatud, et tühistamismenetlus ei ole olemuslikult sarnane apellatsioonimenetlusele, sest kohtutel puudub pädevus asja sisuliselt hinnata.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ TlnRnKm (kinnine) 29.04.2013, 2-12-54802, p 5 (koopia autori valduses).

¹⁴⁵ 749 SE seletuskiri, lk 19.

¹⁴⁶ RKTKm 12.05.2014, 3-2-1-27-14, p 10. TlnRnKm (kinnine) 02.12.2013, 2-13-36167, lk 8 (koopia autori valduses).

Seadusandja otsus, vähendada riigilõivu suurust, omab praktikas suurt tähendust. Varasemalt, enne RLS § 59 lg 13 muudatust 2019. aastal, on Tallinna Ringkonnakohus vähemalt kümnel korral keeldunud tühistamisavalduse menetlemisest põhjusel, et avaldaja on jätnud riigilõivu õigeks ajaks tasumata.¹⁴⁷ Seetõttu on põhjendatud ja tervitatav seadusandja otsus muuta riigilõivu suurus tühistamisavalduse esitamisel võrdeliseks määruskaebuse esitamisel tasutava riigilõivu suurusega (vrd RLS § 59 lg 13 ja 14).

Oluline aspekt tühistamismenetluse juures on see, et vahekohtumenetluse pool võib kaotada õiguse tugineda tühistamismenetluses mõnele vahekohtumenetluses ilmnenule puudusele või rikkumisele, kui ta ei esita vastavat vastuväidet õigeaegselt juba vahekohtumenetluses. Riigikohus on erapooliku vahekohtuniku poolt põhjustatud ebaõiglase vahekohtumenetluse kontekstis leidnud (TsMS § 751 lg 2 p 2), et nimetatud rikkumisele saab avaldaja tühistamismenetluses tugineda üksnes juhul, kui varasemas menetluses puudus poolel võimalus vahekohtuniku erapoolikust vaidlustada või kui nimetatud asjaolu selgus alles pärast vahekohtumenetlust.¹⁴⁸ Tallinna Ringkonnakohus on tsiviilasjas nr 2-18-13911 leidnud, et TsMS § 751 lg 1 p-le 4 saab pool tugineda üksnes juhul, kui vastav vastuväide on esitatud ka vahekohtumenetluses õigeaegselt.¹⁴⁹ Ehkki kohtud on sisustanud seda õigustlõpetavat tingimust konkreetsete tühistamisaluste raames, tuleb sama tingimust rakendada analoogiliselt ka teiste tühistamisaluste kohaldamisel. Ka TsMS § 714 kinnitab kohtute poolt leitud, ehkki kohtud sellele sättele tuginenud pole, et vahekohtumenetluse pool peab seadusest või kokku lepitud nõude rikkumisest teavitama vahekohut õigeaegselt, vastasel korral kaotab pool õiguse sellele rikkumisele hiljem tugineda. Selliselt ei erine vahekohtumenetlus kohtumenetlusest, kuivõrd TsMS § 333 lg 2 kohaselt kaotab kohtumenetluses osalev pool vastuväite esitamise õiguse, kui ta vastuväidet õigeaegselt ei esita. Seda, milline on õige aeg vastuväite esitamiseks konkreetsete puuduste ilmnemisel, analüüsib autor täpsemalt käesoleva magistritöö teises peatükis.

Tühistamisavalduse võib vahekohtu otsusele esitada ka osaliselt, kuid seda üksnes juhul, kui vahekohus käsitles vaidlust, milles vahekohtu kokkuleppes kokku lepitud ei oldud. Eesti kirjanduses leitakse, et nimetatud olukord saab olla võimalik üksnes TsMS § 751 lg 1 p 4 alusel, st juhul kui vahekohtu otsus käsitles vaidlust, mida vahekohtu kokkuleppes nimetatud ei oldud

---

¹⁴⁷ TlnRnKm (kinnised menetlused) 2-14-3256; 2-14-5252; 2-14-58658; 2-15-5640; 2-15-10781; 2-15-14411; 2-15-15594; 2-15-18602; 2-16-5312; 2-18-4708 (koopiad autori valduses).

¹⁴⁸ RKTkm 02.03.2016, 3-2-1-186-15, p 14.

¹⁴⁹ TlnRnKm (kinnine) 13.02.2019, 2-18-13911, p 9 (koopia autori valduses).

või mis ületas vahekohtu kokkuleppes määratud piire.¹⁵⁰ Sellisel juhul on poolel võimalik esitada tühistamisavaldus vahekohtu otsuse sellele osale, mille lahendamise pädevust vahekohtule vahekohtu kokkuleppe kohaselt antud ei ole (TsMS § 751 lg 3). Rahvusvahelisest praktikast ja kirjandusest nähtub olukordi, mil kohtud on tühistanud vahekohtu otsuseid ka TsMS § 751 lg 1 p 3 (analoogsete sätete alusel vastavalt teiste riikide menetlusseadustele) rikkumiste korral, kui vahekohtu otsuses on võimalik vahekohtu poolt põhjustatud menetlusliku rikkumise tagajärjel tehtud otsustust eristada muudest osadest.¹⁵¹ Analooget peaks sarnane käsitlus olema võimalik ka Eestis. See tähendab, et juhul kui vahekohtu otsuses on võimalik tühistatavaid osasid eristada õiguspärastest osadest, tuleks vahekohtu otsus tühistada üksnes osaliselt.

1.4.4. Vahekohtumenetluse poolte õigus loobuda tühistamisavalduse esitamise võimalusest

Vahekohtu otsuse lõplikkust peetakse vahekohtumenetluse üheks suurimaks eeliseks.¹⁵² Erinevalt riiklikust kohtumenetlusest ei ole jõustunud vahekohtu otsust üldiselt võimalik vaidlustada, v.a erandlikel, kitsastel alustel, mis peaks võimaldama vaidluse kiirelt, kulusäästlikult ja lõplikult lahendada. Siiski, vaatamata sellele, et teoorias peetakse vahekohtu otsuse vaidlustamise aluseid väga erandlikeks ning riiklikel kohtutel puudub õigus vahekohtu otsust sisuliselt kontrollida, on erialakirjanduses leitud, et reeglina lõppeb vahekohtumenetlus vahekohtu otsuse vaidlustamisega riiklikus kohtus.¹⁵³ Nagu eelnevalt juba käsitletud, siis selleks on rahvusvahelises vahekohtumenetluses poolel kaks erinevat võimalust erinevates jurisdiktsioonides. Esiteks on poolel õigus pöörduda vahekohtu menetluse tühistamisavaldusega selle riigi kohtu poole, mis on valitud vahekohtumenetluse kohaks, ning teiseks, on poolel võimalik vaidlustada vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamine New Yorgi 1958. a konventsiooni alusel selle riigi kohtus, kus täidetavaks tunnistamist taotletakse. Seejuures riikide vahekohtumenetlust reguleerivad normid, mille alusel on vahekohtu otsust võimalik pärast selle tegemist vaidlustada, sarnanevad või kopeerivad enamasti New Yorgi

---

¹⁵⁰ Torga, M. TsMK § 751, p 3.3.a).

¹⁵¹ Kröll, S.M. Kraft, P. § 1059 VIII. E. 1.c, pp 62. ja Šveits: First Civil Law Court. Case 4A_433/2009. X. v. Y.Inc. (26.05.2010), p 2.4.2. Nimetatud kohtuasjas tuvastas Šveitsi kohus poole ärakuulamisõiguse rikkumise (tühistamisalus TsMS § 751 lg 1 p 3 mõttes) ning tühistas vahekohtu otsuse üksnes osaliselt. Kättesaadav: <http://www.swissarbitrationdecisions.com/award-annulled-for-violation-of-due-process?search=433%2F2009%2C> (21.04.2020).

¹⁵² Kirby, J, lk 120.

¹⁵³ Tan, W. Allowing the Exclusion of Set-Aside Proceedings: An Innovative Means of Enhancing Singapore's Position as an Arbitration Hub. Asian International Arbitration Journal. Kluwer Law International 2019, pp 88.

konventsiooni artiklis 5 sätestatud eelduseid vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamisest keeldumiseks.¹⁵⁴

See, millist võimalust vahekohtu otsuse vaidlustamiseks kasutada, sõltub konkreetse vaidluse eripäradest, poole taktikalistest plaanidest ning samuti ka rahalistest võimalustest, efektiivsusest ja ajastusest. Nii on vaidluse kaotanud poolel teinekord mõistlik loobuda vahekohtu otsuse tühistamise taotlemisest, vaatamata põhjendatud aluse olemasolule ning selle asemel suunata oma ressursid hoopis sellele, et saavutada vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamisest keeldumine seal, kus on otsene oht poole varale.¹⁵⁵

Vältimaks vahekohtumenetluse põhjendamatu venimist ning kulude suurenemist pahauskse poole tõttu, kes võib kasutada ära kõik võimalikud variandid vahekohtu otsuse täitmata jätmiseks, on erialakirjanduses ja ka praktikas arutletud küsimuse üle, kas vahekohtumenetluse pooltel on õigus loobuda vahekohtu otsuse vaidlustamise õigusest juba eelnevalt, enne vahekohtumenetluse alustamist. Mudelseadus selle artiklis 34 sätestatud tühistamismenetlusest loobumise õigusest ei räägi.¹⁵⁶ Erinevatest õigussüsteemidest on võimalik leida näiteid, kuidas riigid on andnud vahekohtumenetluse pooltele võimaluse hilisemast vahekohtu otsuse tühistamismenetlusest loobuda. Näiteks Prantsusmaa, mis ei ole mudelseaduse riik, tsiviilkohtumenetluse seaduse (ingl k *French Code of Civil Procedure*)¹⁵⁷ artikli 1522 kohaselt on pooltel õigus igal hetkel loobuda hilisemast vahekohtu otsuse tühistamisavalduse esitamise õigusest. Seejuures sätestab artikkel 1522, et tühistamismenetluse algatamise õigusest loobumisel jääb pooltele võimalus vaidlustada vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise kohtumäärus samadel alustel, mis on ette nähtud vahekohtu otsuse tühistamiseks artiklis 1520.¹⁵⁸ Šveitsi rahvusvahelise eraõiguse seaduse (ingl k *Federal Act on Private International Law*) artikli 192 kohaselt võivad tühistamisavalduse esitamise õigusest loobuda või seda õigust konkreetsete tühistamisalustega piirata sellised vahekohtumenetluse pooled, kelle elukoht või asukoht pole Šveitsis.¹⁵⁹ Sellise regulatsiooni mõte on see, et rahvusvahelised pooled, kellel pole Šveitsiga mingit pistmist, kuid kes valivad Šveitsi vahekohtumenetluse kohaks, kuna see on rahvusvaheliselt tunnustatud vahekohtumenetluse keskus, ei peaks siduma end Šveitsi

---

¹⁵⁴ Blackaby. N. Redfern and Hunter on International Arbitration. 6th edition. Oxford University Press. Kluwer Law International 2015, pp 570.

¹⁵⁵ Tan, W, pp 89.

¹⁵⁶ *Ibidem*, pp 90.

¹⁵⁷ Bensaude, D, art 1520, 1522.

¹⁵⁸ *Ibidem*, art 1520, 1522.

¹⁵⁹ Šveits: Federal Act on Private International Law. Kättesaadav: https://www.unine.ch/files/live/sites/florence.guillaume/files/shared/publications/pil_act_1987_as_from_1_1_2017.pdf (21.04.2020).

menetlusõigusega ning saaksid oma vaidluse lahendada efektiivselt ja konfidentsiaalselt ilma mitmekordse riikliku kontrollita. Erialakirjanduses tunnustatakse Šveitsi sellise tühistamismenetlusest loobumise õiguse sätestamise tõttu, leides, et see muudab Šveitsi tõeliselt „a-natsionaalseks“ vahekohtumenetluse keskuseks, kus vahekohtumenetlus saab toimuda vabalt ilma riiklike kohtute sekkumiseta.¹⁶⁰

Ehkki mudelseadus ei keela pooltel leppida kokku vahekohtu otsuse tühistamisavalduse esitamise õigusest loobumises, on mudelseaduse riigid olnud pigem nimetatud loobumisõiguse vastu. Näiteks Saksamaal on keelatud tühistamismenetlusest loobumises eelnevalt kokku leppida, kuivõrd põhiseaduspäraseks vahekohtumenetluse pidamiseks peab sealse õiguskirjanduse kohaselt säilima riiklikel kohtutel miinimumkontroll vahekohtumenetluse üle.¹⁶¹ Seejuures on Saksa teooria kohaselt lubatud, et vahekohtumenetluse pooled loobuvad menetluse kestel konkreetsest tühistamisalusest, millele tuginemise võimalus ilmneb juba menetluse ajal, et vältida hilisemat vaidlust selle aluse olemasolu üle. Kuid kindlasti on keelatud loobuda ZPO § 1059 lg 2 punktis 2 sätestatud alustele tuginemisest (eeskuju TsMS § 751 lg-le 2), kuivõrd nimetatud alused tagavad avalikku huvi ja korda.¹⁶² Sarnaselt on leidnud ka näiteks mudelseaduse riikide hulka kuuluv Kanada. Kanada Ühtse Vahekohtu Seaduse (ingl k *Uniform Arbitration Act*) artikli 4 kohaselt ei või vahekohtu kokkuleppega loobuda seadusega ette nähtud kohustuslikest normidest, mille hulka kuulub ka vahekohtu otsuse tühistamisavalduse esitamise õigust reguleeriv artikkel 66.¹⁶³ Erialakirjandusest nähtub, et kõnealune keeld lisati Kanada seadusesse 2016. aasta muudatustega seetõttu, et 2015. aastal leidis Ontario kohus, et mudelseaduse artikkel 34 (eeskuju TsMS §-le 751) on selline mudelseaduse kohustuslik norm, millest pooltel pole lubatud kokkuleppega kõrvale kalduda.¹⁶⁴

Eesti kohtutes autorile teadaolevalt kõnealust küsimust analüüsitud pole. Samas arvestades, et Eesti on mudelseaduse riik ning meie menetlusseadustik vastab suuresti Saksa õigusteooriale, tuleks ka TsMSi tõlgendamisel jõuda sarnaselt Saksa teooriale jõuda järeldusele, et vähemalt TsMS § 751 lg-st 2 ei saa pooled kokkuleppega kõrvale kalduda.¹⁶⁵ Kuivõrd Eesti kohtud sellist

---

¹⁶⁰ Tan, W, pp 94-95.

¹⁶¹ Kröll, S.M. Kraft, P. § 1059, III, pp 6.

¹⁶² *Ibidem* § 1059, III, pp 7.

¹⁶³ Kanada: Uniform Arbitration Act (2016). Kättesaadav: https://www.ulcc.ca/images/stories/2016_pdf_en/2016_ulcc0017.pdf (21.04.2020).

¹⁶⁴ Tan, W, pp 93.

¹⁶⁵ TsMS § 751 lg 2 sätestab kohtu õiguse tühistada vahekohtu otsus omal algatusel kui see on vastuolus Eesti avaliku korraga.

tühistamismenetlusest loobumise õigust analüüsinud pole, on paslik lähtuda Kanda ja Saksamaa praktikast tervikuna ning leida, et TsMS § 751 (mudelseaduse art 34) on selline imperatiivne norm, millest pooled vahekohtu kokkuleppega kõrvale kalduda ei saa. Samale järeldusele on erialakirjanduses jõudnud ka TsMS § 751 kommentaaride autor Maarja Torga.¹⁶⁶ Samas, sõltumata TsMS § 751 imperatiivsusest, on praktikas tühistamismenetlus siiski poolte kontrolli all, kuivõrd avaldaja otsustab, kas ta tühistamisavalduse esitab ning millised asjaolud ta selles välja toob.

---

¹⁶⁶ Torga, M. TsMSK § 751 p 3.1.c).

2. VAHEKOHTU OTSUSTE TÜHISTAMISE ALUSED NING NENDE RAKENDAMISE PRAKTIKA EESTI KOHTUTES

2.1. Tühistamisalused Eestis ja TsMS eeskujuks olevates õigusaktides ning nende liigitamine

Vahekohtu otsuse tühistamise alused näeb ette TsMS § 751 lg 1 ja 2. Nagu eelpool selgitatud on Eesti sätted võetud üle UNCITRAL mudelseaduse artiklist 34 ning Saksa ZPO §-st 1059. Mudelseaduse ning ZPO koostajad on omakorda lähtunud tühistamisaluste koostamisel New Yorgi 1958. aasta konventsiooni¹⁶⁷ artiklist 5 ja selle praktikast.¹⁶⁸ Ka pelgalt sätteid lugedes on lihtsasti nähtav, et sätete sõnastus, loogika ja põhimõtted on kõik, minimaalsete erisustega samad, mis TsMS §-s 751. TsMS-s sätestatud tühistamisaluste võrdlemiseks on allpool koostatud tabel, kus on iga tühistamisalus seda iseloomustava märksõnaga välja toodud ning selle eeskujuks oleva sättega kõrvuti asetatud (vt Tabel 1 – peatükk 2.1 lõpus).

Olemuslikult saab vahekohtu otsuse tühistamise alused jaotada kolme kategooriasse.¹⁶⁹ Esiteks, vahekohtu pädevuse puudumisega seotud alused. Need on juhud, mil puudub kehtiv ja siduv vahekohtu kokkulepe või juhud, mis seonduvad hagiavalduse lubatavuse ja ulatuse hindamisega vahekohtu poolt (TsMS § 751 lg 1 p-d 1, 2, 4 ja lg 2 p 1). Teiseks, vahekohtu poolt vahekohtumenetluses tehtud menetluslikud rikkumised. Need on juhud, mil vahekohus ei kohtle pooli võrdselt, näiteks ei anna ühele poolele võimalust oma positsiooni esitamiseks (TsMS § 751 lg 1 p 3 ja 5). Kolmandaks, vahekohtu poolt tehtavad sisulised, materiaalõiguslikud vead. Need on väga piiratud juhud, mil vahekohus on eksinud õiguse kohaldamisega või kui riiklik kohus leiab, et vahekohtu käsitus vaidlusele ei vasta riigis kehtivatele nõuetele (TsMS § 751 lg 2 p 1 ja 2).

Teine võimalik viis on liigitada vahekohtu otsuste tühistamiste alused tõendamiskoormise järgi järgnevalt: 1) avaldaja poolt tõendamisele kuuluvad tühistamisalused (TsMS § 751 lg 1 p-d 1-5); ning 2) tühistamisalused, mille kontrollimist tuleb kohtul kontrollida *ex officio* (TsMS § 751 lg 2 p-d 1-2). TsMS § 751 lg 1 p-des 1-5 sätestatud tühistamisalustele tuginemiseks on tõendamiskoormis tühistamisavalduse esitajal, st et avaldajal on kohustus tuua kohtu ette asjaolud, mis annaksid aluse mõne tühistamisaluse rakendamiseks. Seejuures ei piisa

---

¹⁶⁷ New Yorgi 1958. a konventsiooni mitteametlik tõlge kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13142474> (21.04.2020). New Yorgi 1958. a. konventsiooni ametlik inglise keelne versioon kättesaadav: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/New-York-Convention-E.pdf> (21.04.2020).

¹⁶⁸ Kröll, S.M. Kraft, P. § 1059, VII. A, pp 38.

¹⁶⁹ Blackaby, N, pp 581.

sellest, kui avaldaja üksnes esitab vastavad asjaolud ning jääb seejärel lootma kohtu poolt mõne tühistamisaluse kohaldamisele, vaid pool peab selgelt tooma välja nii asjaolud kui ka tühistamisaluse, millele ta vahekohtu otsuse tühistamise avalduses välja toodud asjaolude pinnalt tugineb. Riigikohus on selgitanud, et arvestades vahekohtu otsuse tühistamise võimaluse erandlikkust, peab tühistamise aluse olemasolu tõendama isik, kellele vahekohtu otsuse tühistamine kasuks tuleks (avaldaja).¹⁷⁰

Ehkki tõendamiskoormis lõikes 1 sätestatud alustele tuginemiseks on avaldajal, ei saa jätta tähelepanuta, et enamik TsMS § 751 lg 1 p-des 1-5 sätestatud tühistamisalused võivad samal ajal kvalifitseeruda ka TsMS § 751 lg-s 2 sätestatud alusteks, st et lõikes 1 sätestatud tühistamisavalduse esinemisel võib leida, et vahekohtumenetlus on nimetatud aluse tõttu vastuolus ka riigi avaliku korra ja heade kommetega.¹⁷¹ Kohtul on igal juhul, sõltumata sellest, kas pool on kohtu ette toodud asjaolusid piisavalt tõendanud, kohustus hinnata avaldaja väiteid *ex officio* TsMS § 751 lg 2 p-de 1-2 valguses. Samuti on oluline märkida, et tühistamisavaldus lahendatakse hagita menetluses (TsMS § 756 lg 1), mis tähendab, et kohaldub uurimisprintsip. See sunnib kohut asja lahendamiseks kontrollima vajalikke asjaolusid ja vastuväiteid omal algatusel ka TsMS § 751 lg 1 aluste esinemisel (TsMS § 477 lg 7).¹⁷² Uurimis põhimõte ei võta aga avaldajalt täielikult lahendi tegemiseks vajalike asjaolude esitamise ja tõendamise kohustust, vaid üksnes kohtu roll tõendite kogumisel on aktiivsem kui hagimenetluses.¹⁷³ Tühistamismenetluse raames keskendub ringkonnakohus vaid olulisematele menetluslikele rikkumistele ning ei lahenda kunagi põhiasja, sh ei anna hinnangut vahekohtu poolt õigusnormide tõlgendamisele ja kohaldamisele.¹⁷⁴ Lisaks, TsMS § 751 lg-tes 1 ja 2 sätestatud tühistamisaluste loetelu on ammendav. Kohus ei või tuletada täiendavaid aluseid nt TsMS §-st 620 koostoimes TsMS § 754 lg-ga 1.¹⁷⁵

Eelnevalt analüüsitu on kokkuvõtlikult välja toodud järgnevas tabelis.

---

¹⁷⁰ RKTkm 02.03.2015, 3-2-1-186-15, p 13.

¹⁷¹ Tallinna Ringkonnakohus on tuvastanud TsMS § 751 lg 2 p 2 aluse kontrollimisel TsMS § 751 lg 1 p-s 3 sätestatud rikkumise näiteks tsiviilasjas 2-16-3154 (koopia autori valduses). Täpsemalt käsitletud järgmistes peatükkides.

¹⁷² RKTkm 03.12.2014, 3-2-2-1-14, p 13.

¹⁷³ RKTkm 02.03.2016, 3-2-1-186-15, p 13.

¹⁷⁴ RKTkm 12.05.2014, 3-2-1-27-14, p 10. TlnRnKm (kinnine) 06.11.2015, 2-15-7082, lk 4 (koopia autori valduses).

¹⁷⁵ Torga, M. TsMSK § 751 p 3.2.1.b).

TsMS-s sätestatud vahekohtu otsuste tühistamisaluste allikate võrdlustabel					
	Tühistamistunnus	TsMS § 751	ZPO § 1059	UNCITRAL art 34	NYC art 5
Avaldaja poolt tõendatavad alused	Teovõimetu pool	lg 1 p 1	lg 2 p 1 a)	lg 2 (a) (i)	lg 1 (a)
	Tühine vahekohtu kokkulepe	lg 1 p 2	lg 2 p 1 a)	lg 2 (a) (i)	lg 1 (a)
	Ärakuulamisõiguse rikkumine	lg 1 p 3	lg 2 p 1 b)	lg 2 (a) (ii)	lg 1 (b)
	Pädevuse ületamine	lg 1 p 4	lg 2 p 1 c)	lg 2 (a) (iii)	lg 1 (c)
	Seadusest või kokkuleppest tuleneva keelu rikkumine	lg 1 p 5	lg 2 p 1 d)	lg 2 (a) (iv)	lg 1 (d)
ex officio alused	Mittearbitreeritavus	lg 2 p 1	lg 2 p 2 a)	lg 2 (b) (i)	lg 2 (a)
	Head kombed, avalik kord	lg 2 p 2	lg 2 p 2 b)	lg 2 (b) (ii)	lg 2 (b)

Tabel 1. Tühistamisaluste võrdlustabel.

2.2. Vahekohtu otsuste tühistamismenetluste statistiline ülevaade Tallinna Ringkonnakohtus

Kokkuleppel Tallinna Ringkonnakohtuga võimaldati autorile teadustöö tegemise huvides ligipääs kohtute infosüsteemis (KIS-2) kättesaadavatele Tallinna Ringkonnakohtu konfidentsiaalsetele menetlustele, mis seonduvad vahekohtumenetlusega teises kohtuastmes. KIS-2 teostatud märksõna ja valdkonna otsingust tuli välja 95 kinnist kohtumenetlust Tallinna Ringkonnakohtus alates 2013. aastast. Esimene menetlus, mis teostatud otsingust nähtus, lõppes 29.04.2013 kohtumäärusega tsiviilasjas 2-13-54802, ning viimane, mis otsingust nähtus, lõppes 30.10.2019 kohtumäärusega tsiviilasjas 2-19-7909.

Analüüsitud 95-st Tallinna Ringkonnakohtu lahendist nähtub, et 56 korral on kohus tühistamisavalduse rahuldanud, 14 korral jätnud tühistamisavalduse menetlusse võtmata, 13 korral jätnud tühistamisavalduse rahuldamata, 7 korral on menetlus lõppenud kompromissiga ning 5 korral on avaldaja loobunud tühistamisavaldusest menetluse kestel.

Rahuldatud 56-st tühistamisavaldusest on Tallinna Ringkonnakohtus 50 juhul tühistanud vahekohtu otsuse samadel TsMS § 751 lg 1 p 3 (ärakuulamisõiguse rikkumine) ja § 751 lg 2 p 1 alustel (mittearbitreeritavus)¹⁷⁶ seoses mõned aastad tagasi levinud skeemiga, kus

¹⁷⁶ 48 juhul on ringkonnakohtus tühistanud vahekohtu otsuse TsMS § 751 lg 2 p 1 ja TsMS § 751 lg 1 p 3 alusel. Kahel juhul on ringkonnakohtus tühistanud sisuliselt samadel asjaoludel vahekohtu otsuse ainult TsMS § 751 lg 1 p 3 alusel.

võlausaldajad tegid ise „alalise“ vahekohtu, milles lahendati enamasti tagaseljaotsusega, valdavalt kiirlaenude võlanõudeid nii, et tulemuseks olid automaatsed täitedokumendid. Autor käsitleb neid otsuseid ja kohtu põhjendusi täpsemalt järgnevates peatükkides.

Lisaks eelnevale 50 samasugusele lahendile on ühel korral Tallinna Ringkonnakohus tühistanud vahekohtu otsuse TsMS § 751 lg 1 p 1 alusel (teovõimetu pool).¹⁷⁷ Kahel korral on vahekohtu otsus tühistatud TsMS § 751 lg 1 p 3 alusel (ärakuulamisõiguse rikkumine)¹⁷⁸, ühel korral TsMS § 751 lg 2 p 1 alusel (mittearbitreeritavus)¹⁷⁹ ning kahel korral TsMS § 751 lg 2 p 2 alusel (vastuolu heade kommete või avaliku korraga)¹⁸⁰. Muudel menetluslikel alustel Tallinna Ringkonnakohtu praktikas vahekohtu otsuseid tühistatud pole.

Nimetatud kuuest tühistamismäärusest on ühel korral tühistatud EKTK Arbitraažikohtu otsus, ühel korral Tallinna Vahekohtu otsus, kahel korral Alalise Rahvusvahelise ja Sõltumatu Vahekohtu otsus, ühel korral isePankuri Vahekohtu otsus ning ühel korral *ad hoc* vahekohtu otsus. Eelpool mainitud 50 samasugustel asjaoludel tühistatud vahekohtu otsust olid tehtud, kas Tallinna Vahekohtu või Alalise Rahvusvahelise ja Sõltumatu Vahekohtu poolt.

Rahuldamata on Tallinna Ringkonnakohus jätnud alates 2013. aastast 13 vahekohtuotsuse tühistamise avaldust ning nende raames on kohus vähemalt ühel korral analüüsinud kõiki TsMS § 751 lg 1 p-des 1-5 sätestatud tühistamisluseid.

Kokkuvõttes, jättes välja eelpool mainitud 50 samasugustel asjaoludel tühistatud vahekohtu otsust, on Tallinna Ringkonnakohus lahendanud sisuliselt lõpuni 19 tühistamisavaldust, millest 6 on rahuldatud ning 13 rahuldamata jäetud. Statistiliseks võrdluseks toob autor välja Saksamaa, Šveitsi ja Rootsi statistika. Rahvusvaheline Advokaatide Ühing (IBA) tegi 2018. aastal uuringu, milles on välja toodud statistika, kui palju on riiklikud kohtud tühistanud vahekohtu otsuseid vahekohtute poolt tehtud menetluslike rikkumiste tõttu.¹⁸¹ See tähendab, et nimetatud statistikasse ei ole arvestatud kohtute *ex officio* tühistamisluseid, vaid selle analüüsi

---

¹⁷⁷ TlnRnKm (kinnine) 12.05.2015, 2-15-3643 (koopia autori valduses).

¹⁷⁸ TlnRnKm (kinnine) 30.10.2019, 2-19-7909 ja TlnRnKm (kinnine) 10.10.2014, 2-14-23406 (koopiad autori valduses).

¹⁷⁹ TlnRnKm (kinnine) 29.06.2016, 2-15-12188 (koopia autori valduses).

¹⁸⁰ TlnRnKm (kinnine) 26.05.2016, 2-16-3154 ja TlnRnKm (kinnine) 31.03.2014, 2-13-52643 (koopiad autori valduses).

¹⁸¹ International Bar Association Committee (IBA). Annulment of arbitral awards by state court: Review of national case law with respect to the conduct of the arbitral process. 2018. Kättesaadav: https://www.ibanet.org/LPD/Dispute_Resolution_Section/Arbitration/Projects.aspx#Oct18_2 (21.04.2020).

raames on käsitletud üksnes neid juhtumeid, kus vahekohtu otsus on tühistatud menetluslike rikkumiste tõttu, st Eesti kontekstis TsMS § 751 lg 1 p-des 1-5 sätestatud rikkumised. IBA 2018. aasta analüüsist nähtub, et Saksamaal on esitatud kohtutele kokku 31 tühistamisavaldust, millest 4 on rahuldatud ning 27 rahuldamata jäetud. Rootsis on esitatud kohtule 49 tühistamisavaldust, millest 1 on rahuldatud ning 48 rahuldamata jäetud ning Šveitsis on esitatud kohtule 115 tühistamisavaldust, millest 18 on rahuldatud ning 97 rahuldamata jäetud.¹⁸² Nimetatud statistika ei ole aga üks-ühele võrreldav autori poolt käesolevas magistritöös analüüsitud otsuste statistikaga, kuivõrd autor teostas üksnes Tallinna Ringkonnakohtu KIS-2 andmebaasist kättesaadavate lahendite statistilise ülevaate. Lisaks on autori poolt tehtud ülevaatesse arvestatud ka kohtu poolt *ex officio* alustel tühistatud vahekohtu otsused, kuid IBA 2018. aasta analüüs neid arvestatud pole. Vaatamata sellele näitab väljatoodud rahvusvahelise praktika statistika, et kohtud sekkuvad vahekohtumenetlusse ja tühistavad jõustunud vahekohtu otsuseid väga harva, keskmiselt ca 10% juhtudest.

Täiendavalt analüüsib autor magistritöös ka avalikult kättesaadavaid esimese ja teise astme kohtulahendeid, mis seonduvad tühistamisalustega. Riigi Teataja andmebaasist märksõnaga „TsMS § 751“ otsides, tuli andmebaasist välja 19 esimese ja teise astme kohtulahendit alates 2006. aastast. Lisaks on avalikult kättesaadavad ka vahekohtumenetlusega seonduvate asjade Riigikohtu otsuste põhjendused, ka neid käsitleb autor analüüsi teostamisel. Kinniseid ja avalikke lahendeid on töös eristatud konkreetsetele kohtulahenditele viitamisel.

2.3. Tühistamisaluse mõju vahekohtu otsusele kui täiendav eeldus otsuse tühistamiseks

Grammatiliselt oluline erinevus nähtub TsMSi ja selle allikateks olevate õigusaktide vahel tühistamismenetluses kohtule ette nähtud diskretsiooni ulatuses. Nimelt ei näe TsMS § 751 lg 1, erinevalt mudelseadusest, ZPO-st ja New Yorgi konventsioonist, kohtule ette sõnaselget diskretsiooni vahekohtu otsuse tühistamisel, vaid selle asemel konstateerib TsMS kohtu kohustust tühistada vahekohtu otsus, kui pool tõendab tühistamisaluse olemasolu.¹⁸³ Saksa menetlusõiguse teooriast ja kohtupraktikast ilmneb, et sõnastust „kohus võib tühistada“

¹⁸² IBA 2018, lk-d 54-70, 162-181, 181-252.

¹⁸³ TsMS § 751 lg 1 ja 2 algavad järgmiselt: „kohus tühistab Eestis tehtud vahekohtu otsuse /.../“, samas kui mudelseaduse artiklis 34 (2), ZPO § 1059 lg 2-s 2 ning NYC 1958 artiklis 5 kasutatakse järgmist fraasi: „kohus võib tühistada“. Seejuures on Riigi Teatajas oleva New Yorgi 1958. konventsiooni mitteametliku tõlke tekstis viga. Eestikeelse tõlke kohaselt on poolel diskretsioon taotleda, et kohus keelduks vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamisest: „/.../ täitmise keeldumist võib taotleda pool /.../“. Samal ajal kui inglise keelne tekst näeb diskretsiooni vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamisest keeldumiseks kohtule: „/.../ *enforcement of the award may be refused [by the court], at the request of the party /.../*“ (autori rõhutused).

tuleb ZPO § 1059 lg 2 kontekstis lugeda kui „kohus tühistab“. Teisisõnu, kui vahekohtu otsuse tühistamiseks esineb praktikas mõni seaduses sätestatud tühistamisalus ning pool tugineb ja tõendab selle korrektset ära, siis teoreetiliselt ei ole Saksa kohtutel õigust keelduda vahekohtu otsuse tühistamisest.¹⁸⁴ Seega esmapilgul silmapaistev erinevus TsMS ja selle eeskujude sõnastustes, võib tegelikult olla Eesti seadusandja teadlik otsus, võtta üle Saksa menetlusteooriale vastav seadusesäte. Erinevalt TsMS-st ja ZPO-st näeb mudelseaduse artikkel 34 (2) kohtule vahekohtu otsuse tühistamise üle otsustamisel ette diskretsiooni ka juhul, kui avaldaja on tühistamisaluse olemasolu tõendanud.¹⁸⁵ Sellest järeldub, et Saksa ja Eesti seadusandja on piiranud kohtu diskretsiooniulatust, vahekohtu otsuse tühistamise üle otsustamisel, võrreldes mudelseaduse artikliga 34 (2). Erialakirjandusest aga nähtub, et ehkki seadus on sõnastatud erinevalt, on kohtute kaalutusõigus sisuliselt sama.

Saksa õigusteooria kohaselt võtavad kohtud kaalutusõiguse teostamise asemel, vahekohtu otsuste tühistamise üle otsustades, arvesse täiendava nõude - „tühistamisaluse mõju vahekohtu otsusele.“¹⁸⁶ Selle nõude kohaselt ei piisa vahekohtu otsuse tühistamiseks üksnes tühistamisaluse esinemisest, kui see tühistamisalus ei mõjutanud vahekohtu otsust sisuliselt. Teisisõnu, kohus ei pea tühistama vahekohtu otsust, kui ta leiab, et uue menetluse läbiviimine viiks samasuguse tulemuseni.¹⁸⁷ Eestis on Saksa teooriale sarnane lisaeeldus otsuse tühistamiseks tuletatav TsMS seletuskirjast.¹⁸⁸ Samuti näeb selle eelduse sõnaselgelt ette TsMS § 751 lg 1 p 5. Selle sätte kohaselt tühistab kohus vahekohtu otsuse, kui „/.../ see [tühistamiseks aluse andev asjaolu] on oluliselt mõjutanud vahekohtu otsust.“ Tallinna Ringkonnakohtu praktikas on kohus jätnud vahekohtu otsuse tühistamata, ehkki formaalne põhjus selleks esines, kuna vahekohtu poolt tehtud menetluslik viga ei mõjutanud kohtu hinnangul vahekohtu otsust sisuliselt.¹⁸⁹ Kokkuvõttes, sõltumata sellest, et Eesti ja Saksa õigus erineb sõnastuselt mudelseadusest, sisaldavad nii TsMS, ZPO kui ka mudelseadus olemuselt samasugust kohtu õigust keelduda vahekohtu otsuse tühistamisest, kui tühistamine pole kohtu hinnangul õiglane ja vajalik. Järgnevalt selgitab autor mudelseaduse praktikale tuginedes, kuidas saavad Eesti kohtud hinnata seda, kas konkreetne tühistamisalus mõjutas vahekohtu

---

¹⁸⁴ Kröll, S.M. Kraft, P. § 1059, VII. A, pp 40.

¹⁸⁵ Mudelseaduse artikkel 34 (2) ingl k „An arbitral award may be set aside by the court specified in article 6 only if /.../“

¹⁸⁶ Kröll, S.M. Kraft, P. § 1059, VII. A, pp 40: „effects on the award“.

¹⁸⁷ Torga, M. TsMSK § 751, p 3.2.1.c).

¹⁸⁸ 208 SE I seletuskiri. 74 ptk (koopia autori valduses) - „Võrreldes mudelseadusega on lisatud tingimus, et tühistamispõhjuse on oluline ainult siis, kui menetlusviga on otsusele mõju avaldanud. See eeldus takistab otsuse tühistamist puht formaalsetel põhjustel ja uue menetluse läbiviimist, mis viiks samasugusele tulemusle.“

¹⁸⁹ TlnRnKm 28.02.2007, 2-06-9525, lk 4.

otsuse tulemust. Teisisõnu proovib autor tuvastada, kuidas saab Eesti kohus vahekohtu otsuse tühistamisaluste hindamisel diskretsiooni teostada.

Mudelseaduse artiklist 34 (2) tuleneva kaalutusõiguse teostamise ulatust on praktikas sisustanud Kanadas Ontario kohus ühe tühistamisavalduse menetlemise raames 2016. aastal.¹⁹⁰ Kõnealuses kohtuasjas võttis Kanada kohus kokku varasema kohtupraktika diskretsiooniõiguse ulatuse kohta ning leidis, et mudelseaduses sisalduvate tühistamisaluste esinemisel saab kohus kaaluda vahekohtu otsuse tühistamist, lähtudes neljast järgnevast kriteeriumist: 1) tühistamisaluse olemus, mille alusel avaldaja tühistamist taotleb (st, kas tühistamisalus seondub vahekohtu pädevuse puudumisega, menetlusõiguse rikkumisega, vastuolu avaliku korraga jne); 2) rikkumise tõsidus; 3) rikkumise mõju vahekohtumenetluse tulemusele; ning 4) võimalik kahjulik mõju, mis kaasneks uue vahekohtumenetluse pidamisega, kui vahekohtu otsus tühistatakse.¹⁹¹ Seejuures analüüsis Ontario kohus avaldaja poolt ette heidetud rikkumisi ükshaaval eeltoodud kriteeriumite valguses ning leidis, et rikkumised, kas polnud piisavalt tõendatud või ei mõjutanud vahekohtumenetluse tulemust selliselt, et oleks andnud konkreetsetes asjas aluse vahekohtu otsuse tühistamiseks.¹⁹² Kuivõrd Eesti on mudelseaduse riik ning eelmises lõigus selgitas autor, kuidas mudelseadus ja TsMS sisaldavad olemuslikult samasugust kohtu kaalutusõigust, saab Eesti kohus neid Kanada kohtu poolt välja toodud kriteeriumeid kasutada selleks, et tuvastada, kas puudus, millele avaldaja tühistamisavalduses tugineb, mõjutas vahekohtumenetluse tulemust või mitte.

Kohtu kaalutusõiguse olulisust peegeldab üks 2011. aastal Londoni Kaubanduskohtu ette jõudnud tühistamisavaldus,¹⁹³ milles Kaubanduskohus leidis, et isegi vahekohtumenetluses toime pandud pettus ei anna alust vahekohtu otsuse tühistamiseks, kui see pettus ei mõjutanud vahekohtu otsust. Nimetatud asjas nõustus kohus avaldajaga, et vastaspoole tunnistaja eksitas tahtlikult oma ütlustega vahekohut, kuid vaatamata sellele leidis, et isegi kui vahekohus oleks olnud teadlik kõnealusest pettuslikust tunnistusest, ei oleks see tõenäoliselt teistsugust otsust teinud.¹⁹⁴ Ehkki Ühendkuningriikides kehtiv Arbitraažiseadus pole otseselt mudelseaduse

---

¹⁹⁰ Consolidated v. Ambatovy, p-d 151-164. Superior Court of Justice of Ontario (ONSC) 7171. 28.11.2016. Kättesaadav: <https://www.canlii.org/en/on/onsc/doc/2016/2016onsc7171/2016onsc7171.html> (21.04.2020).

¹⁹¹ Consolidated v. Ambatovy (ONSC), p 158.

¹⁹² Consolidated v. Ambatovy (ONSC), p 159-163.

¹⁹³ Chantiers de l'Atlantique SA v Gaztransport & Techingaz SAS. [2011] EWHC 3383. Kättesaadav: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2011/3383.html> (21.04.2020).

¹⁹⁴ Chantiers de l'Atlantique SA v Gaztransport & Techingaz SAS, p 369 (1-6).

põhjal kirjutatud, oli mudelseadus üheks eeskujuks nimetatud akti koostamisel, mistõttu on toodud näide asjakohane ka mudelseaduse tõlgendamise kontekstis.¹⁹⁵

Järgnevalt käsitleb autor vahekohtu otsuse tühistamise aluseid Eesti ja mudelseaduse riikide kohtute praktikas.

2.4. Tühine vahekohtu kokkulepe

TsMS § 751 lg 1 p-des 1 ja 2 nimetatud tühistamisalused saab ühise nimetaja alusel võtta kokku kui tühine vahekohtu kokkulepe. TsMS § 751 lg 1 p 1 kohaselt tühistab kohus Eestis tehtud vahekohtu otsuse, kui pool tõendab, et vahekohtu kokkuleppe sõlminud isiku teovõime oli piiratud. TsMS § 751 lg 1 p 2 kohaselt tühistab kohus Eestis tehtud vahekohtu otsuse kui pool tõendab, et vahekohtu kokkulepe on tühine Eesti õiguse kohaselt või muu riigi õiguse kohaselt, kelle õiguse alusel on pooled otsustanud hinnata vahekohtu kokkuleppe kehtivust.

TsÜS § 11 lg 1 kohaselt on piiratud teovõimega isiku poolt tehtud mitmepoolne tehing tühine, kui seaduslik esindaja ei ole andnud selle tehingu sõlmimiseks eelnevat nõusolekut või nimetatud tehingut hiljem heaks kiitnud. Seega sisuliselt käsitlevad mõlemad analüüsitavad tühistamisalused olukorda, mil vahekohtu kokkulepe on tühine. Mudelseaduse art 34 lg 2 punkt (a)(i)¹⁹⁶ sisaldab mõlemaid TsMS § 751 lg 1 p-de 1-2 aluseid. Kirjandusest ega seaduseelnõu seletuskirjast ei nähtu, miks on Eesti seadusandja nimetatud alused, erinevalt mudelseadusest, eraldi punktidenä reguleerinud. Ka Saksa seaduses on sarnaselt mudelseadusele mõlemad analüüsitavad tühistamisalused reguleeritud ühes sättes.¹⁹⁷ Eesti seaduse erisusest võib tõlgendada seadusandja tahte vähendada avaldaja tõendamiskoormist olukorras, kus avaldaja oli vahekohtu kokkuleppe sõlmimise ajal piiratud teovõimega. Nimelt piisab TsMS § 751 lg 1 p 1 (teovõimetu pool) kohaldamiseks üksnes piiratud teovõime tuvastamise faktist ning vahekohtu otsuse tühistamine ei sõltu sellest, kas piiratud teovõimega isiku seaduslik esindaja vahekohtu kokkuleppe sõlmimises nõusoleku andis või selle hiljem heaks kiitis. Teisisõnu, TsMS § 751 lg 1 p 1 kohaldamiseks ei ole avaldajal vaja tõendada piiratud teovõimega isiku poolt antud tahteavalduse tühisust, mis muudaks tühiseks ka vahekohtu

---

¹⁹⁵ Williams, J. Lal, H. Hornshaw, R. Gump, A. Q&A Arbitration procedures and practice in the UK. 01.02.2020, Thomson Reuters.

¹⁹⁶ A party to the arbitration agreement referred to in article 7 was under some incapacity; or the said agreement is not valid under the law to which the parties have subjected it or, failing any indication thereon, under the law of this State.

¹⁹⁷ ZPO § 1059 lg 2 p 1 (a).

kokkuleppe, vaid piisab üksnes vahekohtumenetluse poole teovõimetuse tuvastamisest vahekohtu kokkuleppe sõlmimise ajal.

Mõlema analüüsitava tühistamisaluse esinemisel tuleb vahekohtumenetluse poolel esitada vastav vastuväide juba vahekohtumenetluse ajal (TsMS § 714). Seega sisuliselt on vahekohtu kokkuleppe tühisusele (st nii punktile 1 kui ka 2) võimalik tühistamisavalduses tugineda üksnes juhul, kui avaldaja ei osalenud vahekohtumenetluses, kuna teda ei olnud sellest teavitatud, või kui vahekohus ei käsitlenud avaldaja vastuväidet vahekohtu pädevusotsuses (TsMS § 730 lg 5). TsMS § 730 lg 2 kohaselt tuleb vastuväide vahekohtu pädevuse osas esitada hiljemalt vastuses hagile ning sellise vastuväite esitamisel tuleb vahekohtul, juhul kui see peab end pädevaks, teha vastavasisuline vaheotsus (pädevusotsus). Seega enamik tühise vahekohtu kokkuleppe vastuväited¹⁹⁸ peaks lahenema vahekohtu poolt tehtavates pädevusotsustes (TsMS § 730 lg 5). Pädevusotsuste vaidlustamise praktikat ringkonnakohtutes käsitles autor käesoleva töö esimeses peatükis.

Olukorras, kus vahekohtumenetluse pool on osalenud vahekohtumenetluses ilma vahekohtu pädevuse puudumise vastuväite esitamiseta, tuleb leida, et pool on nõustunud vahekohtu pädevusega ning minetanud oma õiguse vahekohtu kokkuleppe kehtetusele tuginemiseks (TsMS § 719 lg 3 ja TsMS § 714). Ka teistes mudelseaduse riikides tuleb tõlgendada seadust selliselt, et olukorras, kus pool ei vaidlusta vahekohtu pädevusotsust sellekohases muutmismenetluses (TsMS § 730 lg 6), kaotab pool õiguse sellekohasele tühistamisalusele tuginemiseks hilisemas vahekohtu otsuse tühistamismenetluses.¹⁹⁹ Seejuures olukorras, kus pool esitas vahekohtumenetluses pädevuse vastuväite, kuid vahekohus seda ei arvestanud, säilib poolel õigus pöörduda pärast vahekohtumenetluse lõppu tühistamisavaldusega riikliku kohtu poole. Mõistetavalt ei saa vahekohtu kokkuleppe tühisusele²⁰⁰ tugineda tühistamismenetluses see pool, kes vahekohtumenetluse algatas, kuivõrd see oleks vastuolus hea usu põhimõtte ning selle hulka kuuluva *venire contra factum proprium*²⁰¹ põhimõttega.²⁰² Eesti õiguses on Riigikohus tuletanud nimetatud põhimõtte tsiviilasjas nr 3-2-1-63-17 vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise menetluse raames TsMS §-s 200 sätestatud hea usu põhimõttest.²⁰³ Riigikohus leidis, et vahekohtumenetluse pool, kes ise algatas

¹⁹⁸ TsMS § 751 lg 1 p 1 ja 2, mis sätestavad alused vahekohtu otsuse tühistamiseks.

¹⁹⁹ Born, G. B. (2014), pp 3222.

²⁰⁰ TsMS § 751 lg 1 p-dele 1 ja 2.

²⁰¹ Selle põhimõtte kohaselt ei või isiku tegutsemine olla vastuolus tema varasema käitumisega.

²⁰² Kröll, S.M. Kraft, P. § 1059 VIII.E.1.a.ii, pp 57.

²⁰³ RKTkm 21.06.2017, 3-2-1-63-17, p 25.

vahekohtumenetluse, ei saa vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise menetluses taotleda sellest keeldumist põhjusel, et avaldaja ei esitanud kohtule kehtivat vahekohtu kokkulepet²⁰⁴. Isegi juhul, kui poolte vahel puudus kehtiv vahekohtu kokkulepe, oleks alles kohtus sellele vastuväitele tuginemine poole poolt, kes ise algatas vahekohtumenetluse, vastuolus hea usu põhimõttega (TsMS § 200 lg 1 ja 2).²⁰⁵ Kuivõrd käesolev töö keskendub vahekohtu otsuse tühistamismenetlusele, analüüsib autor järgnevalt juhtumeid, kus ringkonnakohtusse on jõudnud vahekohtumenetluse pool, kes tugineb tühistamisavalduses tühisele vahekohtu kokkuleppele (TsMS § 751 lg 1 p 1 ja 2).

Esimene kaasuste grupp, mis seondub vahekohtu kokkulepete tühisusega, käsitleb olukordi, kus vahekohtu kokkuleppe tühisus on tingitud selle lepingu tühisusest, milles vahekohtu kokkulepe sisaldub.

Tallinna Ringkonnakohus on tsviilasjas nr 2-15-3643 tühistanud vahekohtu otsuse avaldaja esindaja (perekonnaliikme) taotluse alusel, kes tõendas Sotsiaalkindlustusameti kirjade abil, et avaldajal oli vahekohtumenetluse kokkuleppe sõlmimise ajal tuvastatud raske puue ning püsiv töövõimetus 80% ulatuses, mistõttu oli ta laenulepingu sõlmimise ajal (vahekohtu kokkuleppe sõlmimise ajal) piiratud teovõimega. Ringkonnakohus tühistas vahekohtu otsuse TsMS § 751 lg 1 p 1 alusel.²⁰⁶ Nimetatud asjas sai avaldaja esindaja vaidlustatavast vahekohtu otsusest teada alles täitemenetluses, st pärast vahekohtumenetluse lõppu, mistõttu on põhjendatud sellele puudusele tuginemine alles tühistamisavalduses. Juhul kui avaldaja esindaja oleks teadnud vahekohtumenetlusest juba menetluse ajal, oleks esindaja pidanud esitama vastava vastuväite vahekohtumenetluse kestel, vastasel juhul oleks ta kaotanud õiguse sellele puudusele tühistamismenetluses tugineda (TsMS § 714).

Tsviilasjas nr 2-15-12188 tuvastas Tallinna Ringkonnakohus vahekohtu kokkuleppe tühisuse, mis tingis vahekohtu otsuse tühistamise.²⁰⁷ Nimelt tuvastas ringkonnakohus OÜ A (avaldaja) tühistamisavalduse alusel, et Oy B (puudutatud isik) ja avaldaja vaheline vahekohtu kokkulepe oli tühine, sest avaldajat esindas vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel X, kellel polnud esindusõigust vahekohtu kokkuleppe sõlmimiseks (ÄS § 181 lg 4 ja § 168 lg 1 p 10). Otsuse põhjendusest nähtub, et X loovutas OÜ A juhatuse liikmena iseenda töötasunõude OÜ A vastu

---

²⁰⁴ Kehtiva vahekohtu kokkuleppe esitamist vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise menetluses nõuab New Yorgi konventsiooni art 2 ja art 4 lg 1 lit a.

²⁰⁵ RKTkm 21.06.2017, 3-2-1-63-17, p 26.

²⁰⁶ TlnRnKm (kinnine) 12.05.2015, 2-15-3643 lk 2-3 (koopia autori valduses).

²⁰⁷ TlnRnKm (kinnine) 29.06.2016, 2-15-12188, p-d 11-14 (koopia autori valduses).

puudutatud isikule. Nõude loovutamise lepingu kinnituskirjas, mille allkirjastas X OÜ A nimel, oli muuhulgas lepitud kokku, et loovutamise lepingust tulenevad vaidlused alluvad vahekohtule. Puudutatud isik algatas vahekohtumenetluse ning asus loovutatud nõuet OÜ-lt A sisse nõudma. Tühistamismenetluses tuvastas ringkonnakohus, et faktiliselt esindas X avaldajat iseendaga peetavas õigusvaidluses ilma osanike nõusolekuta, mistõttu on X-i tahteavaldus nõude loovutamise lepingu kinnituse ja vahekohtu kokkuleppe sõlmimiseks tühi.²⁰⁸ Ringkonnakohtu sõnul: „Kuna X-l puudus ÄS § 181 lg-st 4 ja § 168 lg 1 p-st 10 tulenevalt õigus esindada äriühingut konkreetses õigusvaidluses, ei saanud ta äriühingu nimel nõustuda ka vaidluse lahendamise vahekohtus TsMS § 719 lg 3 mõttes.“ Vaatamata sellele, et kohus tuvastas poole avalduse alusel vahekohtu kokkuleppe tühisuse, kohaldas kohus otsuse tühistamisel ekslikult hoopis TsMS § 751 lg 2 p-s 1 sätestatud tühistamisalust, mille kohaselt tuleb otsus tühistada, kui vaidlust ei võinud Eesti õiguse kohaselt lahendada vahekohtus.²⁰⁹ Seega eksis ringkonnakohus õige tühistamisaluse valimisel ning kohaldas TsMS § 751 lg 1 p 2 asemel kohtu *ex officio* tühistamisalust. Ehkki tulemus, milleni kohus jõudis, on õige, st vahekohtu otsus tühistati, viitab *ex officio* aluse kohaldamine kohtu vähesele teadlikkusele vahekohtu otsuse tühistamisaluste sisustamise praktikast.

Tsiviilasjades 2-12-54802 ning 2-13-52643 (sama vaidluses) on Tallinna Ringkonnakohus lahendanud avaldaja tühistamisavaldust, milles avaldaja tugines vahekohtu kokkulepet sisaldava võlatunnistuse võltsitusele. Nimetatud asjas esitas tühistamisavalduse vahekohtumenetluse poole pärija, kes taotles tühistamismenetluses ekspertiisi tegemist, et tuvastada väidetavalt tema isa poolt allkirjastatud vahekohtu kokkulepet sisaldava võlatunnistuse ja menetlust lõpetava kompromissotsuse (TsMS § 744 lg 1) võltsitus. Tühistamisavalduse kohaselt kuulub vahekohtu otsus tühistamisele, kuna vahekohtu kokkulepet sisaldav võlatunnistus puudub või on võltsitud.²¹⁰ Alternatiivselt kuulub vahekohtu otsus tühistamisele seetõttu, et vahekohtu kompromissotsus, milles on ühe poole allkirja võltsitud, ei vasta headele kommeteale ega avalikule korrale.²¹¹ Ringkonnakohus keeldus ekspertiisi korraldamisest leides, et avaldaja väited ei sea võlatunnistusel oleva allkirja ehtsust kahtluse alla.²¹² Avaldaja esitas määruskaebuse Riigikohtule ning Riigikohus leidis, et tõendeid hinnates oleks ringkonnakohus pidanud kaaluma ekspertiisi määramist allkirja võltsituse

²⁰⁸ Ringkonnakohus leidis, et tahteavaldus oli tühi TsÜS § 128 lg 2 ja § 129 lg 1 alusel.

²⁰⁹ TlnRnKm (kinnine) 29.06.2016, 2-15-12188, p-d 11-14 (koopia autori valduses).

²¹⁰ TsMS § 751 lg 1 p-s 2 sätestatud tühistamisalust.

²¹¹ TsMS § 751 lg 2 p-s 2 sätestatud tühistamisalust.

²¹² TlnRnKm (kinnine) 29.04.2013, 2-12-54802, p-d 8-9 (koopia autori valduses).

kahtluse kõrvaldamiseks või kinnitamiseks.²¹³ Tallinna Ringkonnakohtu menetlus jätkus tsiviilasja nr 2-13-52643 raames ning lõppes puudutatud isiku poolt avalduse õigeksvõtmisega, mille tagajärjel leidis ringkonnakohus, et vaidlustatud vahekohtu otsus kuulub tuvastatud asjaolude ja hagi õigeksvõttu arvestades tühistamisele selle vastuolu tõttu Eesti avaliku korra ja heade kommetega.²¹⁴ Ringkonnakohus määras kindlaks menetluskulud ning saatis asja tagasi vahekohtule lahendamiseks (TsMS § 751 lg 4).²¹⁵ Ehkki nimetatud tsiviilasi lõppes puudutatud isiku poolt avalduse õigeksvõtmisega, st sisuliselt tühistamisavaldust lõpuni ei lahendatud, saab antud kohtuasjast välja tuua olulise aspekti, mis seondub TsMS § 751 lg 1 p-ga 2. Nimelt on vahekohtu kokkuleppe kehtivus selline tõendamisasjaolu, mille ehtsuse vaidlustamisel saab pool taotleda kohtu poolt ekspertiisi läbiviimist ka tühistamismenetluses (TsMS § 293 lg 1). See tähendab, et riiklikul kohtul on õigus tühistamismenetluses kohaldada TsMS-s sätestatud tõendamise regulatsiooni ning korraldada vajadusel täiendav ekspertiis. Juhul kui ekspertiisi tulemusel oleks käesolevas asjas tuvastatud vahekohtu kokkuleppe aluseks oleva võlatunnistuse võltsitus, oleks ringkonnakohus pidanud vahekohtu otsuse tühistama TsMS § 751 lg 1 p 2 alusel ning sellisel juhul ei oleks kohus saanud asja vahekohtule tagasi saata, kuivõrd vahekohtul oleks puudunud asja lahendamiseks pädevus (TsMS § 751 lg 4).

Mudelseaduse riikide kohtute praktikast nähtub vähemalt üks juhtum, milles kohus jättis tühistamisavalduse rahuldamata põhjusel, et avaldaja ei suutnud oma väiteid vahekohtu kokkuleppe võltsituse kohta piisavalt tõendada.²¹⁶ Kõnealuses asjas leidis kohus, et selleks, et seada kahtluse alla vahekohtu poolt tehtud järeldus ning tühistada vahekohtu otsus tühise vahekohtu kokkuleppe tõttu²¹⁷, ei piisa pelgalt avaldaja paljasõnalistest väidetest vahekohtu kokkuleppe võltsituse kohta, vaid avaldaja peaks esitama väga selged tõendid, mis toetaks tema väiteid. Nimetatud kaasuses oli avaldaja saanud juba vahekohtumenetluses esitada väited lepingu võltsituse kohta ning vahekohus, sarnaselt riikliku kohtuga tühistamismenetluses leidis, et avaldaja väidetel pole alust.²¹⁸

Tsiviilasjas 2-06-9525 lahendas Tallinna Ringkonnakohus tühistamisavaldust, milles avaldaja tugines tühisele vahekohtu kokkuleppele²¹⁹ põhjusel, et üürileping, milles sisaldus vahekohtu

---

²¹³ RKTkm 30.10.2013, 3-2-1-113-13, p 17.

²¹⁴ TsMS § 751 lg 2 p-s 2 sätestatud tühistamisalus.

²¹⁵ TlnRnKm (kinnine) 31.03.2014, 2-13-52643, p-d 6-7 (koopia autori valduses).

²¹⁶ Hong Kong: Court of First Instance. Chongqing Machinery Import & Export Co. Ltd. v. Yiu Hoi & Others Trading as Tin Lee Ship Builders & Trading Co. (11.10.2001). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/46. Kättesaadav: https://www.uncitral.org/clout/clout/data/hkg/clout_case_527_le-g-1752.html (21.04.2020).

²¹⁷ Tühistamisalus mudelseaduse art 34 (2)(a)(i) kohaselt.

²¹⁸ Binder, P, pp 464.

²¹⁹ TsMS § 751 lg 1 p-s 2 sätestatud tühistamisalus.

kokkulepe, oli sõlmitud pettuse teel ning oli seetõttu algusest peale kehtetu. Ringkonnakohus tuvastas menetluses, et kuivõrd poolte vaidluse seondus üürivõla maksmisega, mitte üürilepingu kehtivuse ega ülesütlemisega, ei ole vahekohtu kokkulepe iseenesest tühine TsMS § 718 lg 2 p 1 kohaselt. Seetõttu leidis ringkonnakohus õigesti, et hagi sisuline läbivaatamine kuulus vahekohtu pädevusse ning selle raames oli kostjal õigus esitada vastuväited ka vahekohtu kokkulepet sisaldava lepingu tühisuse kohta. Ringkonnakohus selgitas, et kohtul puudub pädevus hinnata hagi põhjendatust ja tõendatust asjas, mis kuulub vahekohtu pädevusse. Vaatamata sellele, et vahekohus ei lahendanud avaldaja vastuväidet vahekohtu pädevuse kohta eraldi pädevusotsusega (TsMS § 730 lg 5), võttis vahekohus vastava seisukoha lõppotsuses, arvestades muuhulgas kostja vastuväidet üürilepingu kehtivuse kohta. Järelikult puudus ringkonnakohtul alus vahekohtu otsuse tühistamiseks tühise vahekohtu kokkuleppe tõttu (TsMS § 751 lg 1 p 2).²²⁰ Autor juhib tähelepanu, et nimetatud määruses nimetas ringkonnakohus avaldaja tühistamisavaldust ekslikult apellatsioonkaebuseks, määrares tühistamismenetluse menetluskulud kindlaks järgnevalt: „Kuivõrd apellatsioonkaebus tuleb jätta rahuldamata, siis tuleb kohtukulud jätta avaldaja kanda.“²²¹ Ehkki see ei mõjuta ringkonnakohtu lahendi tulemust, on ekslik nimetada tühistamisavaldust apellatsioonkaebuseks.

Vahekohtu kokkuleppe tühisust kui vahekohtu otsuse tühistamisalust on Inglise apellatsioonikohus arutanud kohtuasjas Premium Nafta Products Limited v. Fili Shipping Company Limited. Kohus analüüsis küsimust, kas juhul kui vahekohtu kokkulepet sisaldav leping on sõlmitud poole tahte vastaselt poole esindajale pakutud altkäemaksu tõttu, muudab see ka vahekohtu kokkuleppe tühiseks.²²² Nimetatud asjas leidis apellatsioonikohtu kohtunik Hoffmann, et ehkki vahekohtu kokkuleppe ja põhilepingu kehtivust tuleb tulenevalt vahekohtu kokkuleppe iseseisvuse põhimõttest eristada (ingl k „*separability presumption*“), on olemas selliseid juhtumeid, kus põhilepingu kehtetus annab automaatselt aluse ka vahekohtu kokkuleppe kehtetuseks. Seda näiteks olukorras, kus pool väidab, et leping, milles sisaldub vahekohtu kokkulepe, oli võltsitud ning ta ei ole kunagi andnud oma tahteavaldust sellise lepingu sõlmimiseks.²²³ Konkreetsete asjaolude pinnalt leidis kohtunik, et isegi kui poolte põhileping oli sõlmitud ühe poole esindaja pädevust ületades altkäemaksu tõttu, on pooled oma majandustegevuses andnud põhimõttelise nõusoleku lahendada lepingulised vaidlused

---

²²⁰ TlnRnKm 28.02.2007, 2-06-9525, lk 3-4.

²²¹ TlnRnKm 28.02.2007, 2-06-9525, lk 4.

²²² Premium Nafta Prods. Ltd v. Fili Shipping Co. Ltd [2007] UKHL 40, p 1. Kättesaadav: <https://publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldjudgmt/jd071017/ship-1.htm> (21.04.2020).

²²³ Premium Nafta Prods. Ltd v. Fili Shipping Co. Ltd, p 17.

vahekohtus. Põhjendamatu oleks öelda, et kuna poole esindaja ületas oma pädevust ja ei sõlminud lepingut sellistel tingimustel nagu oli poole tegelik tahe, ei soovinud pool ka vahekohtu kokkulepet sõlmida. Selliseid tõendeid asjas ei esitatud. Võttes arvesse vahekohtu kokkuleppe iseseisvust leidis kohus seega, et poolte tahe oli vaielda ka põhilepingu kehtivuse ulatuse üle vahekohtus ning avaldaja poolt kohtu ette toodud asjaolud, mille kohaselt võib põhileping olla tühine, ei anna alust vahekohtu kokkuleppe tühistamiseks.²²⁴ Kohtunik lisas, et selleks, et põhilepingu kehtivuse vaidlust saaks majandustegevuses tegutsevate poolte vahelises vaidluses lahendada mujal, kui lepingus ette nähtud vahekohtu kokkuleppes, peaks vahekohtu kokkuleppes nähtuma väga selge tahteavaldus, mis eristab põhilepingu kehtivuse üle toimuva vaidluse kohtualluvust muust vaidlusest.²²⁵ Ehkki Ühendkuningriikide Arbitraažiseadus ei ole otseselt mudelseaduse pealt kirjutatud, on see olemuselt sellega sarnane, mistõttu on mudelseaduse kontekstis asjakohane ka nimetatud lahend. Seaduste sarnasusele viitab ka asjaolu, et kohtunik Hoffmann viitas oma järeldustes ka ühele varasemale Saksa kohtu lahendile, kus leiti samuti, et põhilepingu ja vahekohtu kokkuleppe üle toimuvad vaidlused peaksid eelduslikult toimuma samas vahekohtus.²²⁶

Analüüsitud kohtupraktikast nähtub, et Eesti kohtud on tühise vahekohtu kokkuleppe alusel tühistanud vahekohtu otsuseid sarnaselt rahvusvahelise praktikaga. Näiteks eristas ringkonnakohus, sarnaselt Inglise kohtule, põhilepingu kehtivuse üle toimuvat vaidlust vahekohtu kokkuleppe kehtivuse üle toimuvast vaidlusest ning leidis, et põhilepingu kehtivuse üle toimuv vaidlus allub vahekohtule, kui vahekohtu kokkuleppe on iseenesest kehtiv (tsiviilasi nr 2-06-9525). Seejuures olukorras, kui pool tugineb põhilepingu võltsitusele ning seeläbi ka vahekohtu kokkuleppe võltsitusele, võivad poole argumendid anda aluse vahekohtu otsuse tühistamiseks TsMS § 751 lg 1 p 2 alusel (tsiviilasjad nr 2-12-54802 ning 2-13-52643). Lisaks nähtub Eesti ja välja toodud mudelseaduse praktikast, et tühistamisavaldust lahendava kohtu diskretsioon ekspertiisi määramisel, sh tõendamisstandard, mille alusel ekspertiisi vahekohtu kokkuleppe võltsituse tuvastamiseks määrata, sõltub sellest, kas vahekohtumenetluse pool osales vahekohtumenetluses või mitte. Siinjuures tuleb eristada olukordi, kus võltsitud vahekohtu kokkuleppe tagajärjel peeti vahekohtumenetlus poole teadmata ning olukordi, kus vaatamata vahekohtu kokkuleppe võltsitusele võttis pool vahekohtumenetlusest osa. Esimesel juhul on avaldajal tühistamismenetluses väiksem tõendamiskoormis näidata, et vahekohtumenetluse kokkuleppe oli tõenäoliselt võltsitud ning kogu vahekohtumenetlus oli

---

²²⁴ Premium Nafta Prods. Ltd v. Fili Shipping Co. Ltd, p 18-19.

²²⁵ Premium Nafta Prods. Ltd v. Fili Shipping Co. Ltd, p 7 ja 19.

²²⁶ Premium Nafta Prods. Ltd v. Fili Shipping Co. Ltd, p 14.

seetõttu näilik. Samas kui teisel juhul tuleks avaldajal esitada väga selged tõendid, et näidata ära vahekohtu ebaõige järeldus kokkuleppe võltsituse kohta ning taotleda täiendavat ekspertiisi tühistamismenetluses.

Oluline on märkida, et juhul, kui ekspertiis vahekohtukokkuleppe võltsituse tõendamiseks on juba vahekohtumenetluses läbi viidud, ei saa ringkonnakohus vahekohtu poolt tehtut kontrollida TsMS tõendamist reguleerivate sätete alusel, kuivõrd vahekohtumenetlusele ei kohaldu TsMS normid, v.a TsMS 14. osa. Näiteks juhul, kui vahekohus oleks eelpool käsitletud tsiviilasjas nr 2-12-54802 jätnud vahekohtumenetluse käigus poole taotluse ekspertiisi korraldamiseks rahuldamata, ei oleks kohus saanud vahekohtu tegevust kontrollida TsMS § 277 alusel. Eelpool käsitletud tsiviilasjas ilmneseid aga ekspertiisi läbiviimisele alust andvad asjaolud alles pärast vahekohtuotsuse tegemist – avaldaja sai vahekohtus tehtud kompromissotsusest teada alles pärast vahekohtumenetluse lõppu, pärast mida tekkisid kahtlused nii vahekohtukokkuleppe kui ka kompromissotsuse võltsitusest. Seega olukorras, kus dokumendi võltsitusele alust andvad asjaolud ilmnevad alles pärast vahekohtumenetlust riiklikus kohtus tühistamismenetluses, kohalduvad tõendamisele tavalised TsMS kohtumenetluse sätted, st hagita menetluse sätted (TsMS § 756 lg 1).

Teine võimalik kaasuste grupp, mis seondub TsMS § 751 lg 1 p-ga 2 on seotud vahekohtu kokkuleppe iseenesliku tühisuse²²⁷ ehk patoloogilise vahekohtu kokkuleppega (ingl k „*pathological arbitration agreement*“). Patoloogilisteks nimetatakse selliseid vahekohtu kokkuleppeid, mis on iseenesest tühised, st milles puudub vajalik konkreetsus või selgus, samuti kui see on vastuolus kohalduva õigusega või teiste lepingus sisalduvate vaidluste lahendamise kokkulepetega.²²⁸ Erialakirjanduses leitakse, et patoloogiline vahekohtu kokkulepe on levinud põhjus vahekohtu otsuste tühistamiseks mudelseaduse riikide praktikas.²²⁹ Seejuures on praktikas peetud patoloogilisteks näiteks asümmeetrilisi, ebaselgeid, liiga laiu, vastuolus avaliku korraga või mõnel muul kokkulepitud põhjusel tühiseid vahekohtu kokkuleppeid.²³⁰

---

²²⁷ Autori poolt välja pakutud termin.

²²⁸ UNCITRAL Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration. 2012, art 34, p 36.

²²⁹ Patoloogilise vahekohtu kokkuleppe tõttu on vahekohtu otsus tühistatav mudelseaduse art 34 (2)(a)(i) alusel. Vt Born, G. B. (2014), pp 3195.

²³⁰ *Ibidem*, pp 3195.

Eesti õiguses on vahekohtu kokkuleppe tühisuse alused reguleeritud TsMS §-des 717 ja 718 ning täpsemalt on neid analüüsinud Asko Pohla Juridicas.²³¹ Autori poolt analüüsitud ringkonnakohtu praktikast ei nähtu ühtegi juhtu, mil vahekohtu otsus oleks tühistatud seetõttu, et vahekohtu kokkulepe oleks iseenesest tühine ehk patoloogiline. Küll aga on vähemalt kahel juhul jätnud Tallinna Ringkonnakohus rahuldamata tühistamisavalduse, milles avaldaja tugines patoloogilisele vahekohtu kokkuleppele.²³²

Tsiviilasjas nr 2-13-5423 leidis avaldaja, et vahekohtu kokkuleppest ei tulene poolte selge tahe lahendada lepingust tulenevad vaidlused vahekohtus, sest kokkuleppest ei nähtu, kas avaldajad soovisid vaidluse lahendada *ad hoc* vahekohtus või alaliselt tegutsevas vahekohtus. Vaidlusalune kokkulepe nägi ette vahekohtumenetluse lahendamist „Lepituse- ja Arbitraažireglement“ järgi, mis pole aga tuvastatav ühegi alalise vahekohtu reglemendina. Ringkonnakohus avaldajaga ei nõustunud ning leidis, et ehkki pooled ei olnud menetluskorras selgelt kokku leppinud, nähtus kokkuleppest poolte tahe lahendada vaidlused *ad hoc* vahekohtus ning sellisel juhul saab vahekohus määrata kohalduva menetluskorra TsMS § 732 lg 3 alusel ise ehk kõrvaldada vahekohtu kokkuleppes sisalduva ebaselguse. Lisaks selgitas kohus, et vahekohtu otsuse läbivaatamisel saab ringkonnakohus „kohaldada analoogiat apellatsioonimenetluses maakohtu otsuse läbivaatamisega, mille TsMS § 654 lg 6 kohaselt, kui ringkonnakohus jätab esimese astme kohtu otsuse muutmata ja järgib põhjendusi, ei pea ringkonnakohus oma otsust põhjendama.“ Kuivõrd ringkonnakohus nõustus vahekohtu otsuses toodud põhjendustega, ei korranud ta neid kõnealuses määruses.²³³

Tsiviilasjas nr 2-18-4039 koosnes avaldaja väidete kohaselt vahekohtu kokkulepe põhilepingust ja selle juurde käivatest üldtingimustest. Avaldaja väitel nähtus põhilepingus sisalduvast vahekohtu kokkuleppest poolte tahe lahendada põhilepingust tulenevad vaidlused kolme vahekohtuniku abil ning üldtingimustest lisandus sellele, et kõik poolte vahelistest lepingutest tulenevad vaidlused tuleb lahendada ICC vahekohtus ICC reglemendi alusel. Vaatamata avaldaja vastuväidetele moodustati kõnealuses asjas *ad hoc* vahekohus ETK Nõukogu poolt. ETK Nõukogu poolt moodustatud vahekohus leidis oma pädevuse määramisel tehtavas

---

²³¹ Pohla, A. Vahekohtu kokkuleppe tähtsus vahekohtumenetluses. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraažikohtu ja välisriikide vahekohtute praktika. Juridica 2014/I.

²³² 1) TlnRnKm (kinnine) 18.04.2013, 2-13-5423 (koopia autori valduses) ja TlnRnKm (kinnine) 20.06.2018, 2-18-4039 (koopia autori valduses). Nimetatud asjades esitasid avaldajad ekslikult tühistamisavalduse vahekohtu positiivsele pädevusotsusele. Täpsemalt on autor selgitanud seda terminoloogilist viga käesoleva töö peatükis 1.4.1.

²³³ TlnRnKm (kinnine) 18.04.2013, 2-13-5423, lk 2-3 (koopia autori valduses). Vt ka Pohla, A. lk 39-40.

otsuses, et põhilepingus sisaldus terviklik vahekohtu kokkuleppe, et lahendada vaidlus *ad hoc* vahekohtus, mistõttu üldtingimused ei kohaldu. Avaldaja hinnangul oleks pooled pidanud pöörduma vahekohtu moodustamiseks ICC vahekohtu poole. Ringkonnakohtusse jõudnud tühistamismenetluses nõustus ringkonnakohus vahekohtuga, et põhilepingus sisaldus terviklik vahekohtu kokkuleppe, mistõttu ei kuulunud vahekohtu kokkuleppe osaks üldtingimused. Seetõttu jättis ringkonnakohus avaldaja taotluse vaheotsuse tühistamiseks rahuldamata.²³⁴ Nimetatud kaasuse asjaolusid käsitleb autor täpsemalt järgnevides peatükkides, kuivõrd avaldaja tugines vahekohtu pädevusotsuse vaidlustamisel TsMS § 751 lg 1 p-dele 4 ja 5 (vahekohtu pädevuse ületamine ja poolte kokkuleppes tuleneva keelu rikkumine). Siinkohal märgib autor üksnes, et olemuslikult on selline vahekohtu kokkuleppe, mis sisaldub osalt ühes lepingus ning osalt selle lepingu üldtingimustes, ebaselge ja seetõttu tühine (patoloogiline). Vahekohtu kokkuleppes peaks nähtuma poolte selge tahe lahendada vaidlused vahekohtus ning seda ei saa, vähemalt üldjuhul, tõlgendada mitmest lepingust sõlmituks.

Kolmas kaasuste grupp seoses tühise vahekohtu kokkuleppega seondub vahekohtu negatiivsete pädevusotsustega, mis alluvad kohtulikule kontrollile tühistamismenetluses (TsMS § 751-752). Negatiivne pädevusotsus on selline, kus vahekohus leiab vaheotsuses, et vahekohtu kokkuleppes ei nähtu poolte taht lahendada vaidlus konkreetse vahekohtu poolt, mistõttu lõpetab vahekohus menetluse.²³⁵ Eesti praktikast ei nähtu juhtumeid, milles vahekohtute negatiivseid pädevusotsuseid vaidlustatud oleks. Saksa erialakirjanduses ja kohtupraktikas puudub ühine seisukoht selle osas, milline tühistamise alus võiks kohalduda vahekohtu eksliku negatiivse pädevusotsuse tühistamiseks. Saksa kõrgeim kohus Bundesgerichtshof (BGH) on 06.06.2002 otsuses leidnud, et tühise vahekohtukokkuleppega seonduv tühistamisalus²³⁶ ei kohaldu analoogia korras vahekohtu otsustele, milles vahekohus ekslikult tuvastab oma pädevuse puudumise.²³⁷ Saksa õigusteadlane Dr Stefan Kröll on kõrgeima kohtu poolt tehtud otsust kritiseerinud ning leidnud, et kas tühise vahekohtu kokkuleppe või vahekohtu pädevuse puudumise tühistamisalus²³⁸, peavad siiski vahekohtu negatiivse pädevusotsuse tühistamisel vähemalt analoogia korras kohalduma.²³⁹ Õigusteadlase hinnangul oleks vastupidine tõlgendus vastuolus vahekohtumenetluse poolte tahtega, kelle eesmärk vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel

²³⁴ TlnRnKm (kinnine) 20.06.2018, 2-18-4039, p-d 3-8 (koopia autori valduses).

²³⁵ Täpsemalt on autor positiivseid ja negatiivseid vahekohtu otsuseid käsitlenud käesoleva töö ptk-s 1.4.1.

²³⁶ Tühistamisalus mudelseaduse art 34 (2) (a) (i) ja ZPO § 1059 lg 2 p 1 a) mõttes.

²³⁷ Saksamaa: Bundesgerichtshof. III ZB 44/01. (06.06.2002). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/49. Kättesaadav: https://www.uncitral.org/clout/clout/data/deu/clout_case_560_le_g-1772.html (21.04.2020).

²³⁸ Tühistamisalused mudelseaduse art 34 (2)(a)(i) või (iii) ja ZPO § 1059 lg 2 p 1 a) või c) mõttes.

²³⁹ Kröll, S.m. Kraft, P. § 1059 VIII, E, pp 58.

on just kohtumenetlust vältida, mistõttu peab vahekohtu poolt ekslik pädevuse puudumise tuvastamise otsus olema tühistatav.²⁴⁰ Autori hinnangul on Saksa õigusteadlase järelendus vahekohtumenetluse kontekstis põhjendatud. Ka teistes mudelseaduse riikide kohtute praktikas on üldiselt levinud käsitlus, mille kohaselt on võimalik negatiivset pädevusotsust vaidlustada analoogia korras mudelseaduse art 34 (2)(a)(i) alusel.²⁴¹ Arvestades, et TsMS kohaselt allub negatiivne pädevusotsus sarnaselt ZPO-le tühistamismenetlusele, on põhjendatud leida, et TsMS § 751 lg 1 p 2 (tühine vahekohtu kokkulepe) on õige alus, millele analoogia korras negatiivse pädevusotsuse tühistamisel tugineda.

2.5. Õigus olla vahekohtumenetluses ära kuulatud

TsMS § 751 lg 1 p 3 kohaselt tühistab kohus Eestis tehtud vahekohtu otsuse poole avalduse alusel, kui pool tõendab, et talle ei olnud nõuetekohaselt teatatud vahekohtuniku nimetamisest või vahekohtumenetlusest või kui ta ei saanud muul põhjusel esitada ega kaitsta oma seisukohti. Kirjanduses on võetud see tühistamisalus kokku ühise nimetajaga – õigus olla vahekohtumenetluses ära kuulatud.²⁴² Rahvusvahelises erialakirjanduses leitakse, et nimetatud tühistamisaluse eesmärk on eelkõige tagada õiglase vahekohtumenetluse läbiviimist, st et pooli koheldaks võrdselt ning mõlemad pooled saaks piisava ja võrdse võimaluse oma seisukohtade esitamiseks.²⁴³

Vahekohtu otsuse tühistamine põhjusel, et ühele poolele ei tagatud ärakuulamise õigust (TsMS § 751 lg 1 p 3), kattub osaliselt TsMS § 751 lg 1 p-s 5 (seadusest või kokkuleppest tuleneva keelu rikkumine) sätestatud tühistamisalusega. Selle kohaselt kuulub vahekohtu otsus tühistamisele, kui vahekohus ei järginud kokkulepitud menetluskorda või, kui vahekohtumenetlus ei vastanud TsMS 14. osas sätestatule.²⁴⁴ TsMS 14. osa imperatiivsete normide hulka kuulub TsMS § 732 lg 1, millest tuleneb vahekohtumenetluse poolte võrdse kohtlemise põhimõte. Seega enamik rikkumised, mis kvalifitseeruvad ärakuulamisõiguse rikkumise alla²⁴⁵, on samal ajal käsitletavad ka TsMS § 751 lg 1 p 5 koostoimes TsMS § 732 lg 1 rikkumisena. Saksa teoorias leitakse, et sellise kordava sätte eesmärk nagu TsMS § 751 lg 1 p 3, on juhtida poolte tähelepanu sellele, et nimetatud ärakuulamise õiguse

---

²⁴⁰ *Ibidem*.

²⁴¹ Born, G. B. (2014), pp 3212.

²⁴² Torga, M. TsMSK § 751, p 3.2.4.a).

²⁴³ Blackaby, N, jt, pp 587.

²⁴⁴ *Ibidem*, pp 3223.

²⁴⁵ Tühistamisalus TsMS § 751 lg 1 p 3 mõttes.

rikkumisele tuginemiseks tuleb see poolel ära tõendada.²⁴⁶ Poole tõendamiskohustuse rõhutamine on oluline ka seetõttu, et TsMS § 751 lg 1 p 3 rikkumine võib samal ajal olla kvalifitseeritav kohtu poolt *ex officio* kontrollitava aluse hulka (TsMS § 751 lg 2 p 2).²⁴⁷ Vaatamata *ex officio* aluse kattuvusele tuleb ärakuulamisõiguse rikkumisele viitavad asjaolud ja tõendid kohtu ette tuua siiski avaldajal ning seda rõhutabki TsMS § 751 lg 1 p 3.

2.5.1. Probleemid vahekohtumenetluse dokumentide kättetoimetamisega

Kõige enam on TsMS § 751 lg 1 p 3 alusel pöördutud ringkonnakohtusse tühistamisavaldusega põhjusel, et avaldajale ei teavitatud vahekohtumenetlusest, st vahekohtumenetluses on tõendamata, et hagi ja teised dokumendid oleks avaldajale kättetoimetatud. Järgnevalt käsitleb autor tühistamisavaldusi, milles nähtub, et vahekohus ei ole menetluses tuvastanud pooltele dokumentide kättetoimetamise viisi ega aega või on vahekohus lugenud dokumendid kättetoimetatuks poolte tühise kokkuleppe alusel.

Tsiviilasjas nr 2-15-2117 jättis ringkonnakohus tühistamisavalduse rahuldamata leides, et avaldaja väited on paljasõnalised. Avaldaja põhistas tühistamisavaldust sellega, et ta ei saanud vahekohtult dokumente kätte seetõttu, et tema e-posti postkast oli täis. Ringkonnakohus tuvastas nimetatud asjas, et avaldaja oli sõlminud vahekohtu kokkuleppe sama e-posti teel, mida ta väitis täis olevat. Vahekohtu kokkuleppes nähtus seejuures poole kohustus tagada, et tema e-posti aadress oleks vahekohtumenetluse ajal töökorras. Ringkonnakohus leidis, et avaldaja ei pea mitte üksnes põhistama, vaid tõendama, et ta teavitas vahekohut uuest e-posti aadressist või sellest, et tema e-postiaadress oli tema teadmata täis saanud.²⁴⁸ Muuhulgas tuvastas ringkonnakohus, et avaldaja nõustus vahekohtu kokkuleppes astuma vahekohtu veebikeskkonna liikmeks, sh kinnitas oma nõustumist sellega, et vahekohtu menetluses loetakse kõik nimetatud veebikeskkonna postkasti saabunud teated ja menetlusedokumentid talle kättetoimetatuks alates postkasti saabumise hetkest. Puudutatud isik esitas tühistamismenetluses kohtule tõendid selle kohta, et avaldaja on nimetatud veebikeskkonnas käinud ning sinna toimetatud hagi vastuvõtmise korralduse avanud. Kokkuvõttes leidis ringkonnakohus, et isegi juhul kui avaldaja postkast oleks täis olnud, on puudutatud isik tõendanud, et vahekohtumenetlusest teavitati avaldajale poolte vahelise kokkuleppe kohaselt;

---

²⁴⁶ Kröll, S.M. Kraft, P § 1059 VIII E. 1.b, pp 59.

²⁴⁷ TlnRnKm (kinnine) 06.11.2015, 2-15-7082, lk 4 ja TlnRnKm (kinnine) 26.05.2016, 2-16-3154, lk 2-3 (koopiad autori valduses).

²⁴⁸ TlnRnKm (kinnine) 22.05.2015, 2-15-2117, p 16-17 (koopia autori valduses).

avaldajal oli võimalik menetlusest osa võtta ning esitada ja kaitsta oma seisukohti. Seetõttu jättis kohus tühistamisavalduse rahuldamata leides, et avaldaja tühistamisavaldus pole tõendatud.²⁴⁹

Tsiviilasjas nr 2-14-58795 jõudis ringkonnakohus sisuliselt sarnastel asjaoludel eelmisest lahendist erinevale seisukohale. Kohus tuvastas selles asjas, et pooled ei saa menetlusdokumentide kättetoimetamisel seadusega ette nähtud miinimumstandarditest kõrvale kalduda (TsMS § 715). Vahekohtu otsusest nähtus, et pooled olid leppinud kokku, et menetlusdokumendid loetakse kättetoimetatuks, kui teade on esitatud vahekohtu veebikeskkonna postkasti ning kui sellest on möödunud 24 tundi. Muuhulgas nägi vahekohtu kokkuleppe ette, et veebikeskkonda teate ilmumisel saadetakse selle kasutajale e-kiri kasutaja poolt esitatud e-posti aadressile. Tühistamisavalduses tugines avaldaja sellele, et veebikeskkonnast ta hagamaterjale kätte ei saanud ning samuti ei kuulu talle vahekohtu veebikeskkonnas nimetatud e-posti aadress. Seega polnud vahekohus menetluses kordagi tuvastanud, et asja materjalid oleks avaldajale kättetoimetatud. Vahekohus ei vastanud ka ringkonnakohtu pöördumistele ega esitanud hoolimata kohtu korduvatest taotlustest vahekohtumenetluse materjale kohtule. Eeltoodu tõttu asus ringkonnakohus seisukohale, et usutavad on avaldaja väited, et ta polnud vahekohtumenetlusest teadlik. Lisaks leidis ringkonnakohus, et kaheldav on, kas poolte vahel vaidluse lahendanud organi puhul on tegemist üldse vahekohtuga. Ringkonnakohus selgitas, et vahekohtuna saab käsitleda üksnes sellist organit, mis vastab TsMS ette nähtud kvalitatiivsetele nõuetele, samuti põhiseadusest tulenevatele kohtumenetluse osas kehtivatele garantiidele. See hõlmab muuhulgas kohustust, et pooltele tuleb vahekohtumaterjalid kätte toimetada ning vahekohus peab kontrollima oma pädevust vaidluse lahendamisel ning seda, kas kõik otsuse tegemise eeldused on täidetud. Kõnealuses asjas rikkus aga vahekohus kõiki neid õiguspärase vahekohtumenetluse aluspõhimõtteid, samuti ei vastanud vahekohus ringkonnakohtu kirjadele. Kokkuvõttes tühistas ringkonnakohus kõnealuse vahekohtu otsuse.²⁵⁰

Tsiviilasjas nr 2-14-23406 tõendas avaldaja e-posti väljavõtte esitamisega, et vaatamata vahekohtu otsuses väidetule, ei ole talle õigele e-posti aadressile menetlusdokumente kätte toimetatud. Ringkonnakohus nõustus avaldajaga ning leidis, et avaldaja väited on tõendatud.

---

²⁴⁹ TlnRnKm (kinnine) 22.05.2015, 2-15-2117, p 18-19 (koopia autori valduses).

²⁵⁰ TlnRnKm (kinnine) 05.03.2015, 2-14-58795, p 6-8 (koopia autori valduses).

Kuivõrd puudutatud isik avaldaja väiteid ja tõendeid ümberlukkavaid tõendeid ei esitanud, tühistas kohus vahekohtu otsuse TsMS § 751 lg 1 p 3 alusel.²⁵¹

Eelnevalt käsitletud juhtumid kuulusid nende 50 kaasuse hulka, mil ringkonnakohtus tühistati vahekohtu otsus sisuliselt sama põhjendusega TsMS § 751 lg 1 p 3 ja lg 2 p 1 alusel. Need asjad, sh eeltoodud, käsitlesid kõik vahemikus 2012-2015 „alalistes“ vahekohtutes lahendatud vaidlusi, mis seondusid inkassofirmade poolt kokku ostetud eraisikute laenulepingute võlgnevuse nõuetega. Inkassofirmade eesmärk oli saada eraisikute vastu, enamasti tagaseljaotsusega tehtud, täitedokument, et siis kohtutäituri abil tasumata laenunõudeid ja intresse sisse nõuda. Paraku ei tagatud sellistes „alalistes“ vahekohtutes avaldajate menetlusõiguseid ning enamikel juhtudel leidis ringkonnakohus, et vahekohtu otsusest ei nähtu kuhu, millisel viisil ja millal avaldajad vahekohtu materjalid kätte said. Kuivõrd avaldajad tuginesid sellele, et nemad vahekohtumenetlusest ei teadnud ning puudutatud isik avaldaja väiteid ümber ei lükanud, tühistati sarnastel asjaoludel ja sisuliselt samade põhjendustega autorile teadaolevalt vähemalt 47 vahekohtu otsust. Lisaks tühistas ringkonnakohus vähemalt ühel juhul samadel asjaoludel tehtud vahekohtu otsuse ka omal algatusel vahekohtu otsuse vastuolu tõttu avaliku korra ja heade kommetega (TsMS § 751 lg 2 p 2)²⁵² ning kahel juhul sisuliselt samadel asjaoludel ainult ärakuulamisõiguse rikkumise tõttu (TsMS § 751 lg 1 p 3).²⁵³

Lisaks eeltoodud sarnastel asjaoludel tühistatud vahekohtu otsustele on Tallinna Ringkonnakohus ühel juhul tühistanud vahekohtu otsuse seetõttu, et kohtutäitur, kelle abil vahekohus pooltele dokumente kätte toimetas, tegi seda valel aadressil, eksides seejuures vaid korteri numbriga. Tsiviilasjas nr 2-19-7909 tõendas avaldaja, et tema seadusliku esindaja elukohaks polnud mitte XX 8B-13, vaid XX 8B-12. Ka vahekohtu otsusest nähtus, et nimetatud aadressile dokumente kätte toimetada ei õnnestunud, mistõttu tühistas ringkonnakohus vahekohtu otsuse poole ärakuulamisõiguse rikkumise²⁵⁴ tõttu ning saatis asja tagasi vahekohtusse arutamiseks (TsMS § 751 lg 4).²⁵⁵

Viimasena nähtub Tallinna Ringkonnakohtu praktikast kättetoimetamisega seonduvatest tühistamismenetlustest tsiviilasi nr 2-18-9173, milles avaldaja taotles vahekohtu otsuse

---

²⁵¹ TlnRnKm (kinnine) 10.10.2014, 2-14-23406, p 8 (koopia autori valduses).

²⁵² TlnRnKm (kinnine) 26.05.2016, 2-16-3154, p 4 (koopia autori valduses). TsMS § 751 lg 2 p-i 2 kohaldas kohus põhjusel, et avaldaja esitas tühistamisavalduse pärast esitamistähtaaja möödumist.

²⁵³ TlnRnKm (kinnine) 05.02.2016, 2-15-16851 (koopia autori valduses). TlnRnKm (kinnine) 22.01.2016, 2-15-18658 (koopia autori valduses).

²⁵⁴ TsMS § 751 lg 1 p 3 tühistamisalus.

²⁵⁵ TlnRnKm (kinnine) 30.10.2019, 2-19-7909, p 12-13 (koopia autori valduses).

tühistamist põhjusel, et ta sai vahekohtumenetlusest teada juhuslikult alles pärast esimese istungi toimumist. Vahekohtu otsusest nähtus, et materjalid olid avaldajale kättetoimetatud vastavalt vahekohtu kokkuleppele, mis nägi ette 3 alternatiivset võimalust vahekohtu dokumentide kättetoimetamiseks. Ringkonnakohus leidis, et põhjendamata on avaldaja seisukoht, et hagimaterjalid ja muud teated oleks talle tulnud kätte toimetada, lisaks teistele alternatiividele, ka Ametlikud Teadaanded kaudu. Kokkuvõttes leidis kohus, et avaldaja pole tõendanud, et teda oleks koheldud vahekohtumenetluses ebavõrdselt. Ringkonnakohus ei pidanud usutavaks avaldaja väidet, et ta sai vahekohtumenetlusest teada juhuslikult. Lisaks võttis ringkonnakohus avaldaja väidete tõendatuse ja usutavuse hindamise juures arvesse, et avaldaja käitumine viitab ka ringkonnakohtu menetluses soovile takistada asja lahendamist. Ringkonnakohtule esitatud tühistamisavalduses esitas avaldaja kohtule üksnes oma e-posti aadressi, kuid menetluse jooksul ei kinnitanud ta ühegi ringkonnakohtu poolt saadetud dokumendi, sh kohtukutse, kättesaamist. Ringkonnakohus luges menetlusedokumendid ja kohtukutse avaldajale tühistamismenetluses kättetoimetatuks TsMS § 314¹ lg 2 alusel. Oluline on ka see, et ekslikult tugines avaldaja tühistamisalusena PS § 15 lg-le 1 ja TsMS § 715 lg 1 rikkumisele, mitte ärakuulamisõiguse rikkumisele (TsMS § 751 lg 1 p 3), ehkki asjaoludest nähtub selgelt, et avaldaja soovis tõendada ärakuulamisõiguse rikkumist. Ringkonnakohus jättis tühistamisavalduse rahuldamata.²⁵⁶

Kokkuvõtlikult nähtub Tallinna Ringkonnakohtus lahendatud asjadest, et tõendamiskoormis juhul, kui avaldaja tugineb tühistamisalusena sellele, et ta ei teadnud vahekohtumenetlusest (TsMS § 751 lg 1 p 3), sõltub sellest, kuidas on vahekohus oma otsuses kättetoimetamist käsitlenud. Juhul, kui vahekohus on otsuses selgelt näidanud ära, mis viisil, kuhu ja millal on dokumendid poolele kättetoimetatud, tuleb avaldajal esitada tõendid näitamaks, et ta pole vahekohtu materjale kätte saanud (tsiviilasjad nr 2-19-7909 ja 2-18-9173). Olukorras, kus vahekohus ei ole dokumentide kättetoimetamist otsuses käsitlenud või on seda teinud väga põgusalt, piisab avaldajal põhistatud väite esitamisest, et ta polnud vahekohtumenetlusest teadlik ning seejärel tuleb puudutatud isikul tõendada, et vahekohus siiski toimetas dokumendid avaldajale kätte (tsiviilasjad nr 2-15-2117, 2-14-58795, 2-14-23406 jpt). Põhistamiskohustuse ulatus sõltub konkreetsetest kaasuse asjaoludest. Seega olukorras, kus vahekohus ei ole otsuses dokumentide kättetoimetamist käsitlenud või on teinud seda väga põgusalt, pöördub tõendamiskoormis ümber ning puudutatud isik peab suutma tõendada, et avaldaja väited on ebaõiged ning vahekohus toimetas vahekohtumenetluses dokumendid avaldajale kätte. Võttes

---

²⁵⁶ TlnRnKm (kinnine) 21.01.2019, 2-18-9173, p 12-13 (koopia autori valduses).

arvesse, et negatiivse asjaolu (hagimaterjalide mitte kättetoimetamine) tõendamise võimalused on piiratud,²⁵⁷ on selline käsitus põhjendatud. Sarnaselt leitakse Riigikohtu praktikas sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi kontekstis, et hageja tõendamiskoormise täitmiseks piisab kui hageja põhistab, et kostjal ei pruugi nõuet olla, misjärel on kostjal kohustus tõendada vastupidist.²⁵⁸ Seega on ringkonnakohtu praktika, mille kohaselt pöördub ärakuulamisõiguse rikkumise tõendamisel avaldaja tõendamiskoormis ümber puudutatud isikule, kooskõlas Riigikohtu praktikaga.

Eelnevalt analüüsitud kohtupraktikast nähtub samuti, et avaldaja väidete põhistamisel on oluline ka avaldaja tegutsemine tühistamismenetluses. Kui avaldaja ei võta ringkonnakohtu poolt saadetud menetlusedokumente vastu ka tühistamismenetluses, viitab see pahauskssele avaldajale, kelle eesmärk tühistamisavalduse esitamisel võib olla üksnes vahekohtu otsuse täitmisega venitamine (tsiviilasi nr 2-18-9173). Lisaks on kohtupraktikas võetud vahekohtu menetlusedokumentide kättetoimetamise hindamisel arvesse ka seda, kas vahekohus vastab tühistamismenetluses kohtu kirjadele või mitte. Olukorras, kus vahekohus kohtu kirjadele ei reageeri, viitab see, et vahekohut päriselt ei eksisteeri ning vahekohtumenetluses rikuti avaldaja menetluspõhiõiguseid.

Mõnevõrra eksitavalt nähtub ringkonnakohtu praktikast, et vahekohtu kokkuleppega ei saa pooled kalduda kõrvale TsMS § 715 lg-s 1 sätestatud miimumnõuetest dokumentide kättetoimetamisel. Nii leidis ringkonnakohus tsiviilasjas nr 2-14-58795, et vahekohtu kokkulepe, mille kohaselt loetakse menetlusedokumendid poolele kättetoimetatuks, kui need on edastatud vahekohtu veebikeskkonnas, sõltumata sellest, kas pool on neid päriselt näinud või mitte, on tühine. Ehkki see seisukoht oli nimetatud tsiviilasja kontekstis õige, ei saa nimetatud asjast lähtudes öelda üldistatult, et vahekohtumenetluse pooled ei või leppida kokku, et dokumendid loetakse kättetoimetatuks mõnel muul viisil kui seaduses sätestatud (TsMS § 715). TsMS § 715 lg 1 kohaselt, kui õigustatud isiku tegutsemis-, elu- või asukoht ei ole teada, saab teate või dokumendi lugeda kättetoimetatuks alates päevast, kui pool või õigustatud isik oleks selle kätte saanud tavalise kättetoimetamise korral tähitud kirjaga või muul saabumist tõendaval viisil tema viimati teadaoleval aadressil. Seega nähtub TsMS § 715 lg 1 sõnastusest, et see

---

²⁵⁷ Riigikohus on sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi kontekstis leidnud, et negatiivsete asjaolude tõendamisel saab isikule tõendamiskoormise panna üksnes osaliselt, kuivõrd negatiivse asjaolu tõendamise võimalused on piiratud. Vt RKTko 24.03.2015, 3-2-1-177-14.

²⁵⁸ Vt RKTkm 03.02.2017, 3-2-1-83-16, p 17. „Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise nõudes piisab hagejale enda tõendamiskoormise täitmiseks, et ta põhistab, et sissenõudjal ei pruugi nõuet olla, misjärel on kostjal kohustus tõendada, et tal on hageja vastu nõue ulatuses, milles ta soovib täitemenetlust läbi viia.“

kohaldub üksnes olukorras, kus poolte (e-posti) aadress ei ole vahekohtule teada. See tähendab, et esmatähtis on ringkonnakohtul tühistamismenetluses tuvastada, kas vahekohus proovis talle teadaolevale aadressile pooltele menetlusedokumente kätte toimetada ning kui see ei õnnestunud, saab kohus hinnata, kas poolte kokkuleppesest või seadusest tulenevalt võis vahekohus lugeda dokumendid kättetoimetatuks. Kuivõrd tsiviilasjas nr 2-14-58795 ei olnud vahekohus kordagi saatnud avaldajale menetlusedokumente avaldaja õigele e-posti aadressile, vaid luges need kättetoimetatuks üksnes vahekohtu veebikeskkonnas nähtavaks tegemisel, leidis ringkonnakohus õiguspäraselt, et selline dokumentide kättetoimetatuks lugemise viis ei ole kooskõlas TsMS-s sätestatuga.

Seega, ehkki on õige, et TsMS §-s 715 sätestatust ei või pooled kokkuleppega kõrvale kalduda, kohaldub see säte vahekohtumenetluses üksnes juhul, kui vahekohtumenetluse poole aadress ei ole teada. Seejuures tuleb aadressi teadasaamiseks teha vahekohtul mõistlikud pingutused. Näiteks kontrollida äriregistri registrikaarte ja muid avalikke andmebaase.²⁵⁹ Järelikult ei saa tekkida vahekohtumenetluses vastuolu TsMS §-ga 715, kui poolte aadress (sh e-posti aadress) on vahekohtule teada.

Autori hinnangul saab erialakirjandusele ja Riigikohtu praktikale tuginedes leida, et vähemalt majandustegevuses tegutsevad vahekohtumenetluse pooled võivad leppida kokku, et vahekohtumenetlusega seotud dokumendid edastatakse ka ainult e-posti teel.²⁶⁰ Riigikohus on äriühingu osanike koosoleku kokkukutsumise teate edastamise kontekstis leidnud, et TsÜS § 69 põhimõtted²⁶¹ kohalduvad üldjuhul ka siis, kui teade saadetakse e-posti teel. Seejuures saab e-posti teel saadetud dokumendid lugeda kättetoimetatuks samal päeval, kui need saadetakse.²⁶² Seega hüpoteetilises olukorras, kus avaldaja tugineb vahekohtu otsuse tühistamismenetluses sellele, et talle pole vahekohtumenetluse dokumente kättetoimetatud, tuleb avaldajal põhistada, et dokumendid ei jõudnud tema mõjupiirkonda või, et ta oli teavitanud vahekohut ja puudutatud isikut oma e-posti aadressi muutumisest. Seejuures peab ringkonnakohus vahekohtu poolt menetlusedokumentide kättetoimetamist hindama tühistamismenetluses TsÜS § 69 alusel ega tohi lähtuda TsMS-s sätestatud kättetoimetamise regulatsioonist. Riigikohtu praktikat arvesse võttes ei ole Eesti avaliku korra või heade kommetega (TsMS § 751 lg 2 p 2) vastuolus olukord,

---

²⁵⁹ Põldvere, P.-M. TsMSK § 715, p 3.1.b).

²⁶⁰ Põldvere, P.-M. TsMSK § 715, p 3.1.d).

²⁶¹ Riigikohus selgitas osanike koosoleku kokkukutsumist ÄS § 172 kontekstis, kuid selgitas, et see on teate kättetoimetamise erinorm TsÜS § 69 mõttes. Seega on Riigikohtu põhjendused asjakohased ka TsÜS § 69 sisustamisel. Vt RKTko 12.04.2017, 3-2-1-10-17, p 15, 16.

²⁶² RKTko 12.04.2017, 3-2-1-10-17, p 15.

kus pooled on leppinud kokku, et vahekohtumenetluse dokumendid võib lugeda kättetoimetatuks ka üksnes e-posti aadressile saatmise järgselt. Magistritöös analüüsitud kohtupraktikast ei nähtu ühtegi juhtumit, kus kohus oleks hinnanud sellised vahekohtumenetluse kokkuleppeid, milles on sätestatud, et dokumendid loetakse kättetoimetatuks e-posti teel saatmisega, mistõttu pole kindlat seisukohta, kui täpne peaks selline vahekohtu kokkulepe olema. Autori hinnangul piisab kahe äriühingu vahelises vaidluses sellest, kui vahekohtu kokkuleppest nähtub, et vahekohtumenetlusega seotud teated tuleb saata lepingus välja toodud (e-posti) aadressile. Samas kindluse mõttes võiks vahekohtu kokkuleppes märkida eraldi ära, et konkreetsele (e-posti) aadressile dokumentide saatmisel võib need lugeda poolele kättetoimetatuks.

Lisaks eeltoodule on viimaseks oluline tuua siinkohal välja ühe Saksa kohtu lahend vahekohtumenetluse dokumentide kättetoimetamise osas. Kõnealuses asjas leidis Saksa kohus, et vahekohus ei ole kohustatud menetluses kontrollima poolte aadresside õigsust.²⁶³ Puudutatud isik tugines vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamisest keeldumise taotlemisel ärakuulamisõiguse rikkumisele²⁶⁴ leides, et teda polnud teavitatud korrektselt vahekohtumenetlusest, kuna vahekohus ei proovinud tuvastada menetluses avaldaja õiget aadressi, vaid saatis dokumendid avaldaja viimati teadaolevale aadressile ning luges dokumendid kättetoimetatuks ZPO § 1028 lg 1 alusel (sisuliselt võrdne TsMS § 715 lg-ga 1). Kohus tunnistas vahekohtu otsuse Saksmaal täidetavaks leides, et vahekohtul pole kohustust tuvastada avaldaja õiget aadressi, kuna ZPO § 1028 lg 1 võimaldab dokumendid lugeda kättetoimetatuks kui need on saadetud viimati teada olevale aadressile.²⁶⁵ Saksa kohtu järeldus on ülekantav ka Eesti õigusesse, kuivõrd ZPO § 1028 lg 1 oli TsMS § 715 lg 1 koostamise aluseks ning sätted on sisult samad.²⁶⁶ Seega vahekohtutel ei ole, vahekohtu kokkuleppest nähtuva aadressi olemasolul, kohustust tuvastada poolte tegelikku aadressi, vaid pooled ja vahekohus saavad tugineda vahekohtu kokkuleppes või lepingus kokku lepitud aadressi õigsusele.

---

²⁶³ Saksamaa: Oberlandesgericht Dresden. Case No. 11 Sch 0019/005 (15.03.2006). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/86. Kättesaadav: https://www.uncitral.org/clout/clout/data/deu/clout_case_870_le-g-1940.html (21.04.2020).

²⁶⁴ Tühistamisalus ZPO § 1059 lg 2 p 1 b) mõttes.

²⁶⁵ Oberlandesgericht Dresden: Case No. 11 Sch 0019/005 (15.03.2006).

²⁶⁶ Põldvere, P.-M. TsMSK § 715, p 2.

2.5.2. Vahekohtumenetluse poolte ebavõrdne kohtlemine vahekohtumenetluses

Teine kaasuste grupp õigusliku ärakuulamise põhimõtte rikkumisega²⁶⁷ seondub olukordadega, mil poolele ei ole antud vahekohtumenetluse kestel võimalust kõiki oma seisukohti ja tõendeid esitada, mistõttu on vahekohus jätnud otsuses põhjendamatu ühe poole väited ja tõendid arvesse võtmata.

Tsiviilasjas nr 2-15-7082 tugines avaldaja tühistamisavalduses õigusliku ärakuulamise põhimõtte rikkumisele leides, et vahekohus tegi üllatusotsuse tuginedes vaidluse lahendamisel asjaolule, mille osas ei olnud avaldajal võimalik oma seisukohta ega tõendeid esitada.²⁶⁸ Ehkki ekslikult tugines avaldaja seejuures tühistamisalusena vahekohtu otsuse vastuolule Eesti avaliku korra ja heade kommetega,²⁶⁹ juhtis kohus tähelepanu, et õige alus õigusliku ärakuulamise põhimõtte rikkumisele tuginemiseks oleks TsMS § 751 lg 1 p 3 ning käsitles avaldaja sellekohaseid vastuväiteid. Asja materjalidest lähtudes leidis kohus, et vahekohus tagas avaldajale piisava ärakuulamisõiguse ning avaldaja kasutas seda õigust vahekohtumenetluses. Vastavalt menetluse ajakavale määrati pooltele vahekohtumenetluses tähtjajad seisukohta esitamiseks ning avaldaja esitas nendel kuupäevadel oma seisukohad. Lisaks nõustusi poolad menetluses, et informeerivad vahekohut koheselt vahekohtumenetlusega seonduvatest menetluslikest kaebustest ning kui sellist teavitust ei tehta, siis loetakse pool vastavast pretensioonist loobunuks (TsMS § 714). Kuivõrd avaldaja ei teavitanud vahekohut menetluses, et teda pole piisavalt ära kuulatud, leidis kohus, et avaldaja loobus vastavate etteheidete tegemise õigusest. Seetõttu leidis kohus, et puudub alus vahekohtu otsuse tühistamiseks ärakuulamisõiguse rikkumise²⁷⁰ alusel.²⁷¹

Tsiviilasjas nr 2-17-5977 tugines avaldaja tühistamismenetluses vahekohtu poolt seadusest tuleneva keelu rikkumisele leides, et vahekohus rikkus poolte võrdse kohtlemise põhimõtet²⁷² või alternatiivselt tugines avaldaja vahekohtu otsuse vastuolule Eesti heade kommete ja avaliku korraga leides,²⁷³ et vahekohus ei kohelnud pooli võrdselt ega andnud kostjale (avaldajale) võimalust esitada oma seisukohta. Esiteks leidis avaldaja, et teda on koheldud ebavõrdselt, kuna

²⁶⁷ Tühistamialus TsMS § 751 lg 1 p 3 mõttes.

²⁶⁸ TlnRnKm (kinnine) 06.11.2015, 2-15-7082, lk 5 (koopial autori valduses).

²⁶⁹ Tühistamialus TsMS § 751 lg 2 p 2 mõttes.

²⁷⁰ Tühistamialus TsMS § 751 lg 1 p 3 mõttes.

²⁷¹ TlnRnKm (kinnine) 06.11.2015, 2-15-7082, lk 5 (koopial autori valduses).

²⁷² Tühistamialus TsMS § 751 lg 1 p 5 koosmõjus TsMS § 732 lg-ga 1.

²⁷³ Tühistamialus TsMS § 751 lg 2 p 2 mõttes.

1) tema saadetud kiri vahekohtu nõukogule, milles avaldaja soovis vahekohtu moodustamist kolmeliikmelisena, ei läbinud vahekohtu spämmifiltrit ning läks väidetavalt kaduma, mistõttu moodustati vahekohus üheliikmelisena;²⁷⁴ ning 2) talle ei edastatud vahekohtu nõukogu vaheotsust vahekohtu moodustamise kohta. Teiseks leidis avaldaja, et vahekohtu otsus oli üllatuslik ning sellega rikkus vahekohus ärakuulamise põhimõtet, kuna vahekohus tõlgendas otsuses vaidlusalust eellepingut viisil, millele avaldaja ega hageja polnud menetluses tuginenud. Avaldaja leidis, et hageja ei esitanud vastavat vastuväidet avaldaja vastutuse kohta ning vahekohus ei juhtinud sellisele võimalikule tõlgendusele menetluses tähelepanu, mistõttu ei saanud kostja esitada omapoolset seisukohta sellise lepingu tõlgendamise viisi kohta. Ringkonnakohus selgitas esmalt: „Vaatomata asjaolule, et avaldaja ei ole väidetava üllatusotsuse tegemise ja ärakuulamise põhimõtte rikkumise kui vahekohtu otsuse tühistamise aluse esitamisel tuginenud asjakohasele õiguslikule alusele, milleks on TsMS § 751 lg 1 p 3, peab kohus käesolevalt siiski võimalikuks avalduse vastavaid väiteid käsitleda.“ Esiteks leidis ringkonnakohus, et asjaolu, et vahekohtule saadetud e-kiri läks kaduma ning vaheotsust kostjale ei edastatud, ei anna alust pidada kostjat hagejaga võrreldes ebavõrdselt kohelduks. Seejuures tugines ringkonnakohus samas asjas tehtud Riigikohtu määruses antud juhisteile.²⁷⁵ Teiseks leidis ringkonnakohus, et pooltel oli vahekohtumenetluses läbivalt vaidlus küsimuses vaidlusaluse lepingu tõlgendamise osas, seejuures viisil, mida avaldaja väitis tühistamise alusena olevat. Lisaks on menetluses tuvastatud, et avaldajale on antud vahekohtus korduvalt võimalus oma seisukohtade esitamiseks (vastuses hagile, vastuses seisukohale ning istungil), mistõttu on alusetu avaldaja väide, et tal ei olnud võimalus avaldada oma seisukohti. „Asjaolu, et arbitraažikohus ei nõustunud kostja seisukohaga eellepingu p-i 2.2 osas ning vastava tõlgenduse kohase kostja vastutuse puudumisega, ei anna alust järelduseks, et vahekohus on kostja vastutuse küsimuse osas teinud üllatusliku otsuse,“ järeldas ringkonnakohus kokkuvõtlikult.²⁷⁶ Lisaks leidis ringkonnakohus, et kostja tõlgendusega mittenõustumine ja sellele erineva tõlgenduse andmine vahekohtu poolt ei saanud mõjutada vahekohtu otsust,

---

²⁷⁴ Avaldaja tugines tühistamisalusena TsMS § 751 lg 1 p-le 5 koosmõjus TsMS § 732 lg 1 ja TsMS § 721 lg 1 ls 2. Avalduse kohaselt ei olnud pooled vahekohtunike arvus kokku leppinud, mistõttu kohaldub TsMS § 721 lg 1 ls 2 ehk vahekohus tuleb moodustada kolmeliikmelisena. Seega isegi juhul, kui avaldaja taotlus, lahendada vaidlus kolmeliikmelises koosseisus, ei jõudnud vahekohtusse õigel ajal, oleks vahekohus tulnud moodustada kolmeliikmelisena, kuna nii näeb ette TsMS § 721 lg 1 ls 2. Teisisõnu rikkus arbitraažikohus avaldaja hinnangul TsMS-s sätestatud imperatiivset normi TsMS § 721 lg 1 ls 2.

²⁷⁵ Riigikohtus vaieldi mh selle üle, kas vahekohtu moodustamisel tuli lähtuda TsMS § 721 lg 1 teisest lausest või võis vahekohtu nõukogu lähtuda EKTK reglemendi § 4 lg-tes 1 ja 2 sätestatust. Riigikohus leidis, et kuna pooled olid leppinud kokku EKTK reglemendi kohaldamises (TsMS § 732 lg 2), on see kokkulepe käsitletav ka vahekohtunike arvu määramise kokkuleppena TsMS § 721 lg 1 esimese lause ja EKTK reglemendi § 4 lg 1 tähenduses. Vt RKTKm 06.12.2017, 2-17-5977, p-d 7-8.

²⁷⁶ TlnRnKm (kinnine) 09.02.2018, 2-17-5977, lk 8-9 (koopia autori valduses).

kuivõrd vahekohtu otsusest nähtuvalt ei sõltunud hageja nõudeõigus kostja vastu nimetatud asjaolust. Kokkuvõttes leidis ringkonnakohus, et avaldaja etteheited otsuse üllatuslikkuse ja ärakuulamisõiguse rikkumise kohta ei anna alust vaidlustatud vahekohtu otsuse tühistamiseks.²⁷⁷

Mudelseaduse riikide kohtute praktikas on ärakuulamisõiguse rikkumisele tuginetud tühistamisavaldustes veel järgnevatel argumentidel, mille kohtud on jättnud rahuldamata.

Austria kohus on selgitanud, et mudelseaduse art 34(2)(a)(ii) alusel (ärakuulamisõiguse rikkumine) võib vahekohtu otsuse tühistada poolte ebavõrdse kohtlemise argumendil vaid erandlikel juhtudel siis, kui vahekohus on täielikult võtnud ühelt poolt võimaluse oma seisukohtade esitamiseks.²⁷⁸ Tühistamisavalduses taotles avaldaja vahekohtu otsuse tühistamist põhjusel, et vahekohus ei võtnud vastu avaldaja poolt esitatud tõendeid. Kohus selgitas, et vahekohtu poolt vaidlusaluste asjaolude puudulik uurimine ja ebapiisav arutamine, sh tõendite vastuvõtmisest keeldumine, ei anna enamikel juhtudel alust vahekohtu otsuse tühistamiseks. Austria kohus jättis tühistamisavalduse rahuldamata.²⁷⁹

Ühes tühistamisasjas Hiina kõrgeimas kohtus tugines avaldaja sellele, et teda ei kaasatud vahekohtumenetluses paikvaatlusesse, mille käigus vahekohus ja ekspert vaatlesid vaidluse aluseks olevat eset, mistõttu on rikutud õigluse põhimõtet ja sellest nähtub vahekohtu menetluslik rikkumine. Tühistamisavaldust menetlenud kohus leidis, et kuna avaldajale edastati vaatluse tulemusel tehtud eksperthinnang ning anti võimalus sellele vastuväidete esitamiseks, ei rikkunud vahekohus mudelseaduse artiklis 34(2)(a)(ii) sätestatud ärakuulamise põhimõtet. Kohus leidis, et avaldaja ei esitanud vahekohtumenetluses kordagi vastuväidet, et ta oleks soovinud osaleda vaatlusel ega esitada täiendavaid tõendeid eksperthinnangu vaidlustamiseks, mistõttu minetas ta oma õiguse sellele rikkumisele tuginemiseks.²⁸⁰

Teises tühistamisasjas Hiinas tugines avaldaja sellele, et teda ei teavitatud vahekohtumenetlusest õigeaegselt. Vaatamata avaldaja väidete tõendatusele leidis kohus, et

---

²⁷⁷ TlnRnKm (kinnine) 09.02.2018, 2-17-5977, lk 8-9 (koopia autori valduses).

²⁷⁸ Austria: Oberster Gerichtshof 9 Ob 53/08x. (20.08.2008). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/154. Kättesaadav: https://www.uncitral.org/clout/clout/data/aut/clout_case_1443_leg-2957.html (21.04.2020).

²⁷⁹ Oberster Gerichtshof 9 Ob 53/08x. (20.08.2008).

²⁸⁰ Hong Kong: Court of Final Appeal. Hebei Import & Export Corp. v. Polytek Engineering Co. Ltd. 2 HKC 205. (09.01.1999). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/54. Kättesaadav: https://www.uncitral.org/clout/clout/data/hkg/clout_case_599_leg-1093.html (21.04.2020).

avaldaja ei saa mudelseaduse art 34(2)(a)(ii) rikkumisele tugineda seetõttu, et ta esitas menetluses vastuväited hagile, mis tõendab, et tal oli võimalus vahekohtumenetluses oma seisukohad esitada.²⁸¹

Senisest ringkonnakohtu praktikast nähtub sarnaselt mudelseaduse riikide kohtute praktikale, et Eesti kohtud ei sekku vahekohtumenetlusesse kergekäeliselt ning argumendid, et üht poolt pole ära kuulatud, ei ole vettpidavad juhul, kui poolele on tegelikult vahekohtumenetluses antud võimalus seisukoha esitamiseks. Samuti nähtub nii mudelseaduse riikide kohtute kui ka ringkonnakohtu praktikast, et poole ärakuulamisõiguse rikkumisele (TsMS § 751 lg 1 p 3) ei saa tugineda juhul, kui avaldaja ei ole vahekohtumenetluse käigus samadele puudustele tähelepanu juhtinud, ehkki see võimalus on tal olnud. Seega kohaldub ka ärakuulamisõiguse rikkumise tuvastamisel TsMS § 714, mille kohaselt minetab pool oma õiguse rikkumisele tuginemiseks, kui ta ei esita vastavasisulist vastuväidet õigeaegselt vahekohtumenetluses.

Eesti praktikast, mudelseaduse riikide kohtute praktikast ja erialakirjandusest nähtub kokkuvõtlikult, et poole ärakuulamisõiguse rikkumine²⁸² sisaldab kahte liiki õiguseid, mille rikkumistele on võimalik avaldajal tugineda: 1) poolel on õigus esitada vahekohtu menetluses oma positsioon, sh nimetada vahekohtunik, ning saada teavitatud vastaspoole kõikidest menetluses tehtud toimingutest, sh sisaldab see õigust sellisele vahekohtu otsusele, milles on arvestatud ainult neid tõendeid ja seisukohti, mis on mõlemale poolele teada; ning 2) poolel on õigus vahekohtu otsusele, milles on tema seisukoht arvesse võetud ja põhjendatud ulatuses, milles see on asjakohane.²⁸³ Esimesena nimetatud õiguse rikkumine väljendub seejuures praktikas enamasti selles, et ühele poolele ei ole vahekohtumenetluse materjale kättetoimetatud. Teine aga selles, et vahekohus ei võimaldanud pooltele võrdseid võimalusi seisukohtade või tõendite esitamiseks. Teine alus kattub seejuures praktikas tihti vahekohtu poolt seadusest tuleneva reegli rikkumise tühistamisalusega (TsMS § 751 lg 1 p 5).

---

²⁸¹ Hong Kong: Supreme Court (Barnes J.). Guangdong New Technology Import & Export Corp. Jiangmen Branch v. Chiu Shing trading as B. C. Property & Trading Company. 2 HKC 459. (23.08.1991). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/62. Kättesaadav: https://www.uncitral.org/clout/clout/data/hkg/clout_case_677_le_g-1182.html (21.04.2020).

²⁸² Tühistamisalus TsMS § 751 lg 1 p 3 mõttes, tühistamisalus mudelseaduse art 34(2)(a)(ii) mõttes.

²⁸³ Born, G. B. (2014), pp 3225.

2.6. Vahekohus ületab oma pädevuse piire

TsMS § 751 lg 1 p 4 kohaselt tühistab kohus Eestis tehtud vahekohtu otsuse, kui otsus käsitleb vaidlust, mida ei ole vahekohtumenetluse kokkuleppes nimetatud või mis ületab vahekohtumenetluse kokkuleppes määratud piire. Kõnealune tühistamisalus seondub olukordadega, kui pooled on sõlminud kehtiva vahekohtu kokkuleppe, kuid vahekohus vaidluse lahendamisel ületab (*ultra petitia*) talle antud pädevuse piire.²⁸⁴ Mudelseadust käsitlevas kirjanduses leitakse, et teatud juhtudel võib nimetatud tühistamisalus rakenduda ka olukordades, kus vahekohus ei lahendanud poolte poolt kohtu ette toodud vaidlust piisavas ulatuses (*infra petitia*).²⁸⁵ Seejuures sõnaselgelt mudelseadus ega TsMS *infra petitia* pädevust ületavate lahendite osas kohtutele tühistamise võimalust ette ei näe. Mudelseadust käsitlevas erialakirjanduses leitakse, et sellised olukorrad on käsitletavad siiski nõ tagurpidi pädevuse ületamisena ning mahuvad vahekohtu pädevuse ületamise tühistamisaluse²⁸⁶ alla. Näiteks juhud, mil vahekohus jätab arvestamata ühe poole vastuväited põhinõudele või, mil vahekohus jätab menetlusse võtmata poole vastuhagi, mis seondub põhinõudega.²⁸⁷

TsMS § 751 lg 3 kohaselt, kui vahekohtu otsus käsitleb vaidlust, mis osaliselt ei olnud vahekohtu pädevuses lahendada, tühistab kohus vahekohtu otsuse üksnes pädevust ületavas osas. Sarnaselt teistele tühistamisalustele, saab avaldaja ka kõnealusele puudusele tugineda enamasti üksnes juhul, kui ta on eelnevalt TsMS § 730 lg-te 2 ja 3 alusel vahekohtu pädevust vaidlustanud.²⁸⁸ Seejuures olukorras, kus pool saab alles vahekohtu otsusest teada, et vahekohus on osaliselt jätnud poole nõuded põhjendamatult käsitlemata (*infra petitia*), peaks säilima poolel õigus tugineda TsMS § 751 lg 1 p 4 alusele ka pärast vahekohtu menetluse lõppu.²⁸⁹

Tsiviilasjas nr 2-07-14594 taotles avaldaja vahekohtu otsuse tühistamist põhjusel, et vahekohtu otsus käsitles poolte vahelist vaidlust osas, mis polnud hõlmatud vahekohtu kokkuleppega.²⁹⁰ Avalduse kohaselt piirdus vahekohtu kokkulepe ehitustöövõtulepingu täitmise nõudega ning vahekohtul polnud õigust arvestada vaidluse lahendamisel projekteerija ja omanikujärelevalve teostaja õiguste ja kohustuste üle tellija ees. Avaldaja (ehitaja) kohustused piirdusid lepingu

²⁸⁴ Torga, M. TsMSK § 751, p 3.2.5.a).

²⁸⁵ Kröll, S.M. Kraft, P § 1059 VIII E. 1.c, pp 63-64 ja Born, G. B. (2014), pp 3288.

²⁸⁶ Mudelseaduse art 34(2)(a)(iii) sätestatud tühistamisalus.

²⁸⁷ Born, G. B. (2014), pp 3294.

²⁸⁸ Torga, M. TsMSK § 751, p 3.2.5.b).

²⁸⁹ Born, G. B. (2014), pp 3294.

²⁹⁰ Tühistamisalus TsMS § 751 lg 1 p 4 mõttes.

kohaselt ehitustööde tegemisega ning projekteerimistöid ja omanikujärelevalvet teostasid kolmandad isikud nende ja tellija vahelise lepingu alusel. Ringkonnakohus avaldaja väidetega, vahekohtu poolse pädevuse ületamise osas, ei nõustunud. Kohus leidis, et vahekohtu kokkuleppes tulenevalt lahendavad pooled ehitustöövõtulepingust tulenevad vaidlused vahekohtus ning nii mõlemad pooled sellest lepingust tulenevate nõuetega vahekohtu poole pöördusidki. Ringkonnakohus ei saa hinnata vahekohtu pädevusse kuuluvas tsiviilasjas nõuete põhjendatust. Kuna vahekohtumenetluses tuvastatud puuduste tekkimisele võisid mõju avaldada nii projekteerimisvead kui ka ebapiisav omanikujärelevalve, ei saa teha avaldaja väidete pinnalt järeldust, et vahekohus oleks vaidluse lahendamisel ületanud vahekohtu kokkuleppes määratud piire. Vahekohtu otsus käsitles kohtu hinnangul selgelt seda, kas avaldaja poolt teostatud tööd vastasid pooltevahelisele lepingule. Vahekohus on otsuses öelnud: „Kuna omanikujärelevalve teostaja ja projekteerija ei ole arbitraažikokkuleppe pooled ega menetlusosalised, siis ei ole vahekohtul menetluslikult võimalik tuvastada nende isikute poolseid rikkumisi.“ See, et vahekohus viitas otsuses poole võimalusele materiaalõiguslike aluste olemasolu korral esitada nõue ka kolmandate isikute vastu, ei võimalda teha järeldust nagu oleks vahekohus otsustanud vahekohtu kokkuleppe väliste isikute õiguste ja kohustuste üle. Vahekohtu poolt lahendatud nõude lahendamine ei väljunud vahekohtu kokkuleppes määratud piiridest, mistõttu jättis ringkonnakohus tühistamisavaluse TsMS § 751 lg 1 p 4 alusel rahuldamata.²⁹¹

Tsiviilasjas nr 2-18-13911 taotles avaldaja vahekohtu otsuse tühistamist TsMS § 751 lg 1 p 4 (pädevuse ületamine) alusel leides, et 1) vahekohus, tõlgendades poolte vahelist lepingut käsunduslepinguna, mitte müügilepinguna, oleks pidanud leidma, et vahekohtul puudub pädevus vaidluse lahendamiseks, kuivõrd pooled sõlmisid vahekohtu kokkuleppe müügilepingus; ning 2) vahekohus väljus oluliselt oma pädevuse piiridest kui seostas puudutatud isiku ja avaldaja vahelist lepingut puudutatud isiku ja kolmandate isikute vahel sõlmitud lepingutega. Avaldaja hinnangul ei olnud vahekohtul pädevust hinnata kolmandate isikute vahel sõlmitud lepinguid. Ringkonnakohus avaldaja väidetega ei nõustunud, muuhulgas leidis ringkonnakohus, et avaldaja minetas oma õiguse vastavatele vastuväidetele tuginemiseks, kuna ta ei esitanud vastuväiteid õigeaegselt vahekohtumenetluses. Kohus selgitas, et vahekohtu poolt pädevuse ületamise rikkumisele saab avaldaja tugineda üksnes siis, kui ta esitab vastava vastuväite õigeaegselt vahekohtumenetluses (TsMS § 730 lg 2 ls 1 ja lg 3). Ringkonnakohus leidis, et avaldaja nõustus vastuses hagiavaldusele vaidluse lahendamisega vahekohtus ega

---

²⁹¹ TlnRnKm 29.06.2007, 2-07-14594, lk 2-3.

vaieldud vastu vahekohtu pädevusele või selle ületamisele. Lisaks jättis avaldaja täpsustamata, millistest puudutatud isiku tõlgendustest tulenevalt puudub vahekohtul pädevus või ületab vahekohus pädevuse piire. Seetõttu ei andnud avaldaja väited vahekohtu pädevuse puudumise osas alust vahekohtu otsuse tühistamiseks. Samuti on põhjendamatud avaldaja väited, mille kohaselt ületas vahekohus oma pädevust käsitledes puudutatud isiku ja kolmandate isikute vahelist õigussuhet. Ringkonnakohus selgitas, et vahekohtus lahendatud vaidluse esemeks oli puudutatud isiku ning avaldaja vaheline leping. Sellest lepingust tulenevate kohustuste rikkumise tuvastamiseks tuli vahekohtul selgitada, millised olid poolte kohustused, mh kelle jaoks ja nimel tellis puudutatud isik kolmandalt isikult kaupa ning millisel hetkel tekkis avaldajal lepingust tulenevalt tasu maksmise kohustus. Vahekohtu kokkuleppe kohaselt allusid vahekohtule kõik vaidlused, mis tulenesid lepingust või mis olid sellega seotud, sh selle täitmise, rikkumise, lõpetamise ja ebatõhususega seonduvalt. Seega oli vahekohtul pädevus hinnata ka õigussuhteid, mis olid vaidlusaluse lepinguga seotud. Kokkuvõttes leidis ringkonnakohus, et kuna avaldaja nõustus vahekohtu alluvusega ning ei esitanud pädevuse puudumise vastuväidet õigeaegselt menetluses, ei saa avaldaja tugineda ringkonnakohtus TsMS § 751 lg 1 p-le 4. Ringkonnakohus jättis tühistamisavalduse rahuldamata.²⁹²

Tsiviilasjas nr 2-18-4039 vaidlustas avaldaja vahekohtu positiivset pädevusotsust taotledes selle tühistamist põhjusel, et vahekohus ületas oma pädevust ning rikkus poolte vahekohtu kokkuleppest tulenevat.²⁹³ Vahekohtu poolt pädevuse ületamisele (TsMS § 751 lg 1 p 4) tugines avaldaja seetõttu, et 1) vahekohus tuvastas ekslikult poolte vahekohtu kokkuleppest *ad hoc* vahekohtu pädevuse vaatamata sellele, et vahekohtu kokkuleppest nähtus avaldaja hinnangul vaidluse allutamine ICC vahekohtule; ning 2) hagiavaldus esitati mitmest lepingust tuleneva nõude alusel ühele vahekohtule; avaldaja leidis, et iga leping on alus eraldiseisvale õigussuhtele ning ta ei nõustu erinevatest lepingutest tulenevate nõuete lahendamiseга ühes vahekohtumenetluses. Avaldaja väidete kohaselt koosnesid poolte vahelised lepingud põhilepingust ja üldtingimustest, millest tulenevalt moodustati vääralt *ad hoc* vahekohus. Põhilepingus sisalduvast vahekohtu kokkuleppest nähtus poolte tahe lahendada vaidlused kolme vahekohtuniku abil ning üldtingimustes sisalduvast vahekohtu kokkuleppest nähtus, et vaidlused tuleb lahendada ICC vahekohtus ICC reglemendi alusel. Seega leidis avaldaja, et *ad hoc* vahekohtul ei olnud pädevust teha nimetatud vahekohtu kokkuleppe alusel positiivset pädevusotsust vaidluse lahendamiseks, vaid vaidlus tuleks lahendada ICC vahekohtus

---

²⁹² TlnRnKm (kinnine) 13.02.2019, 2-18-13911, p-d 8-9 (koopia autori valduses).

²⁹³ Tühistamisalused TsMS § 751 lg 1 p 4 ja 5 mõttes.

kolme vahekohtuniku poolt.²⁹⁴ Ringkonnakohus avaldaja väidetega ei nõustunud. Ringkonnakohtu hinnangul nähtus põhilepingust poolte selge tahe lahendada iga põhilepingust tulenev vaidlus *ad hoc* vahekohtus kolme vahekohtuniku poolt. Kohus leidis, et põhilepingutes sisalduv vahekohtu kokkulepe oli piisav, et selle alusel vahekohus moodustada, mistõttu ei saa vahekohtu moodustamise osas kohaldada üldtingimused. Ringkonnakohus selgitas: „Vahekohtu moodustamise kokkuleppe tõlgendamisele tuleb kohaldada lepingu tõlgendamise reegleid. /.../ Kui [poolte tegelikku tahet] ei ole võimalik kindlaks määrata, tuleb hinnata, kuidas lepingupooltega sarnane mõistlik isik oleks lepingut mõistnud.“ Kohtu hinnangul nähtus põhilepingust poolte selge tahe lahendada vaidlus eelpool käsitletud viisil *ad hoc* vahekohtu poolt. Ringkonnakohus ei nõustunud ka avaldaja poolt välja toodud teise vahekohtu rikkumisega. Kohus leidis, et vahekohtu kokkulepe ei välista võimalust lahendada pooltevahelistest lepingutest tulenevad vaidlused sama vahekohtu koosseisu poolt ning selline lähenemine on menetluse efektiivsust ja ökonoomsust arvestades igati põhjendatud. Hagiavaldusest nähtuvalt oli tegemist sarnaste vaidlustega. Kuna avaldaja ei esitanud vastuväiteid, et osad hagiavalduse nõuded tuleks lahendada mõne teise vahekohtuniku poolt ega selgitanud, millised tema õigused jäävad kaitseta seetõttu, et mitmest lepingust tulenevad vaidlused lahendatakse sama vahekohtu koosseisu poolt, ei ole avaldaja sellekohased väited põhjendatud. Kokkuvõttes jättis ringkonnakohus tühistamisavalduse rahuldamata.²⁹⁵

Mudelseaduse riikide kohtute praktikas on Kanada apellatsioonikohus ühe vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise menetluse raames leidnud, et vahekohtu poolt vaidlusaluse lepingu lai ja üllatuslik tõlgendamine ei ole käsitletav vahekohtu pädevuse ületamisena (mudelseaduse art 34(2)(a)(iii)).²⁹⁶ Nimetatud asjas tugines pool tühistamisalusele põhjendusega, et vahekohus mitte ei tõlgendanud lepingut, vaid sisustas seda mõlema poole tahtest erinevalt, ületades seeläbi oma pädevuse piire.²⁹⁷ Apellatsioonikohus leidis, et vahekohus lahendas vaidluse lähtudes materiaalsoigusest tulenevast lepingu tõlgendamise regulatsioonist. Kanada kohus selgitas otsuses, et ehkki vahekohtu lõplik otsus on üllatuslik ning õiguslikult kaheldav, st et mõni teine vahekohus võiks jõuda teistsugusele järeldusele, ei ületanud vahekohus oma pädevuse piire ning lahendas vaidluse lähtudes tõenditest, sisetundest ja materiaalsoigusest tulenevast kaalutluspädevusest. Kohus rõhutas, et riiklikul kohtul ei ole võimalik muuta ega

---

²⁹⁴ TlnRnK (kinnine) 20.06.2018, 2-18-4039, lk 2-3 (koopia autori valduses).

²⁹⁵ TlnRnK (kinnine) 20.06.2018, 2-18-4039, p-d 3, 5, 7, 8, 9 ja 14 (koopia autori valduses).

²⁹⁶ *Nearctic Nickel Mines Inc. v. Canadian Royalties Inc.* 500-09-021110-101. Court of Appeal of Quebec. 29.01.2012. Kättesaadav: <https://www.canlii.org/en/qc/qcca/doc/2012/2012qcca385/2012qcca385.html> (21.04.2020).

²⁹⁷ *Nearctic Nickel Mines Inc. v. Canadian Royalties Inc.*, p 68.

hinnata vahekohtu otsust sisuliselt ning jättis seetõttu puudutatud isiku vastuväited vahekohtu otsuse tühistamiseks rahuldamata.²⁹⁸

Lisaks on mudelseaduse riikide kohtute praktikas Singapuri kohus selgitanud, milliseid asjaolusid tuleb kohtul vahekohtu pädevuse ületamise kindlakstegemisel arvesse võtta.²⁹⁹ Nimetatud otsusest nähtub, et kohtul tuleb vahekohtu pädevuse ületamise tühistamisaluse rakendamisel³⁰⁰ võtta arvesse: 1) kui suur oli vahekohtule antud pädevuse ulatus, st millised asjas esitatud küsimused olid vahekohtu pädevuses, et põhinõuet lahendada; ning 2) kas vahekohtu otsuses piirduti nende küsimuste analüüsiga või lahendas vahekohus otsuses küsimuse, mis oli põhinõude lahendamise kontekstis täielikult ebaoluline.³⁰¹ Singapuri kohus leidis, et vaidlustatud vahekohtu otsuses ei käsitletud vahekohus küsimusi oma pädevusest väljaspool. Vahekohus selgitas vaidlustatud otsuses, et tugines põhivaidlusega mitteseotud lepingule üksnes osas, milles see kinnitas põhinõude olemasolu, kinnitas vaidluse all oleva täitmisenõude olemasolu ning tõendas poolele kahju tekkimist. Singapuri kohus täiendas, et pooled olid ise menetluses vaidlusalusele lepingule kui põhinõuet kinnitavale tõendile tuginenud. Lisaks ei mõjutanud sellele lepingule tuginemine kuidagi vahekohtu lõppjäreldust, mistõttu jättis kohus rahuldamata poole taotluse tühistada vahekohtu otsus pädevuse ületamise tõttu.³⁰²

Vahekohtu poolt *infra petitia* pädevuse ületamise kohta ei ole autor leidnud mudelseaduse riikide kohtute praktikat, ehkki mudelseadust käsitlevas erialakirjanduses sellist võimalust jaatatakse. Kõnealuse pädevusrikkumise kontekstis on tühistamisavaldusi lahendanud aga Šveitsi ja Inglise kohtud. Šveitsi kohus on ühel juhul leidnud, et vahekohus ei rikkunud pädevuse piire sellega, et jättis eraldi rahuldamata poole viivisenõude olukorras, kus kõik põhinõuded jäeti rahuldamata.³⁰³ Inglise Kaubanduskohus kohus on selgitanud, et selleks, et oleks alust vahekohtu otsuse tühistamiseks vahekohtu poolt *infra petitia* pädevuse rikkumise alusel, peaks vahekohus jätma täielikult poole nõude tähelepanuta.³⁰⁴ Ühel juhul on Šveitsi

---

²⁹⁸ Nearctic Nickel Mines Inc. v. Canadian Royalties Inc, p-d 70, 75, 76, 96-98.

²⁹⁹ Singapur: High Court. SGHC 283. AMZ v. AXX. (30.10.2015). Inglise keelne otsus kättesaadav: https://www.uncitral.org/clout/clout/data/sgp/clout_case_1660_301015.html (21.04.2020).

³⁰⁰ Tühistamisalus mudelseaduse art 34(2)(a)(iii) kohaselt.

³⁰¹ AMZ v. AXX. SGHC 283, p 100.

³⁰² AMZ v. AXX, SGHC 283, p-d 168-173.

³⁰³ Šveits: First Civil Law Court. Case 4A_635/2012. A. SpA v. B. (10.12.2012). Kättesaadav: <http://www.swissarbitrationdecisions.com/no-award-ultra-petita-when-all-further-claims-are-rejected?search=635%2F2012> (21.04.2020).

³⁰⁴ Petrochem. Indus. Co. v. Down Chem. Co, p 33. [2012] EWHC 2739. Kättesaadav: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2012/2739.html> (21.04.2020).

apellatsioonikohus tühistanud osaliselt vahekohtu otsuse leides, et vahekohus ei järginud vahekohtule kokkuleppega antud pädevust (*infra petitia* pädevuse rikkumine) seetõttu, et ei võtnud otsuses arvesse hageja vastuväiteid vaatamata sellele, et hageja oli need nii istungil kui ka istungi teesides esitanud. Vahekohus võttis nõude suuruse hindamisel arvesse üksnes kostja poolt esitatud ekspertarvamuse, kuid jättis seejuures arvestamata hageja vastuväited sellele. Šveitsi apellatsioonikohus leidis kokkuvõttes, et vahekohus rikkus seeläbi hageja õigust olla ära kuulatud ning tühistas osaliselt vahekohtu otsuse.³⁰⁵

Autori poolt analüüsitud ringkonnakohtu praktikast ei nähtu ühtegi juhtumit, mil ringkonnakohus oleks vahekohtu otsuse tühistanud põhjusel, et vahekohus oleks oma pädevust ületanud. Ringkonnakohtu poolt rahuldamata jäetud tühistamisavaldustest saab järeldada, et Eesti kohtud on sarnaselt mudelseaduse riikide kohtutega seisukohal, et tühistamismenetluses ei saa riiklik kohus anda hinnangut vahekohtu poolt tõlgendatud lepingutele ja tõenditele. Olukorras, kus vahekohus käsitleb asjas küsimusi ja tõendeid, mis seonduvad vähemalt mingis ulatuses põhinõudega, ei ületa vahekohus oma pädevuse piire (tsiviilasi nr 2-07-14594). Lisaks kinnitas ringkonnakohus, et pool kaotab õiguse TsMS § 751 lg 1 p 4 (pädevuse ületamine) puudusele tuginemiseks, kui ta ei esita õigeaegselt vahekohtule pädevuse vastuväidet (tsiviilasi nr 2-18-13911). Autori hinnangul võib praktikas tekkida juhtumeid, kus pool saab vahekohtu pädevuse ületamisest teada alles vahekohtu otsuses. Näiteks juhul kui vahekohus lahendab alles otsuses nõude, millele kumbki pool pole menetluses tuginenud, kuid mille asjaolud olid vahekohtule põhinõudega seonduvalt teada. Sellisel juhul peaks vahekohtumenetluse poolel siiski olema võimalus vahekohtu otsuse tühistamiseks TsMS § 751 lg 1 p 4 alusel. Kokkuvõttes tuleb leida, et Eesti kohtud suhtuvad, sarnaselt mudelseaduse kohtutega, vahekohtu poolt pädevuse ületamise tühistamisaluse kohaldamisse pragmaatiliselt. See tähendab, et vahekohtu otsuse tühistamiseks tuleb avaldajal kohtu ette tuua erandlikud asjaolud, millest nähtub vahekohtu poolt tehtud selline pädevuse rikkumine, mis jättis poole õiguskaitseta või millega vahekohus ületas poolte teadmata oma pädevust. Vahekohtu otsuse tühistamiseks ei piisa vahekohtu poolt tehtud väiksematele menetluslikele rikkumistele tuginemine ega mõne materiaalõigusliku asjaolu põhjendamata jätmine, kui see ei mõjutanud vahekohtu otsust.

Ühel korral on ringkonnakohus analüüsinud vahekohtu poolt pädevuse ületamist positiivse pädevusotsuse kontekstis, jättes avalduse rahuldamata. Ringkonnakohus tuvastas sisuliselt, et vaatamata avaldaja poolt vahekohtule etteheidetud menetluslikele rikkumistele, ei mõjutanud

---

³⁰⁵ Šveits: First Civil Law Court. Case 4A_433/2009. X. v. Y.Inc, p 2.4.2.

kohtu ette toodud asjaolud vahekohtu vaheotsust ega avaldaja õigusi selliselt, et need annaks alust vaheotsuse muutmiseks (tsiviilasi nr 2-18-4039). Ka see järeldus on kooskõlas mudelseaduse lähenemisega, mille kohaselt peaks riiklik kohus sekkuma vahekohtu pädevuse määramisse üksnes erandlikel asjaoludel.

Ringkonnakohtu ette pole toodud kordagi tühistamisasjaolusid, mis annaks aluse väita, et vahekohus lahendas poolte nõuded liiga väikses ulatuses (*infra petitia* pädevuse ületamine). Autori hinnangul mahuvad Eestis sellised *infra petitia* pädevuse rikkumise väited pigem TsMS § 751 lg 1 p-s 3 sätestatud rikkumise alla nii nagu tuvastas Šveitsi kohus ühes eelpool kirjeldatud tühistamisasjas.

2.7. Vahekohus rikub seadusest või vahekohtu kokkuleppest tulenevat keeldu

TsMS § 751 lg 1 p 5 kohaselt tühistab kohus Eestis tehtud vahekohtu otsuse poole avalduse alusel, kui pool tõendab, et vahekohtu moodustamine või vahekohtumenetlus ei vastanud TsMS 14. osas sätestatule või lubatud pooltevahelisele kokkuleppele ja võib eeldada, et see mõjutas oluliselt vahekohtu otsust. Pooltevahelise kokkuleppe osaks loetakse seejuures ka konkreetse vahekohtu menetlusreegleid.³⁰⁶ Nimetatud tühistamisalus tagab vahekohtumenetluses poolte menetlusreeglite kokkuleppimise autonoomia põhimõtet (TsMS § 732 lg 2 ls 1).³⁰⁷ Eesti kohtute praktikast ei nähtu ühtegi juhtu, mil kohus oleks vahekohtu poolt seadusest või poolte kokkuleppest tuleneva keelu rikkumise tõttu vahekohtu otsuse tühistanud (TsMS § 751 lg 1 p 5). Küll aga on pooled sellele alusele mitmel korral tuginenud, mistõttu on kohtud nimetatud alust korduvalt sisustanud.

Tsiviilisasjas nr 2-06-9525 tugines avaldaja tühistamisalusena tühisele vahekohtu kokkuleppele ning seadusest tuleneva keelu rikkumisele (TsMS § 751 lg 1 p 2 ja 5).³⁰⁸ Autor käsitles tühise vahekohtu kokkuleppega seonduvat eelnevalt ptk-s 2.4. Vahekohtu poolt seadusest tuleneva keelu rikkumisel tugines avaldaja TsMS § 730 lg-le 5 leides, et vahekohus rikkus poolte vahel kokku lepitud menetluskorda sellega, et ei teinud TsMS § 730 lg 5 kohaselt eraldi pädevusotsust, ehkki avaldaja menetluses pädevuse vastuväite esitas. Ringkonnakohus nõustus

---

³⁰⁶ Torga, M. TsMSK § 751, p 3.2.6.a).

³⁰⁷ TsMS § 732 lg 2 ls 1 „Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestamata ulatuses võivad pooled ise menetluskorras kokku leppida või viidata mõne vahekohtu reglemendile.“

³⁰⁸ Kohus on määrukses ekslikult märkinud, et avaldaja tugines TsMS § 751 lg 1 p-dele 1 ja 5, mitte p-dele 2 ja 5. See on aga kohtu trükitviga, kuivõrd asjaoludest nähtub, et avaldaja tugines tegelikult p-le 2. Samuti käsitleb kohus põhjendustes TsMS § 751 lg 1 p 2 vastuväiteid.

avaldajaga, et vahekohus oleks pidanud vahekohtu pädevuse vastuväite esitamisel tegema esmalt TsMS § 730 lg 5 kohaselt eraldi otsuse, kuid seda rikkumist ei saa lugeda selliseks oluliseks rikkumiseks, mis tooks kaasa otsuse tühistamise. Vahekohus lahendas kostja poolt esitatud pädevuse vastuväite lõppotsuses leides, et vahekohtul on pädevus asja lahendada. Ringkonnakohus jättis tühistamisavalduse rahuldamata.³⁰⁹

Tsiviilasjas nr 2-13-21905 tugines avaldaja tühistamisalusena seadusest tuleneva keelu rikkumisele. Avalduse kohaselt oli vahekohtumenetlus vastuolus TsMS § 732 lg-s 1 ja § 726 lg-s 1 sätestatuga, samuti vastuolus vahekohtu kokkuleppega (EKTK reglemendiga). TsMS § 732 lg 1 sätestab vahekohtumenetluse poolte võrdse kohtlemise põhimõtte ning TsMS § 726 lg 1 kohaselt võib vahekohtuniku taandada, kui on olemas asjaolu, mis tekitab põhjendatud kahtluse tema erapooletuses ja sõltumatuses. Avaldaja leidis, et vahekohtumenetlus ei vastanud seadusele ega poolte vahelisele kokkuleppele järgmistel põhjustel: 1) erapoolik arbiiter; 2) vahekohtumenetluse viibimine; 3) poolte ebavõrdne kohtlemine, kuna avaldajale ei võimaldatud menetluses oma seisukohti esitada ega neid kaitsta.³¹⁰ Esiteks, tühistamisavaldusest nähtus, et üks arbiitritest ei olnud ega paistnud vahekohtumenetluses aus ja erapooletu, kuna see arbiter oli avalduse kohaselt lähedane sõber kostjat esindava advokaadibüroo ühe partneriga. Ehkki avaldaja esitas taandamistaotluse juba vahekohtumenetluses, jäeti see rahuldamata. Kuna avaldajal puudusid andmed, et vahekohtu nõukogu oleks arbiitritelt selgituse võtnud või erapooletuse küsimust arutanud, oli avaldaja veendunud, et nõukogu ei kontrollinud nimetatud arbiitri sobivust kõnealuse vahekohtumenetluse vahekohtunikuks olemise osas. Ringkonnakohus selgitas menetluses, et kohtuniku erapooletuse etteheited saab jagada subjektiivseteks (isiku käitumine seab erapooletuse kahtluse alla) ja objektiivseteks (muud elulised asjaolud seavad erapooletuse kahtluse alla) ning oluline on, kas kahtlused on objektiivselt õigustatavad. Käesoleval juhul oli avaldaja hinnangul vahekohtunik objektiivsel põhjusel erapoolik – vahekohtuniku lähedane suhe vastaspoole esindaja advokaadibüroo partneriga. Kohtu hinnangul ei mõjuta ainuüksi väidetav sõprussuhe isegi mitte kostja esindajaga, vaid sama advokaadibüroo partneriga, vahekohtuniku erapooletust. Avaldaja pole tõendanud, et vahekohtunik oleks käitunud erapoolikult ning arbitraažiasjaga tutvudes ei ilmnenu kohtule asjaolusid, mis seaks kahtluse alla vahekohtuniku erapooletuse.³¹¹ Teiseks leidis avaldaja, et vahekohtumenetlus ei vastanud

---

³⁰⁹ TlnRnKm 28.02.2007, 2-06-9525, lk 3-4.

³¹⁰ TlnRnKm (kinnine) 06.12.2013, 2-13-21905, p-d 3-13 (koopia autori valduses).

³¹¹ TlnRnKm (kinnine) 06.12.2013, 2-13-21905, p-d 29-34 (koopia autori valduses).

EKTK reglemendile ehk poolte kokkuleppele, kuna 1) avaldajale ei antud seisukoha esitamiseks lisatähtaega; 2) avaldaja valitud vahekohtunik taandati, mistõttu venitati menetlust; 3) vahekohtu nõukogu eiras reglementi ning venitas menetlust. Ringkonnakohus selgitas esmalt, et vahekohtu kokkuleppest tuleneva vahekohtu rikkumise³¹² valguses saab üldkohus tuvastada, kas vahekohtumenetlus toimus kooskõlas kokku lepitud reglemendi sätetega, tuginedes TsMS § 716 lg-le 2 (tänapäevane TsMS § 732 lg 2)³¹³. Sisuliselt leidis kohus, et avaldaja ei ole toonud esile, kuidas need asjaolud mõjutasid vahekohtu otsust ning lisas, et vahekohtumenetlus venis seetõttu, et vahepeal toimus üldkohtus viie kuu pikkune menetlus hagi tagamise osas, mistõttu peatus vahekohtumenetlus. Avaldaja väited ei anna alust kahelda vahekohtu moodustamise või vahekohtumenetluse vastavuses reglemendile.³¹⁴ Kolmandaks leidis avaldaja, et vahekohus ei käsitlenud pooli võrdselt³¹⁵, kuna vahekohus ei pikendanud avaldaja seisukoha esitamise tähtaega kostja vastusele. Samas nõustus hageja heas usus kostja ettepanekuga pikendada kostja menetlustähtaega hagile vastamiseks kahe kuu võrra ning vahekohus rahuldab selle. Seega tegutses avaldaja hinnangul vahekohus poolte suhtes ebavõrdselt, rahuldades ühe poole menetlustähtaja pikendamise taotluse, kuid jättes teise poole taotluse rahuldamata. Avalduse kohaselt taotles avaldaja tähtaja pikendamist seetõttu, et kostja vastus hagile oli ootamatult 63 lehekülge pikk, koos kahe kausta tõenditega. Avaldaja leidis, et sellisel juhul ei saa menetluse algul kokku lepitud tähtaegu siduvaks pidada ning avaldajale oleks pidanud andma tema õiguste kaitseks täiendava tähtaja. Eriti seetõttu, et kohus oli varasemalt kostja poolt esitatud sisuliselt samasuguse menetlustähtaja pikendamise taotluse rahuldanud.³¹⁶ Ringkonnakohus avaldajaga ei nõustunud ning tuvastas, et avaldajal oli menetluse kestel korduvalt võimalik esitada vastuväiteid, seisukohti ja täiendavaid tõendeid. Seega on põhjendamatud avaldaja väited, et tal polnud võimalik menetluses esitada oma seisukohti või neid kaitsta. Kokkuvõttes leidis kohus, et avaldaja püüab liigselt samastada üldkohtu ja vahekohtu tegevuse põhimõtteid. Kohus juhtis avaldaja tähelepanu, et vahekohtud ei kuulu PS § 148 kohaselt Eesti Vabariigi kohtusüsteemi ning vahekohtu kokkuleppe sõlmimisega on avaldaja ise loobunud vähemalt osaliselt menetluspõhiõiguste kaitse viisidest. Ringkonnakohus jättis avaldaja tühistamisavalduse rahuldamata.³¹⁷

³¹² Tühistamisalus TsMS § 751 lg 1 p 5 mõttes.

³¹³ TsMS § 732 lg 2 ls 2 sätestab: „Kui pooled on sõlminud lepingu vaidluse andmiseks vahekohtu lahendada, eeldatakse, et poolte kokkulepe hõlmab ka vastava vahekohtu reglemendis või muus vahekohtumenetluse kohta käivas dokumendis ettenähtud menetlusreegleid.“

³¹⁴ TlnRnKm (kinnine) 06.12.2013, 2-13-21905, p-d 17, 19, 35 (koopia autori valduses).

³¹⁵ TsMS § 732 lg 1 ja TsMS § 751 lg 1 p 5 rikkumine.

³¹⁶ TlnRnKm (kinnine) 06.12.2013, 2-13-21905, p-d 16, 17 (koopia autori valduses).

³¹⁷ TlnRnKm (kinnine) 06.12.2013, 2-13-21905, p-d 36-37 (koopia autori valduses).

Vaieldav on ringkonnakohtu eelpool kirjeldatud seisukoht kolmanda väljatoodud rikkumise osas, et avaldaja tähtaja pikendamise taotluse rahuldamata jätmine vahekohtumenetluses ei rikkunud poolte võrdse kohtlemise põhimõtet. Ringkonnakohtu põhjendused, mille kohaselt oli avaldajal võimalik menetluses vastuväiteid ja seisukohti esitada, ei mõjuta seda, et avaldajat koheldi vahekohtumenetluses puudutatud isikuga võrreldes *de facto* ebavõrdselt. Avaldaja poolt kohtu ette toodud asjaolude kohaselt anti puudutatud isikule 2 kuud menetlusedokumentidele vastamiseks pikendust, kuid avaldajale seda sisuliselt samadel asjaoludel ei antud. Ringkonnakohus seda *de facto* rikkumist ei tuvastanud ning lükkas avaldaja seisukohad ümber põhjendusega, et avaldajal oli piisavalt aega seisukoha esitamiseks. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine aga ei sõltu seisukohtade esitamise võimalusest. Erialakirjanduses leitakse, et võrdse kohtlemise põhimõtte järgimisel tuleb eristada 1) poolte võrdselt võimalusi seisukohtade esitamiseks; ning 2) üldist võrdset kohtlemist vahekohtumenetluse igas aspektis.³¹⁸ Üldise võrdse kohtlemise rikkumiste juures peetakse silmas näiteks olukordi, kus üks pool võib tõendada oma seisukohti 3 tunnistajaga, kuid teine 13 tunnistajaga või kui ühele poolele antakse 5 päeva seisukohtade esitamiseks, kuid teisele 5 nädalat või kui ühele poolele nähakse ette 10 leheküljeline menetlusedokumendi piirang, kuid teisele 20 leheküljeline.³¹⁹ Seejuures ei tähenda võrdne kohtlemine, et pooli tuleks alati täpselt samasugustel tingimustel kohelda, vaid seda tuleb hinnata lähtuvalt asjaoludest igakordselt.³²⁰ Võrdse kohtlemise põhimõtte tuum seisneb eelkõige selles, et vahekohus peab mõlemaid pooli ja nende õiguseid võrdselt meeles ning arvestab neid menetluse korraldamisel.³²¹ Analüüsitava kaasuses nähtus kohtu ette toodud asjaoludest, et vahekohus ei kohelnud pooli *de facto* võrdselt.

Iga faktiline ebavõrdne kohtlemine ei anna kohe alust vahekohtu otsuse tühistamiseks. Kohtul tuleb igakordselt hinnata, kas asjaolu, mis tingis ebavõrdse kohtlemise, mõjutas vahekohtu lõppotsust (TsMS § 751 lg 1 p 5). Puuduse mõju vahekohtu otsusele võib aga teatud juhtudel olla väga keerukas või sisuliselt võimatu hinnata. Olukorras, kus pool ei jõua näiteks tõendeid piisavalt koguda, ei saa ringkonnakohus jõuda tühistamismenetluses kindlale järeldusele, et isegi tõendite esitamine poleks vahekohtu otsuse lõpptulemust mõjutanud. Kohus ei saa tõsikindlalt teada seda, mida pool ei saanud esitada. Analüüsitava kohtuasjas nr 2-13-21905 tuvastas ringkonnakohus, et ebavõrdne kohtlemine ei saanud mõjutada menetluse lõpptulemust, kuna avaldajal oli pärast konkreetse menetlustähtaja pikendamata jätmist võimalus vahekohtumenetluses veel korduvalt oma seisukohtade esitamiseks. Seega lõpptulemusena

---

³¹⁸ Born, G. B. (2014), pp 2173.

³¹⁹ *Ibidem*.

³²⁰ *Ibidem*, pp 2174.

³²¹ *Ibidem*.

jõudis ringkonnakohus seisukohale, et menetluslikud puudused, sh ebavõrdne kohtlemine, ei saanud mõjutada vahekohtu lõppotsust. Arvestades, et ringkonnakohtul on tagantjärele keeruline kontrollida, kas ebavõrdne kohtlemine mõjutas menetluse lõpptulemust või mitte, usaldavad kohtud enamasti selles osas vahekohtuid. Seega tuleb vahekohtutel jälgida menetluses väga selgelt poolte võrdse kohtlemise põhimõtte järgimist. Esmatahtis on, et pooltel oleks võimalik esitada võrdsetel alustel kõik oma seisukohad ja tõendid.

Lisaks on kõnealuse tsiviilasjaga seoses veel oluline mainida, et Riigikohus on ühes vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise menetluse raames *obiter dictum* korras juhise erapooliku vahekohtuniku kohta leides, et vahekohtuniku erapoolikusele saab vahekohtumenetluses tugineda üksnes siis, kui pool on vahekohtuniku taandamise avalduse esitanud ka vahekohtumenetluse ajal (TsMS § 726 ja 727). Ainult siis, kui vahekohtuniku erapoolikusele viitavad asjaolud selguvad alles pärast vahekohtumenetlust, on neile võimalik tugineda vahekohtu otsuse tühistamise või tunnustamise menetluses.³²² Tsiviilasjas nr 2-13-21905 avaldaja seda tegi ning tugines õiguspäraselt tühistamisavalduses vahekohtu poolt seadusest tuleneva keelu rikkumisele (TsMS § 751 lg 1 p 5 koosmõjus TsMS §-ga 726). Riigikohus lisas eelnevalt nimetatud asjas, et kohus peab nimetatud vastuväiteid kontrollima omal algatusel,³²³ mis viitab sellele, et Riigikohtu hinnangul viib erapooliku vahekohtuniku osalemine vahekohtumenetluse vastuollu ka Eesti avaliku korra ja heade kommetega³²⁴.

Tsiviilasjas nr 2-17-5977 tugines avaldaja vahekohtu otsuse tühistamiseks vahekohtu kokkuleppest tuleneva keelu rikkumisele leides, et vahekohus ei arvestanud kostja sooviga lahendada vaidlus kolmeliikmelises vahekohtus, moodustas vahekohtu üheliikmelisena ning ei andnud kostjale võimalust esitada oma arbiteri kandidaati. Seetõttu rikkus vahekohus TsMS § 721 lg 1 ls 2 ja ETKK reglemendi § 4 lg-s 1 sätestatut.³²⁵ Ringkonnakohus rahuldab avaldaja tühistamisavalduse ning puudutatud isik esitas määruskaebuse Riigikohtusse. Riigikohus selgitas seaduse ja ETKK reglemendi vahekorda leides, et olukorras, kus pooled on leppinud kokku ETKK reglemendi kohaldamises, tuleb ka vahekohtu moodustamisel lähtuda reglemendis sätestatust (TsMS § 732 lg 2).³²⁶ Asja teistkordsel lahendamisel leidis

³²² RKTkm 02.03.2016, 3-2-1-186-15, p 14.

³²³ RKTkm 02.03.2016, 3-2-1-186-15, p 14.

³²⁴ Tühistamisalus TsMS § 751 lg 2 p 2 mõttes.

³²⁵ TlnRnKm (kinnine) 16.06.2017, 2-17-5977 (koopia autori valduses). TsMS § 721 lg 1 sätestab: „Pooled lepivad kokku vahekohtunike arvu. Kokkuleppe puudumise korral lahendavad vaidluse kolm vahekohtunikku.“ ETKK reglemendi § 4 lg 1 sätestab viisid, kuidas saavad pooled mitme vahekohtuniku korral vahekohtunikud valida.

³²⁶ RKTkm 06.12.2017, 2-17-5977, p 7.

ringkonnakohus, et ehkki ainuarbiteri määramisel ei võetud arvesse avaldaja tähtaegselt esitatud seisukohta, ei mõjutanud see rikkumine vahekohtu nõukogu otsust, millega määrati ainuarbiter. Nimelt kuna hageja ja kostja ei jõudnud vahekohtu koosseisu moodustamise osas kokkuleppele, hageja soovis üheliikmelist, kostja soovis kolmeliikmelist, oli nõukogu pädev moodustama vaidlust lahendava vahekohtu koosseisu iseseisvalt ETK reglemendi § 4 lg 2³²⁷ kohaselt ka üheliikmelisena. Kokkuvõttes jättis ringkonnakohus tühistamisavalduse rahuldamata.³²⁸

Tsiviilasjas nr 2-18-4039 vaidlustas avaldaja positiivset pädevusotsust, tuginedes selle tühistamisel vahekohtu pädevuse ületamisele ning vahekohtu poolt vahekohtu kokkuleppest tuleneva keelu rikkumisele.³²⁹ Vahekohtu pädevuse ületamise vastuväiteid on analüüsitud täpsemalt peatükis 2.6. Vahekohtu kokkuleppest tuleneva keelu rikkumisele (TsMS § 751 lg 1 p 5) tugines avaldaja seetõttu, et vahekohtu moodustamine ei vastanud poolte vahel kokku lepitule. Tühistamisavalduse kohaselt pöördus puudutatud isik ekslikult ETK poole vahekohtu moodustamiseks, ehkki vahekohtu kokkuleppest nähtus poolte tahe lahendada vaidlus *ad hoc* vahekohtus. Avaldaja väitis, et juhul kui temalt oleks küsitud vahekohtuniku nimetamist *ad hoc* vahekohtu jaoks, oleks ta nimetanud teise isiku. Ringkonnakohus avaldaja väiteid usutavaks ei pidanud. Kohus selgitas, et vaidluste vahekohtus lahendamist puudutavate kokkulepete puhul tuleb eristada erinevaid küsimusi, mida pooled kokkuleppeliselt lahendada saavad. Üks küsimus puudutab seda, kas vaidlust peab lahendama institutsionaalne vahekohus või *ad hoc* vahekohus. Teine küsimus puudutab vahekohtu moodustamise korda. See, kui vaidluse poolel palutakse nimetada vahekohtunik, ei tähenda, et sellega oleks lahendatud küsimus, milliste menetlusreeglite järgi vaidluse lahendamine toimub. Ringkonnakohus lisas, et ka ETK Arbitraažikohtu poolt moodustatud vahekohus võib tegutseda samamoodi nagu *ad hoc* korras moodustatud vahekohus, st ETK poolt moodustatud vahekohus ei pea vaidlust lahendama ETK reglemendi alusel. Usutavad pole avaldaja väited, et juhul kui temalt oleks küsitud vahekohtuniku nimetamist *ad hoc* vahekohtu menetluse jaoks, oleks ta nimetanud teise isiku. Kokkuvõttes selgitas ringkonnakohus, et vahekohtu pädevusotsuse vaidlustamise raames kontrollib ringkonnakohus üksnes seda, kas konkreetsel vahekohtul on vaidluse lahendamise

---

³²⁷ ETK reglement § 4 lg 2 sätestab: „Kui taotluse arbitraažimenetluse alustamiseks saamisel selgub, et arbitraažikohtu ei ole moodustatud, teeb Arbitraažikohtu nõukogu pooltele ettepaneku moodustada arbitraažikohus käesoleva paragrahvi lõikes üks märgitud mistahes viisil. Kui pooled ei moodusta arbitraažikohtu nende poolt valitud viisil Arbitraažikohtu nõukogu poolt määratud tähtajaks, või pool on vähemalt kolmel korral esitanud kinnitamiseks arbiteri kandidaadi, keda Arbitraažikohtu nõukogu ei ole kinnitanud, moodustab arbitraažikohtu Arbitraažikohtu nõukogu, määrates puuduva arbiteri või kogu vaidlust lahendava arbitraažikohtu koosseisu.“

³²⁸ TlnRnKm (kinnine) 09.02.2018, 2-17-5977, lk 7-8 (koopia autori valduses).

³²⁹ Tühistamisalused TsMS § 751 lg 1 p 4 ja 5 mõttes.

pädevus, mitte seda, mis keeles oleks tulnud vaidlus lahendada, mis linnas oleks see pidanud toimuma, mis menetlusreegleid tuleb kohaldada, kes kui palju peab arbitraažimaksu maksma või milliseid menetluslikke otsustusi tuleb vaidluse lahendamisel teha. Eeltoodust lähtuvalt jättis ringkonnakohus avaldaja tühistamisavalduse rahuldamata.³³⁰

Mudelseaduse riikide kohtute praktikas on Singapuri kohus ühe tühistamisasja raames sisustanud kokkuvõtlikult vahekohtu poolt seadusest tuleneva või vahekohtu kokkuleppest tuleneva keelu rikkumise³³¹ lähtudes New Yorgi konventsiooni artikli 5 lg 1 (d) praktikast. Kohus tõi välja 4 kriteeriumit, mis peavad olema täidetud, et kõnealuse rikkumise tõttu vahekohtu otsus tühistada: 1) pooled peavad olema leppinud kokku menetlusreeglites; 2) vahekohus ei suutnud kokkulepitud menetlusreeglitest kinni pidada; 3) kokkulepitud menetlusreeglite rikkumine peab olema põhjuslikus seoses vahekohtu otsusega, st et juhul kui vahekohus oleks reegleid järginud, siis oleks vahekohus võinud jõuda teistsugusele järeldusele; ning 4) pool peab samale vastuväitele olema ka vahekohtu menetluses tuginenud.³³² Sisuliselt tugines analüüsitava kohtuasjas avaldaja vahekohtu poolt toime pandud rikkumisele seetõttu, et vahekohus andis ühe tunnistaja ütlustele suurema kaalu kui teise tunnistaja ütlustele, mistõttu ei järginud vahekohus kokku lepitud menetlusreegleid. Singapuri kohus leidis, et avaldaja väited pole tõendatud. Isegi kui leida, et pärast teise tunnistaja ülekuulamist jäi kahe tunnistaja vahelistele ütlustele nõ tõendamata ala, mis võis anda vahekohtule võimaluse üht tunnistajat eelistada, ei ole vahekohtu selline tegutsemine käsitletav kokku lepitud menetlusreeglite rikkumisena. Tõendite esitamise kohustus on pooltel ning vahekohus ei pea pooli selles osas juhendama. Kokkuvõttes jättis kohus avaldaja tühistamisavalduse rahuldamata.³³³

Analüüsitud ringkonnakohtu praktikast ning väljatoodud Singapuri kohtu lahendist nähtub, et seadusest või vahekohtukokkuleppest tuleneva keelu rikkumise sisustamine on ühetaoline igal pool üle maailma ning see sõltub vahekohtumenetluse koha järgse riigi seadusandlusest või poolte poolt kokku lepitud menetlusreeglitest. Eesti kontekstis on TsMS § 751 lg 1 p 5 tühistamisaluse kontrollimine piiratud sõnaselgelt TsMS 14. osa normidega või poolte kokkuleppega. Mudelseadust käsitlevas erialakirjanduses leitakse, et nimetatud alusel vahekohtu otsuste tühistamine on pigem ebatavaline. Seda põhjusel, et enamasti ei sisalda vahekohtu kokkulepped ning alaliste vahekohtute reglemendid erilisi piiranguid vahekohtu

³³⁰ TlnRnKm (kinnine) 20.06.2018, 2-18-4039 (koopia autori valduses).

³³¹ Tühistamisalus mudelseaduse art 34(2)(a)(iv) mõttes.

³³² AMZ v. AXX. SGHC 283, p 102.

³³³ AMZ v. AXX. SGHC 283, p-d 72-73, 158.

tegevusele. Vahekohtutele jäetakse enamasti lai autonoomia menetluse läbiviimiseks, mistõttu ei ole võimalik menetluse käigus rikkuda nn kokkuleppelisi reegleid.³³⁴ Sama nähtub ka analüüsitud ringkonnakohtu praktikast. TsMS § 751 lg 1 p 5 alusel ei ole Eestis ühtegi vahekohtu otsust tühistatud. Seejuures on kohtud analüüsinud vahekohtu poolt menetluses väidetavalt rikutud järgnevaid TsMS 14. osa norme: TsMS § 732 lg 1 (poolte ebavõrdne kohtlemine); TsMS § 730 lg 5 (pädevusotsuse tegemata jätmine); TsMS § 726 lg 1 (erapoolikuse tõttu taandamata vahekohtunik); TsMS § 721 lg 1 ls 2 ja ETKT reglement § 4 (vahekohtunike arvu määramisel ühe poole seisukoha arvestamata jätmine).

2.8. Kohtu *ex officio* tühistamisalused

Viimasena analüüsitavad tühistamisalused seonduvad olukordadega, mil kohus tühistab vahekohtu otsuse, kas poole avalduse alusel või omal algatusel. TsMS § 751 lg 2 p 1 kohaselt tühistatakse vahekohtu otsus, kui kohus teeb kindlaks, et vaidlust ei võinud Eesti õiguse kohaselt lahendada vahekohtus (vaidluse arbitreeritavus – ingl k *arbitrability*). Selle sättega on eelkõige peetud silmas TsMS §-s 718 sätestatud juhtumeid, st juhtumid, mil vahekohtud on, vaatamata seadusest tulenevalt tühisele vahekohtu kokkuleppele, vaidluse siiski lõpuni lahendanud.³³⁵ TsMS § 751 lg 2 p 2 kohaselt tühistatakse vahekohtu otsus, kui kohus teeb kindlaks, et vahekohtu otsus on vastuolus Eesti avaliku korraga või heade kommetega. Riigikohtu selgituste kohaselt hõlmab TsMS § 751 lg 2 p 2 lisaks vahekohtu otsuse tühistamise erandlikele, kuid olemuslikele materiaalõiguslikele probleemidele, mh ka need olulised menetlusreeglite rikkumised, mida ei ole kirjeldatud TsMS § 751 lg-s 1.³³⁶ Avaliku korra ja heade kommete mõiste TsMS § 751 lg 2 p-s 2 on määratlemata õigusmõisted, millele annab sisu kohtupraktika ning mis võivad ajas muutuda.³³⁷ Nimetatud alused on kõige Eesti kesksemad ning nende rakendamist ei saa, vähemalt Eestis tehtud vahekohtu otsuste kontekstis, võrrelda teiste mudelseaduse riikide praktikaga.³³⁸ Järgnevalt toob autor välja kaasused, millal neid aluseid Eesti kohtute poolt vahekohtu otsuste tühistamisel rakendatud on, kuid magistritöö raames ei analüüsi autor nimetatud määratlemata õigusmõistete sisustamise võimalusi.

³³⁴ Born, G. B. (2015), pp 328.

³³⁵ Torga, M. TsMSK § 751, p 3.2.7.a).

³³⁶ RKTkm 2.03.2016, 3-2-1-186-15, p 12.

³³⁷ Torga, M. TsMSK § 751, p 3.2.8.a) ja c).

³³⁸ Rahvusvaheliste vahekohtumenetluste puhul on avaliku korra (ingl k *public policy*) alus vahekohtute otsuste tühistamiseks väga kitsas. Nn *public policy* sisaldab vahekohtumenetluse koha järgse riigi õiguse selliseid kohustuslikke norme, millest ei saa kokkuleppega mööda ning mis on fundamentaalsed õiguse või sotsiaalse korra toimimiseks; tihti on need karistusõiguslikud keelud või nendega võrreldavad kohustuslikud reeglid. Vahekohtu otsus, mis sisaldab üksnes seisukohti või järeldusi, mis on vastuolus avaliku korraga, ei ole tühistatav. Selleks, et vahekohtu otsus oleks nimetatud alusel tühistatav, peaks see konkreetselt rikkuma vastavaid avaliku korra norme. Vt Born. G.B (2014), pp 3314-3315.

Harju Maakohus jättis tsiviilasjas nr 2-16-18928 rahuldamata avaldaja taotluse Eestis tehtud vahekohtu otsuse tunnustamiseks ning tühistas vahekohtu otsuse vaidluse mitteambitreeritavuse tõttu. Nimetatud asjas kontrollis vahekohus omaalgatuslikult vahekohtu otsuse tunnustamise menetluses vahekohtu otsuse tühistamise aluseid (TsMS § 753 lg 2-3). Maakohus tuvastas, et vahekohtu kokkulepe tarbijaga sisaldus tüüptingimustes. Võlaõigusseaduse (VÕS)³³⁹ § 42 lg 1 kohaselt on tüüptingimus tühine, kui see kahjustab teist lepingupoolt ebamõistlikult. VÕS § 42 lg 3 p 10 kohaselt on tüüptingimus, millega võetakse tarbijalt võimalus kaitsta oma õigusi kohtus, ebamõistlikult kahjustav. Seetõttu jättis maakohus avaldaja vahekohtu otsuse tunnustamise avalduse rahuldamata ning tühistas vahekohtu otsuse omal algatusel TsMS § 751 lg 2 p 1 alusel (mitteambitreeritavus). Kohus lisas, et alates 01.07.2015 on TsMS § 718 lg 1 p 3 kohaselt vahekohtu kokkulepe tühine, kui selle ese on tarbijakrediidilepingust tulenev vaidlus.³⁴⁰

Magistritöö peatükis 2.5 analüüsis autor 50 samasisulist tühistatud vahekohtu otsust, kus vahekohus oli rikkunud poolte ärakuulamisõigust (TsMS § 751 lg 1 p 3). Nendest asjadest vähemalt 47-s tugines ringkonnakohus vahekohtu otsuse tühistamisel, lisaks ärakuulamisõiguse rikkumisele, ka vaidluse mitteambitreeritavusele.³⁴¹ Nimetatud asjad käsitlesid vahekohtu otsuseid, mis olid algatatud tarbijatega sõlmitud lepingutes sisalduva vahekohtu kokkuleppe alusel eesmärgiga saada „alalises“ vahekohtus eraisikute vastu täitedokumente. Kõnealustes asjades tühistas ringkonnakohus vahekohtu otsused TsMS § 751 lg 2 p 1 alusel selgitades, et kohtul pole võimalik tuvastada seaduses sätestatud vormis vahekohtu kokkuleppe olemasolu, mis oleks andnud puudutatud isikule aluse pöörduda vahekohtu poole. Tarbijaga sõlmitud vahekohtukokkulepe pidi tol ajal kehtinud TsMS § 719 lg 2 kohaselt olema sõlmitud tarbija omakäelise allkirja või digiallkirjaga.³⁴² Kuna puudutatud isik sellist vahekohtu kokkulepet kohtule nendes kaasustes ei esitanud, tühistas kohus vahekohtu otsused ka TsMS § 751 lg 2 p 1 alusel.

Tsiviilasjas nr 2-15-12188 tühistas Tallinna Ringkonnakohus vahekohtu otsuse vaidluse mitteambitreeritavuse tõttu olukorras, kus kohus tuvastas vahekohtu kokkuleppe tühisuse. Nimetatud kaasuse asjaolusid on täpsemalt käsitletud käesoleva töö punktis 2.4. Autori

³³⁹ Võlaõigusseadus – RT I 2001, 81, 487; RT I, 08.01.2020, 10.

³⁴⁰ HMKm 04.04.2017, 2-16-18928, lk 2-3.

³⁴¹ Tühistamisalused TsMS § 751 lg 1 p 3 ja TsMS § 751 lg 2 p 1 mõttes.

³⁴² Alates 2019. aastast reguleerib TsMS 718¹ nõudeid tarbijaga vahekohtukokkuleppe sõlmimiseks.

hinnangul rakendas kohus vääralt *ex officio* alust. Ringkonnakohus on määruses tuvastanud järgnevat: „puudub vaidlus, et vahekohus tunnistas kehtiva vahekohtu kokkuleppena [kinnituskirja] /.../ tuvastamist on leidnud, et tegemist on [vahekohtu kokkuleppe sõlmimiseks] tühise tahteavaldusega TsÜS § 128 lg 2 ja 129 lg 1 alusel.“³⁴³ Vaidluse mitteambitreeritavuse tühistamisaluse reguleerimisalas on juhtumid, kus seadus välistab mingite vaidluste vahekohtus lahendamise (Näiteks TsMS § 718, 719 juhtumid), mitte need, kus vahekohtu kokkulepe osutub tühiseks mõnel muul seadusest tuleneval põhjusel. Ehkki see konkreetses asjas tühistamismenetluse tulemust ei mõjutanud, st vahekohtu oleks tulnud tühistada mõlema aluse kohaselt, viitab kohtu poolt ebaõige aluse rakendamine kohtute vähesele teadlikkusele tühistamisaluste sisustamise praktikast.

Tsiviilasjas nr 2-16-3154 jättis Tallinna Ringkonnakohus lahendamata avaldaja tähtaja ennistamise taotluse ning tühistas vahekohtu otsuse omal algatusel selle vastuolu tõttu Eesti avaliku korra ja heade kommetega (TsMS § 751 lg 2 p 2). Seejuures oli avaldaja tuginenud ärakuulamisõiguse rikkumisele,³⁴⁴ väites, et teda ei teavitatud vahekohtumenetlusest, mistõttu ei olnud tal võimalik vahekohtumenetluses osaleda. Ringkonnakohus selgitas: „Avaliku korra põhimõtetega on selges vastuolus see, kui isiku suhtes tehakse kohtulahend olukorras, kus isikut ei ole kohtumenetlusest teavitatud ja teavitamiseks ei ole tehtud ettenähtud jõupingutusi.“³⁴⁵ Seega leidis kohus, et poole ärakuulamisõiguse rikkumine kvalifitseerub rikkumiseks ka TsMS § 751 lg 2 p 2 mõttes.

Tsiviilasjas nr 2-13-52643 tühistas ringkonnakohus vahekohtu otsuse vastuolu tõttu avaliku korra ja heade kommetega olukorras, kus puudutatud isik võttis tühistamisavalduse omaks. Ringkonnakohus kohaldas TsMS § 756 lg 1 ja TsMS § 477 lg 1 koosmõjus hagi õigeksvõttu ja selle tagajärgi reguleerivaid hagimenetluse sätteid (TsMS § 440 lg-d 1 ja 3) ning tühistas vahekohtu otsuse ja saatis asja tagasi vahekohtule. Ringkonnakohus selgitas, et peab kujunenud olukorras põhjendatuks käesolevat tsiviilasja mitte edasi menetleda, rakendada hagita menetluses hagi õigeksvõtu sätteid ning tühistada vaidlustatud vahekohtu otsus TsMS § 751 lg 2 p 2 alusel. Kõnealuses asjas seadis avaldaja kahtluse alla oma isa (avaldaja oli pärijana menetluses) osalemise menetluses, kuivõrd puudutatud isik ei esitanud avaldajale originaaldokumente avaldaja isa allkirjade ehtsuse kontrollimiseks, lisaks esitas hageja

---

³⁴³ TlnRnK (kinnine) 29.06.2019, 2-15-12188, p 12 (koopia autori valduses).

³⁴⁴ Tühistamisalus TsMS § 751 lg 1 p 3 mõttes.

³⁴⁵ TlnRnK (kinnine) 26.05.2016, 2-16-3154, p 4 (koopia autori valduses).

õigeksvõtu avalduse. Need asjaolud kogumis viitasid sellele, et vahekohtu otsus võib olla vastuolus heade kommetega, mistõttu tühistas kohus vaidlustatud vahekohtu otsuse ning saatis asja tagasi vahekohtule.³⁴⁶

Eelmisena kirjeldatud kohtuasjale eelnenud tsiviilasjas nr 2-12-54802³⁴⁷ leidis Tallinna Ringkonnakohus, et TsMS § 751 lg 2 asjaolude ilmnemisel tuleb kohtul vahekohtu otsus tühistada sõltumata sellest, kas tühistamisavaldus esitati selleks õigustatud isiku poolt või mitte. Ringkonnakohus analüüsis selles asjas küsimust, kas vahekohtu otsuse tühistamise avaldus on päritav. Ehkki nimetatud otsuses leidis ringkonnakohus, et avaldajal kui vahekohtumenetluse poole pärijal oli tühistamisavalduse esitamise õigus, selgitas kohus täiendavalt, et TsMS § 751 lg-s 2 sätestatud tühistamisaluste esinemist oleks kohtul tulnud igal juhul kontrollida.³⁴⁸ Lisaks sellele selgitas ringkonnakohus kõnealuses asjas, et avalik kord TsMS § 751 lg 2 p 2 tähenduses ei tähenda avalikku korda korrakaitseseaduse tähenduses.³⁴⁹

Tsiviilasjas nr 2-13-36167 taotles avaldaja vahekohtu otsuse tühistamist vastuolu tõttu avaliku korra ja heade kommetega põhjusel, et vahekohus jättis menetluses rahuldamata avaldaja tõendite kogumise taotluse. Avaldaja taotles vahekohtult asjassepuutuva normi põhiseaduse vastaseks tunnistamist maakohtu kaudu (TsMS § 740 lg 2 ja PS § 15 lg 1). Ringkonnakohus avaldaja seisukohtadega ei nõustunud. Riigikohus on selgitanud, et vahekohtumenetluses on pooled vabatahtlikult loobunud PS § 15 lg 1 teises lauses sätestatud üldisest igauheõigusest nõuda oma kohtuasja läbivaatamisel mis tahes õigusakti põhiseadusevastaseks tunnistamist. Riigikohtu põhjenduste kohaselt peavad pooled vahekohtukokkuleppe sõlmimisel arvestama, et nad välistavad olulises osas ka kohaldatavate normide põhiseadusevastasuse kontrolli kohtus. See on põhjendatud, kuna vahekohtumenetluses loobuvad isikud PS § 15 lg 1 ls 1 tulenevast igauheõigusest pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Eeldusel, et vahekohtukokkulepe on kehtiv ja vahekohus on pädev asja lahendama, on pooled vähemalt osaliselt loobunud nendest põhiõiguste kaitse viisidest, mida saab teostada ainult kohtus.³⁵⁰ Lisaks leidis ringkonnakohus, et vaidlusalune norm ei olnud asjassepuutuv õigusnorm, kuivõrd

---

³⁴⁶ TlnRnKm (kinnine) 31.03.2014, 2-13-52643, p 6-7 (koopia autori valduses).

³⁴⁷ Tsiviilasjas nr 2-13-52643 ja 2-12-54802 on samade poolte vahel sama vaidluse. Ringkonnakohus jättis tsiviilasjas nr 2-12-54802 tühistamisavalduse rahuldamata, misjärel esitas avaldaja määruskaebuse Riigikohtule. Riigikohus rahuldab määruskaebuse ning saatis asja tagasi ringkonnakohtusse. Tsiviilasi lahendati uues kohtukoosseisus tsiviilasjas nr 2-13-52643. Pärast asja Riigikohtust tagasi saatmist võttis puudutatud isik tühistamisavalduse omaks. Kaasuse asjaolusid on täpsemalt kirjeldatud käesoleva töö peatükis 2.4.

³⁴⁸ TlnRnKm (kinnine) 29.04.2013, 2-12-54802, p 5 (koopia autori valduses).

³⁴⁹ TlnRnKm (kinnine) 29.04.2013, 2-12-54802, p 15 (koopia autori valduses).

³⁵⁰ RKPJKm 05.02.2008, 3-4-1-1-08, p-d 6-8.

see säte ei reguleerinud pooltevahelist õigussuhet. Seega ei olnud vahekohus kohustatud tõendite kogumise taotlust igal juhul rahuldama ning sellekohase taotluse rahuldamata jätmine ei ole vastuolus ei põhiseadusliku korra ega heade kommetega. Ringkonnakohus jättis tühistamisavalduse rahuldamata.³⁵¹

Tsiviilasjas nr 2-15-10781 keeldus Tallinna Ringkonnakohus tühistamisavalduse menetlemisest, sest pool jättis tasumata riigilõivu. Vaatamata sellele võttis kohus *ex officio* seisukoha TsMS § 751 lg 2 p 2 aluste olemasolu kohta tühistamisavalduses esitatud asjaolude pinnalt. Ringkonnakohus tuvastas, et vahekohtu otsuse resolutsioon ei ole vastuolus Eesti avaliku korra või heade kommetega, sest see ei kohusta tegema õigusnormidega või muude normidega vastuolus olevat tegu ega kehtesta sellist õigusmuudatust ning keeldus asja edasisest menetlemisest omal algatusel.³⁵²

Kokkuvõtlikult nähtub analüüsitud ringkonnakohtu praktikast, et kohtud on tühistamisaluste esinemist kontrollinud *ex officio* ka juhtudel, kui pool on tühistamisavalduse esitanud pärast seaduses sätestatud tähtaega või kui pool on jätnud avalduselt riigilõivu tasumata (tsiviilasjad nr 2-15-10781 ja 2-16-3154). Ühel juhul on ringkonnakohus selgitanud, et teoreetiliselt on võimalik kohtul lahendada tühistamisavaldust ka juhul, kui selle on esitanud pool, kes pole selleks õigustatud. Sellisele järeldusele jõudis ringkonnakohus ühe pärimisasja raames olukorras, kus avalduse esitas isik ilma kaaspärija nõusolekuta. Ehkki ringkonnakohus leidis, et tühistamisavaldust võib esitada ka kaaspärija nõusolekuta, lisas kohus, et tühistamisasjaolude hindamise kohustus oleks kohtul TsMS § 751 lg 2 p 2 alusel isegi siis, kui poolel poleks olnud õigust tühistamisavalduse esitamiseks.³⁵³

Mõnevõrra üllatuslikult nähtub ühest ringkonnakohtu lahendist, et kohus kontrollib TsMS § 751 lg 2 p 2 asjaoludel esitatud tühistamisavaldust üksnes resolutsiooni ulatuses (tsiviilasi nr 2-15-10781). Mudelseadust käsitleva teooria kohaselt ei saa kohus avaliku korra rikkumise (TsMS § 751 lg 2 p 2) kontrollimisel piirduda üksnes resolutsioonis kindlaks määratud kohustuse hindamisega, vaid peab lähtuma otsuses esitatud asjaoludest ja põhjendustest. Kirjanduse kohaselt muudaks teistsugune järeldus kõnealuse tühistamisaluse sisutuks, kuivõrd raha maksmise kohustus iseenesest ei saa enamikel juhtudel olla vastuolus

---

³⁵¹ TlnRnKm (kinnine) 02-12-2013, 2-13-36167, lk 7-8 (koopia autori valduses).

³⁵² TlnRnKm (kinnine) 21.10.2015, 2-15-10781, p-d 4 ja 5 (koopia autori valduses).

³⁵³ TlnRnKm (kinnine) 29.04.2013, 2-12-54802, p 5 (koopia autori valduses).

avaliku korra või heade kommetega.³⁵⁴ Praktikas võib esineda näiteks olukord, kus resolutsioonis tuvastatakse üksnes raha maksmise kohustus, kuid kohtuotsuse põhjendustest nähtub, et see kohustus on tekkinud karistusliku kahjuhüvitise väljamõistmisel.³⁵⁵ Ka TsMS § 751 lg 2 p 2 sõnastusest nähtub, et kohtul on õigus vahekohtu otsuse tühistamiseks kui vahekohtu otsus (mitte ainult selle resolutsioon) on vastuolus avaliku korra või heade kommetega. Oluline on märkida, et mõnevõrra vastuolulisele järeldusele jõudis ringkonnakohus olukorras, kus avaldaja oli jätnud riigilõivu tasumata ning kohus teostas tühistamisavalduse kontrolli *ex officio* aluste osas omal algatusel. Seejuures kõigis teistes analüüsitud asjades ei ole kohus vahekohtu otsuse kontrollimisel ainult resolutsiooniga piirdunud. Seetõttu on põhjendatud leida, et Eesti kohtute praktika ei erine sellest, kuidas mudelseadust käsitlevas õiguskirjanduses nimetatud alust sisustatakse.

Kokkuvõtlikult nähtub kohtu *ex officio* kontrollitavate tühistamisaluste rakendamise praktikast, et alates 2013. aastast on vaidluse mitteambitreeritavuse tõttu rahuldanud Tallinna Ringkonnakohus vähemalt 48 tühistamisavaldust. Seejuures käsitlesid nendest 47 sisuliselt samasid juhtumeid, mistõttu autor nendele eraldi pikemalt ei peatunud. Ühel korral tühistas ringkonnakohus vahekohtu otsuse ekslikult vaidluse mitteambitreeritavuse tõttu, ehkki tegelikult oleks tulnud leida, et vahekohtu kokkulepe oli tühine (tsiviilasi nr 2-15-12188). Lisaks nähtub praktikast, et vahekohtu otsuse vastuolu tõttu Eesti heade kommete ja avaliku korraga on Tallinna Ringkonnakohus rahuldanud kaks tühistamisavaldust, millest üks olukorras, kus puudutatud isik võttis avaldaja tühistamisavalduse õigeks ning teine olukorras, kus tühistamisavaldusest nähtusid asjaolud, mis viitasid poole ärakuulamisõiguse rikkumisele³⁵⁶ (tsiviilasjad nr 2-13-52643 ja 2-16-3154).

---

³⁵⁴ Born, G.B. (2014), pp 3319.

³⁵⁵ RKTkm 2.03.2016, 3-2-1-186-15, p 12.

³⁵⁶ Tühistamisalus TsMS § 751 lg 1 p 3 kohaselt.

KOKKUVÕTE

Käesolevas magistritöös teostatud analüüsi tulemusel saab autor teha järgnevad järeldused, mis vastavad magistritöös püstitatud uurimiseesmärkidele.

Esiteks, Tallinna Ringkonnakohtu kinniste menetluste analüüsimisest ilmnes, et 95-st ringkonnakohtule esitatud vahekohtu otsuse tühistamisavaldusest on rahuldatud 56 ning rahuldamata jäetud 13 tühistamisavaldust. See tähendab, et üle 50% vahekohtu otsustest, mis on ringkonnakohtus vaidlustatud, on kohtu poolt tühistatud. Ennatlik oleks aga järeldus, et Eesti kohtud tühistavad eelduslikult lõplikke vahekohtu otsuseid umbes pooltel juhtudel. Praktika analüüsimisel ilmnes, et 50-l korral oli vahekohtu otsuste tühistamine seotud varasemalt puuduliku TsMS regulatsiooniga, mille kohaselt võis sisuliselt igaüks moodustada „alalise“ vahekohtu, mille otsused omasid seaduse kohaselt täitedokumentidena võrdselt jõudu. Sellistes täitedokumentide saamise eesmärgil asutatud „alalistes“ vahekohtutes lahendatud vaidlustes ei tagatud vahekohtumenetluse poolele ärakuulamise õigust ning enamik nimetatud vahekohtu otsustest tehti tagaseljaotsustena ilma, et kostjale oleks dokumente kunagi kättetoimetatud. Seetõttu tühistasid ringkonnakohtud järgemööda kõik sisuliselt samadel asjaoludel kohtu ette toodud vahekohtu otsused. Nimetatud probleem lahenes järk-järgult kohtupraktika ja seadusemuudatustega ning tänaseks ei sisalda TsMS enam säärast regulatsiooni, mis võimaldaks tarbijakrediidilepingutest tulenevaid vaidlusi sellistes menetluspõhiõigusi rikkuvates vahekohtutes lahendada. Nende menetluste uurimine ei olnud aga käesoleva töö eesmärk. Selle eripära tõi autor välja selleks, et selgitada, miks on põhjendamatu leida, et üle poole Eestis tehtud vahekohtu otsustest tühistatakse ringkonnakohtute poolt.

Teiseks, Tallinna Ringkonnakohtu kinniste menetluste analüüsimisest nähtus, et ringkonnakohtus on, eelnevalt selgitatud 50 kaasuse kõrvale jätmisel, vahekohtu otsuste tühistamisavaldused lõpuni menetletud 19 juhul, millest ringkonnakohtus on rahuldanud 6 avaldust ning rahuldamata jätnud 13 avaldust. Kõige enam on kohtusse pöördunud TsMS § 751 lg 1 p 3 alusel (ärakuulamisõiguse rikkumine). Analüüsitud kohtupraktikast nähtub, et ringkonnakohtusse on vahekohtu otsuse tühistamiseks pöördunud:

- Ühel korral TsMS § 751 lg 1 p 1 asjaoludel (teovõimetu pool);
- Neljal korral TsMS § 751 lg 1 p 2 asjaoludel (tühine vahekohtu kokkulepe);
- Kuuel korral TsMS § 751 lg 1 p 3 asjaoludel (ärakuulamisõiguse rikkumine);
- Kolmel korral TsMS § 751 lg 1 p 4 asjaoludel (pädevuse ületamine);

- Neljal korral TsMS § 751 lg 1 p 5 asjaoludel (seadusest või kokkuleppest tuleneva keelu rikkumine);
- Ühel korral TsMS § 751 lg 2 p 1 asjaoludel (mittearbitreeritavus); ning
- Neljal korral TsMS § 751 lg 2 p 2 asjaoludel (vastuolu heade kommete või avaliku korraga).

Eeltoodud numbrid sisaldavad seejuures juhtumeid, mil avaldaja on vahekohtu otsuse tühistamisavalduses tuginenud mitmele tühistamisalusele. Analüüsitud ringkonnakohtu praktikast nähtub, et vahekohtu otsuseid on seni tühistatud:

- Ühel juhul TsMS § 751 lg 1 p 1 alusel (teovõimetu pool);
- Kahel juhul TsMS § 751 lg 1 p 3 alusel (ärakuulamisõiguse rikkumine);
- Ühel juhul TsMS § 751 lg 2 p 1 alusel (mittearbitreeritavus); ning
- Kahel juhul TsMS § 751 lg 2 p 2 alusel (vastuolu avaliku korra või heade kommetega).

Kolmandaks, magistritöö raames analüüsitud Eesti kohtupraktikast nähtub, et ringkonnakohus on ekslikult tühistanud vahekohtu otsuse TsMS § 751 lg 2 p 1 alusel (mittearbitreeritavus) olukorras, kus avaldaja on kohtu ette toonud TsMS § 751 lg 1 p 2 asjaolud (tühine vahekohtu kokkulepe). Ehkki lõpptulemust see konkreetses asjas ei mõjutanud, st vahekohtu otsus tühistati, viitab vale aluse rakendamine kohtu ja ka menetlusosaliste vahesele teadlikkusele tühistamisaluste sisustamisest (tsiviilasi nr 2-15-12188). Selle üks põhjus võib olla kinnine kohtupraktika, mis raskendab tühistamisaluste sisustamise võimaluste analüüsimist erialakirjanduses. Samas nähtus nimetatud asjas tühistamisavaldusest, et avaldaja ei tuginenud ise õigele tühistamisalusele, mistõttu oli kohtul õigus avaldaja poolt esitatud puudulik taotlus ületada ning rakendada kohtu *ex officio* alust vahekohtu otsuse tühistamiseks.

Neljandaks selgus analüüsitud kohtupraktikast, et kohtud on mitmel juhul juhtinud õigesti avaldajate tähelepanu TsMS § 751 lg 1 p 3 (ärakuulamisõiguse rikkumine) aluse rakendamise võimalusele, ehkki avaldajad tühistamisavalduses sellele ei tuginenud. Lisaks on kohtud mitmel juhul ärakuulamisõiguse rikkumisele tuginemisel pööranud ümber avaldaja tõendamiskoormise. Kohtupraktikas on leitud, et kuna TsMS § 751 lg 1 p 3 asjaolude tõendamine eeldab negatiivse asjaolu tõendamist, st avaldaja peab näitama, et talle ei ole vahekohtumenetluse dokumente kättetoimetatud, piisab teatud juhtudel üksnes avalduse põhistamisest, misjärel tuleb puudutatud isikul avaldaja väited ümber lükata. Ehkki see on vastuolus seaduse sõnastusega, st et TsMS § 751 lg-s 1 sätestatud tühistamisaluste tõendamiskoormis on seaduse sõnastusest lähtudes selgelt poolel, kes tühistamisalusele tugineb, on ringkonnakohtute praktika tõendamiskoormise ümberpööramisele kooskõlas

Riigikohtu praktikaga, mis käsitleb negatiivsete asjaolude tõendamist. Lisaks sellele on Tallinna Ringkonnakohtu praktikas leitud, et vahekohtu poolt ärakuulamisõiguse rikkumisel on vahekohtu otsus vastuolus ka Eesti avaliku korraga ning kuulub seetõttu tühistamisele ka TsMS § 751 lg 2 p 2 alusel.

Viiendaks nähtub kohtupraktika analüüsist, et ringkonnakohus teostab sarnaselt mudelseaduse riikide kohtutele vahekohtu otsuse tühistamisel kaalutlusõigust tuvastamaks, kas avaldaja poolt vahekohtule etteheidetav rikkumine mõjutas vahekohtu lõppotsust. Tallinna Ringkonnakohtus on korduvalt jätnud tühistamisavaldusi rahuldamata leides, et vaatamata vahekohtu poolt menetluses tehtud rikkumistele, ei mõjutanud need vahekohtumenetluse tulemust, mistõttu puudub vajadus vahekohtu otsuse tühistamiseks. Ehkki TsMS ei näe sõnaselgelt kohtutele sellist kaalutlusõigust ette, on see seadusest ja kohtupraktikast tuletatav lisaeeldus sisuliselt sama nagu mudelseaduses kohtutele ette nähtud kaalutlusõigus.

Kuuendaks ilmnes analüüsitud kohtupraktikast, et Eesti kohtud on tühistamisavalduse esitamise õigeaegsuse hindamisel analüüsinud vahekohtute poolt vahekohtu otsuste kättetoimetamist TsMS 6. osa sätete alusel. See pole aga kooskõlas rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetega, mille kohaselt ei tohiks vahekohtumenetlusele kohaldada riigisiseseid kohtumenetluse norme. Sarnaselt Saksa menetlusteooriale tuleks Eestis vahekohtu otsuste kättetoimetamist analüüsida TsÜS § 69 alusel. Lisaks sellele ei tohi ringkonnakohtud tühistamismenetluses analüüsida ka muid vahekohtu poolt tehtud menetlustoiminguid TsMS normide alusel, v.a TsMS 14. osa (vahekohtumenetlus). Analüüsitud praktikast nähtuvalt võib TsMS kohaldamise keeld olla asjakohane näiteks vahekohtumenetluses teostatud ekspertiiside õiguspärasuse hindamisel või vahekohtu poolt menetlusedokumentide (nt hagiavalduse) kättetoimetatuks lugemise õiguspärasuse hindamisel.

Magistritöös teostatud analüüsi põhjal saab järeldada, et Eesti õigusega on kooskõlas see, kui vahekohtumenetluse pooled lepivad kokku vahekohtumenetluses dokumentide edastamises ka üksnes e-posti teel, sh selles, et dokumendid võib lugeda kättetoimetatuks, kui need on kokku lepitud e-posti aadressile edastatud. See tähendab, et selline e-posti teel vahekohtumenetluse dokumentide kättetoimetatuks lugemise kokkulepe ei ole vastuolus TsMS § 715 lg-ga 1. Samuti ei muuda selline vahekohtu kokkulepe vahekohtu otsust vastuolus olevaks Eesti avaliku korra ja heade kommetega. Oluline on märkida, et ringkonnakohus peab tühistamismenetluses vahekohtumenetluse dokumentide ja teadete kättetoimetamise õiguspärasust kontrollima üksnes TsÜS § 69 alusel, mitte TsMS-s reguleeritud kättetoimetamise normide alusel.

Sellega seoses on oluline juhtida tähelepanu ka vahekohtute tegutsemisele vahekohtumenetluses. Eelkõige Eesti õiguse taustaga vahekohtunike tegutsemine, kes võivad unustada, et vahekohtumenetlusele ei kohaldu automaatselt TsMS normid ning väär on vahekohtu menetlustoimingute tegemisel lähtuda TsMS-s sätestatust. Statistiliselt on vahekohtu otsuseid kõige rohkem tühistatud ja nende tühistamist taotletud TsMS § 751 lg 1 p 3 alusel (ärakuulamisõiguse rikkumine). See tähendab, et vahekohtutel tuleks menetluses väga täpselt jälgida, et mõlemale poolele oleks menetlusdokumendid (eelkõige hagiavaldus) kättetoimetatud, et vältida hilisemat vahekohtu otsuse tühistamist. Ehkki magistritöös analüüsitud praktikas ei tühistatud kordagi vahekohtu otsust vahekohtu poolt võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise tõttu (TsMS § 751 lg 1 p 5 koosmõjus TsMS § 732 lg-ga 1), rõhutatakse erialakirjanduses, et poolte võrdne kohtlemine on õiglase vahekohtumenetluse olulisim tagatis. See ei tähenda alati, et pooli tuleks kohelda täpselt samamoodi. Autor rõhutab, et vahekohtute jaoks on kõige olulisem meele pidada ja menetluses tagada, et pooled saaksid vahekohtumenetluses oma seisukohad esitatud ning, et üks pool ei saaks teise ees objektiivset menetluslikku eelist, nt tähtaegade pikkuse või tõendite esitamise osas.

Viimaseks nähtus analüüsitud kohtupraktikast, et TsMS-s sisalduv terminoloogiline segadus vahekohtu lõplike otsuste ja menetluslike korralduste osas, millele on erialakirjanduses juba 2014. aastal tähelepanu juhitud, on põhjustanud praktikas positiivsete pädevusotsuste vaidlustamisel avaldajate ebavõrdse kohtlemise. TsMS näeb vahekohtu positiivsetele ja negatiivsetele pädevusotsustele ette erineva vaidlustamiskorra (vastavalt muutmis- ja tühistamismenetlus) ning kuni 2019. aastani erinesid nimetatud vaidlustamismenetlustel riigilõivu suurused. Seetõttu on avaldajad pidanud sisuliselt samasugust vahekohtu menetluslikku korraldust (positiivset pädevusotsust) vaidlustades tasuma osadel juhtudel kordades rohkem riigilõivu, kui seda oleks neil tulnud teha kohtu poolt õige menetlusliigi valimisel. Ehkki terminoloogiat ei ole endiselt muudetud, ühtlustati 2019. aastal nimetatud menetluste riigilõivud, mistõttu ei põhjusta ebaõige menetlusliigi valik enam sellist varalist ebavõrdset kohtlemist.

Varasemalt on õiguskirjanduses leitud, et vahekohtu otsuse tühistamismenetluse regulatsioon ei ole piisav ega proportsionaalne meede vahekohtumenetluse poolte õiguste adekvaatseks kaitseks, mistõttu on vahekohtu otsuste tühistamise regulatsioon vastuolus põhiseadusega. Samas ei ole varasemalt analüüsitud tühistamismenetluses Eesti kohtute praktikat, mistõttu on järeldus tühistamisregulatsiooni põhiseadusega vastuolus olemise kohta ennatlik. Käesoleva töö eesmärk ei olnud tühistamisregulatsiooni põhiseaduspärasuse analüüsimine. Samas ei

nähtunud magistritöös analüüsitud praktikast vahekohtumenetluse poolte põhiõiguste rikkumist.

Kokkuvõtvalt saab magistritöös teostatud kohtupraktika analüüsi põhjal järeldada, et vaatamata kinnisele tühistamismenetlusele, on Tallinna Ringkonnakohtu praktika tühistamisel sisustamisel olnud sisemiselt järjepidev ning olulisi erisusi mudelseaduse riikide praktikaga võrreldes Eesti praktikast ei nähtu. Ehkki ringkonnakohus on eksinud mõnel juhul tühistamisel valikuga, ei ole see kordagi mõjutanud menetluse lõpptulemust. Seega vähemalt seni ei ole realiseerunud erialakirjanduses välja toodud risk, et kohtumenetluse kinniseks kuulutamise ei ühtlustu tühistamismenetluse kohtupraktika. Paljudes teistes tunnustatud vahekohtumenetluse riikides, nt Rootsis, Saksamaal ja Šveitsis, on vahekohtumenetlusega seonduv kohtumenetlus eelduslikult avalik ehk vahekohtu otsuse tühistamismenetluses avalikustatakse muuhulgas ka vaidlevad pooled. Eesti erineb nendest riikidest, säilitades vahekohtumenetluse poolte konfidentsiaalsuse ka vahekohtu otsuse tühistamismenetluses. Kuivõrd samal ajal vastab meie tühistamismenetlus ülemaailmselt tunnustatud põhimõtetele, võib poolte konfidentsiaalsus riiklikus kohtumenetluses olla just see nišš, millega Eesti võiks saada rahvusvaheliselt tunnustatud vahekohtumenetluse kohaks.

ANNULMENT OF ARBITRATION AWARDS IN ESTONIAN LAW

Traditionally the most important advantages of arbitration compared to the regular court proceedings are the speed of the proceedings and finality of the arbitral award. Given that the parties of arbitration proceedings are able to resolve a dispute with “one shot” resulting in binding and final arbitral award the arbitration is the preferred option for resolving disputes to many. Most institutional arbitration rules provide that the award of the arbitration is final, binding and indisputable. In Estonia, an arbitral award enters into force on the date on which the award is made pursuant to the Civil Code of Procedure (hereinafter “CCP”) section 746 subsection 1. Subject to subsection 2 of the same section the arbitral award has the same effect as a court judgment on the parties. Thus, pursuant to Estonian law arbitral awards are binding, final and indisputable. Despite the wording of section 746 of the CCP, at least two possibilities for challenging an arbitral award which has entered into force exist. First, if the arbitral award is annulled in the court of the seat of the arbitration and second, if the State in which the successful party seeks enforcement of the award refuses to enforce or recognize that award. This thesis focuses on the first; thus, it focuses on proceedings for the annulment of the arbitral awards in Estonia.

Part 14 of the CCP regulates the annulment proceedings of the arbitral award. The law is taken from the UNCITRAL Model Law of International Commercial Arbitration. The aim of the takeover was to make Estonia a more attractive place for international commercial arbitration. Estonia is also a party to the 1968 New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. Therefore, arbitration awards made in Estonia are easily enforceable in more than 160 countries around the world. At the same time, Estonian legal literature lacks the discussion of whether the annulment proceedings held in Estonia are in line with the international arbitration and Model Law’s theory and practice. The lack of legal discussion may be caused by the fact that the court proceedings related to the arbitration are confidential (closed) according to the Estonian law. On the one hand, a closed procedure may affect the consistency and transparency of case law, but on the other hand, the parties of the arbitration may prefer a closed procedure as they do not lose their confidentiality even after the annulment proceedings are initiated. The latter distinguishes Estonia from many other countries favourable to arbitration. For example, in Sweden, Germany and Switzerland the court proceedings related to the arbitration are presumably open to the public.

The aim of this master's thesis was to find out how many times and how have the Estonian courts applied the grounds for annulment of the arbitral award set out in CCP section 751. In addition the aim was to find out what differences if at all, have the courts made in annulment proceedings compared to the courts in other countries of the Model Law and in case such differences exist the author's aim was to identify whether the differences are in accordance with Estonian law and with the principles of international arbitration. In the interests to achieve the named goals the author was enabled by the Tallinn Circuit Court to access 95 closed proceedings related to the arbitration since 2013. In fact, these 95 proceedings were all that the court's infosystem provided.

In order to achieve the goal of the thesis, the author performed an empirical analysis of available Estonian case law together with theoretical literature. The author compared the practice of the CCP, the Model Law and the New York Convention with each other and with the literature to find different ways to apply the annulment grounds. The case law of the Model Law countries' courts is taken from CLOUT database. The international literature analysed in the thesis mainly focuses on the Model Law and German law. The thesis is divided into two chapters. The first chapter examined the annulment proceedings in Estonian law in general. The second chapter provides a statistical overview of the 95 closed annulment proceedings analysed, after which the statutory grounds to annul the arbitral award are analysed one by one. In summary, the following conclusions were reached in the master's thesis.

In terms of statistics, the author had access to 95 closed proceedings of the Tallinn Circuit Court since 2013. Of the 95 court rulings analysed:

- 56 applications to annul the arbitration award were satisfied;
- 14 applications were dismissed;
- 13 applications were denied;
- On 7 occasions the proceedings were ended with compromise; and
- On 5 occasions the applicant discontinued the application.

Although, at first it seems that more than 50% of the applications to annul the arbitration award are satisfied, which is much higher than for example in courts of Germany, Switzerland and Sweden, these statistics are not in themselves reliable. The case-law analysed showed that 50 of the 56 successful applications related to the same scheme and were annulled by the courts for essentially the same reasons. This scheme was related with the legal loophole in the CCP which enabled debt collection companies to establish "permanent arbitral tribunals" to issue

enforceable arbitral awards. Prior to the 2019 amendments of the CCP, the arbitral awards from permanent establishments were automatically enforceable, but the law did not specify the criteria for a permanent arbitral institution. In these “permanent arbitral institutions” the tribunal seldom guaranteed the parties’ fundamental procedural rights and in most of these 50 awards which were annulled the tribunal held the proceedings without defendant’s knowledge of the proceedings. Thus, in 2013-2016 the circuit courts annulled 50 arbitral awards on the same grounds (CCP section 751 subsection 1 clause 3 and subsection 2 clause 1).

In respect of the rest 6 successful applications for annulment, the Tallinn Circuit Court annulled the arbitral awards on following grounds:

- CCP section 751 subsection 1 clause 1 (party’s incapacity) – 1 time;
- CCP section 751 subsection 1 clause 3 (violation of the right to be heard) – 2 times;
- CCP section 751 subsection 2 clause 1 (arbitrability of the dispute) – 1 time;
- CCP section 751 subsection 2 clause 2 (arbitration award contrary to public policy) – 2 times.

In addition, the circuit court have analysed each of the grounds for annulment of the arbitral award for at least once out of all the annulment proceedings analysed by the author. It allowed the author to verify the court’s reasoning on any ground. In sum, the conclusions are as follows.

First, in civil case No. 2-15-12188 the circuit court erroneously annulled the arbitration award on the ground set out in the CCP section 751 subsection 2 clause 1 (arbitrability) while the applicant brought the facts before the court which gave clear basis to annul the arbitral award on the ground set out in the CCP section 751 subsection 1 clause 2 (void arbitration agreement). Although the arbitral award was annulled and it did not affect the final result, the erroneous qualification points out that the courts are not aware of the principles of the grounds for annulment. Low awareness may be caused by the closed proceedings which makes it difficult to analyse the case-law in legal literature.

Second, it appears from the case-law analysed that the courts in several cases have correctly drawn the applicant’s attention to the ground for annulment provided in the CCP section 751 subsection 1 clause 3 (violation of the right to be heard) although the applicants did not rely on it. In addition, as regards the same ground for annulment, the courts explained that in some cases the burden of proof of the applicant rests with the defendant. The courts explained this by the nature of the evidence which the applicant would have to prove. Namely, the applicant must

prove that the procedural documents were never served to him, but that contains a negative fact which is almost impossible to prove definitively. This conclusion is in accordance with the case law of the Supreme Court regarding the proof of negative facts.

Third, the Estonian courts similarly to Model Law countries' courts are exercising discretion while deciding whether to annul the arbitral award or not. Although the CCP does not explicitly provide such discretion, it can be deduced from both the drafting documents of the CCP and from case-law. The Tallinn Circuit Court has on several occasions refused to annul the arbitral award despite the fact that the formal requirements for annulment were met.

Fourth, the analysed case law revealed that when assessing the timeliness of the application to annul the arbitral award, Estonian courts have analysed the service of arbitral awards by arbitration courts on the basis of the provisions of Part 6 of the CCP. However, this is not in line with internationally recognized principles that arbitration should not be subject to national rules of procedure. Similar to German procedural theory, the service of arbitral awards in Estonia should be analysed on the basis of the section 69 of the General Part of the Civil Code Act.

Finally, it appeared from the case law analysed that there is a terminological confusion in the CCP regarding final arbitration awards and procedural rulings and it has led to unequal treatment when challenging positive jurisdictional awards in practice. The CCP provides different challenge proceedings for positive and negative jurisdictional awards of the arbitral tribunal (respectively amendment and annulment proceeding). Until 2019 the state fees for these proceedings differed. Therefore, in some cases the applicants who were challenging positive jurisdictional awards (arbitration tribunal's procedural ruling) had to pay much higher state fee due to the court's inability to recognise the right type of challenge proceedings. Although the terminology has not been amended, the state fees for mentioned proceedings were harmonized in 2019, so the incorrect choice of proceeding type no longer causes such unequal treatment of the applicants.

In summary, based on the analysis of the case law performed in the master's thesis, it can be concluded that despite the closed annulment procedure, the practice of the Tallinn Circuit Court in applying the grounds for annulment has been internally consistent. Although the circuit court has erred in some cases in choosing the ground for annulment, this has never affected the final outcome of the proceedings. Thus, at least so far, the risk which has been pointed out in the

legal literature that the case law of annulment proceedings will not harmonize if the court proceedings will be closed has not materialised. In many other arbitration favourable countries, such as Sweden, Germany and Switzerland, arbitration proceedings are presumably public, i.e the proceedings for annulment of an arbitration award will also disclose the parties to the dispute. Estonia differs from these countries by maintaining the confidentiality of the parties to the arbitration also in the proceedings for annulment of the arbitration award in general courts. As at the same time the annulment proceedings held in Estonia comply with internationally recognised principles, the confidentiality of the parties in national court proceedings may be the niche for Estonia to become an internationally recognised place for arbitration proceedings.

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. Bensaude, D. Concise International Arbitration. French Code of Civil Procedure (Book IV: Arbitration), 2011. Kluwer Law International 2015.
2. Binder, P. International Commercial Arbitration and Mediation in UNCITRAL Model Law Jurisdictions. 4th edition. Kluwer Law International 2019.
3. Blackaby, N. Redfern and Hunter on International Arbitration. 6th edition. Oxford University Press. Kluwer Law International 2015.
4. Born, G. B. International Arbitration: Law and Practice, 2nd edition. Kluwer Law International 2015.
5. Born, G. B. International Commercial Arbitration. 2nd edition. Kluwer Law International 2014.
6. Brunet, E. Arbitration and Constitutional Rights. North Carolina Law Review, vol. 71. 1992.
7. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 4. vlj. Tallinn: Juura 2017.
8. Kirby, J. Finality and Arbitral Rules: Saying an Award Is Final Does Not Necessarily Make It So. The Netherlands. Journal of International Arbitration 2012, lk 119-128.
9. Kisseljova, J. Kohtualluvuse kokkuleppe ja vahekohtu kokkuleppe ühelt isikult teisele ülemineku võimalused Eesti õiguses. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduskond 2016. Kättesaadav: <https://dspace.ut.ee/handle/10062/51693> (16.04.2020).
10. Kõve, V. jt (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Komm vlj. Tallinn: Juura 2018.
11. Kröll, S.M. jt. Arbitration in Germany: The Model Law in Practice. The Netherlands: Kluwer Law International 2017.
12. Lew, J.D. jt. Comparative International Commercial Arbitration. Kluwer Law International 2003.
13. Lõhmus, U. jt. Eesti Vabariigi põhiseaduse juriidilise ekspertiisi komisjoni lõpparuanne, 13 peatükk. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/pohiseaduse_13._peatu_kk_kohus.pdf (21.04.2020).
14. Nurmela, I. Põldvere P.-M. Vaidluste efektiivne kohtuväline lahendamine. Juridica 2014/I, lk 1-16.
15. Pohla, A. Vahekohtu kokkuleppe tähtsus vahekohtumenetluses. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraazikohtu ja välisriikide vahekohtute praktika. Juridica 2014/I, lk 34-48.
16. Põldvere, P.-M. Kaheksa aastat mudelseadust: kas Eesti vahekohtumenetlus vastab mudelile? Juridica. 2014/I, lk 17-33.
17. Redfern, A. jt. Redfern and Hunter on International Arbitration. 5th ed. Oxford University Press 2009.
18. Seletuskiri tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde (718 SE).

19. Sootak, J. jt (koost). Üliõpilastöö kirjutamine ja vormistamine: juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. Tallinn: Juura 2020.
20. Tan, W. Allowing the Exclusion of Set-Aside Proceedings: An Innovative Means of Enhancing Singapore's Position as an Arbitration Hub. *Asian International Arbitration Journal*. Kluwer Law International 2019.
21. Teder, M. Rahvusvaheliste vahekohtu kokkulepete täitmise tagamine üldkohtutes. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014. Kättesaadav: <http://dspace.ut.ee/handle/10062/42702> (16.04.2020).
22. Telk, L. Vahekohtumenetlus põhiseadusega garanteeritud menetluslike põhiõiguste vaatenurgast. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond, 2016. Kättesaadav: <https://dspace.ut.ee/handle/10062/51665> (16.04.2020).
23. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (Eestis tehtud vahekohtu otsuse täidetavaks tunnistamise menetluse loomine) 749 SE. Seletuskiri.
24. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõu (208 SE). Seletuskiri.
25. Waincymer. J. Procedure and Evidence in International Arbitration. Kluwer Law International 2012.

Kasutatud normatiivallikad

A) Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu õigusaktid

26. Tsiviilkohtumenetluse seadustik – RT I 2005, 26, 197; RT I, 19.03.2019, 23.
27. Välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon – RT II 1993, 21, 51.
28. Eesti Vabariigi põhiseadus - RT 1992, 26, 349; RT I, 15.05.2015, 2.
29. Kohtute seadus - RT I 2002, 64, 390; RT I, 19.12.2019, 8.
30. Võlaõigusseadus – RT I 2001, 81, 487; RT I, 08.01.2020, 10.
31. Tsiviilseadustiku üldosa seadus – RT I 2002, 35, 216; RT I, 06.12.2018, 3.
32. Seadus Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraazikohtu kohta - RT 1991, 25, 308.
33. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) - ELTL 351, 20.12.2012.
34. Riigilõivuseadus - RT I, 2010, 21, 107; RT I, 18.12.2012, 31.
35. Riigilõivuseadus - RT I, 30.12.2014, 1; RT I, 12.02.2020, 3.

B) Muud jurisdiktsioonid

36. Saksamaa tsiviilkohtumenetluse seadustik. *Zivilprozessordnung*. Inglise keelne versioon kättesaadav: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html (21.04.2020).
37. Šveitsi rahvusvahelise eraõiguse seadus. *Federal Act on Private International Law*. Inglise keelne versioon kättesaadav: https://www.unine.ch/files/live/sites/florence.guillaume/files/shared/publications/pil_act_1987_as_from_1_1_2017.pdf (21.04.2020).
38. Kanada ühtne vahekohtu seadus. *Uniform Arbitration Act*. Kättesaadav: https://www.ulcc.ca/images/stories/2016_pdf_en/2016ulcc0017.pdf (21.04.2020).

C) Vahekohtute reglemendid

39. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraažikohtu reglement 2019. Kättesaadav: <https://www.koda.ee/et/teenused/reglement> (21.04.2020).
40. Stockholmi Kaubanduskoja Arbitraažireeglid 2017. Kättesaadav: https://sccinstitute.com/media/1407444/arbitrationrules_eng_2020.pdf (21.04.2020).
41. ÜRO rahvusvahelise Kaubandusõiguse komisjoni (UNCITRAL) Arbitraažireeglid 2013. Kättesaadav: <https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/6/2016/01/UNCITRAL-2013-English.pdf> (21.04.2020).

D) Mudelseadus

42. The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) Model Law on International Commercial Arbitration. Kättesaadav: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration (21.04.2020).

Kasutatud kohtupraktika

A) Eesti avalikud kohtulahendid

43. RKKKm 03.04.2006, 3-1-1-1-06.
44. RKÜKo 16.05.2008, 3-1-1-86-07.
45. RKPJKm 5.02.2008, 3-4-1-1-08.
46. RKTKm 15.11.2010, 3-2-1-100-10.
47. RKÜKo 10.04.2012, 3-1-2-2-11.
48. RKTKm 30.10.2013, 3-2-1-113-13.
49. RKTKm 12.04.2014, 3-2-1-27-14.
50. RKPJKo 30.04.2014, 3-4-1-3-04.
51. RKTKm 03.12.2014, 3-2-2-1-14.
52. RKTKm 11.02.2015, 3-2-1-150-14.
53. RKTKo 24.03.2015, 3-2-1-177-14.
54. RKPJKo 18.05.2015, 3-4-1-55-14.
55. RKTKm 02.03.2016, 3-2-1-186-15.
56. RKTKm 20.04.2016, 3-2-1-142-15.
57. RKTKm 03.02.2017, 3-2-1-83-16.
58. RKTKm 29.03.2017, 3-2-1-3-17.
59. RKTKo 12.04.2017, 3-2-1-10-17.
60. RKTKm 21.06.2017, 3-2-1-63-17.
61. RKTKm 6.12.2017, 2-17-5977.
62. RKTKm 11.04.2018, 2-16-15675.
63. RKTKo 18.04.2018, 2-14-61484.
64. RKTKm 12.12.2018, 2-18-4731.
65. TlnRnKm 28.02.2007, 2-06-9525.
66. TlnRnKm 29.06.2007, 2-07-14594.
67. TlnRnKm 02.04.2015, 2-13-53167.
68. HMKm 25.03.2010, 2-10-9412.
69. HMKm 04.04.2017, 2-16-18928.

B) Tallinna Ringkonnakohtu kinnised kohtulahendid (koopiad autori valduses)

70. TlnRnKm 18.04.2013, 2-13-5423.
71. TlnRnKm 29.04.2013, 2-12-54802.
72. TlnRnKm 02.12.2013, 2-13-36167.
73. TlnRnKm 06.12.2013, 2-13-21905.
74. TlnRnKm 12.03.2014, 2-14-5252.
75. TlnRnKm 27.03.2014, 2-14-3256.
76. TlnRnKm 31.03.2014, 2-13-52643.
77. TlnRnKm 10.10.2014, 2-14-23406.
78. TlnRnKm 17.10.2014, 2-14-58658.
79. TlnRnKm 05.03.2015, 2-14-58795.
80. TlnRnKm 12.05.2015, 2-15-3643.
81. TlnRnKm 15.05.2015, 2-15-5640.
82. TlnRnKm 22.05.2015, 2-15-2117.
83. TlnRnKm 19.06.2015, 2-15-6029.
84. TlnRnKm 28.09.2015, 2-15-12860.
85. TlnRnKm 09.10.2015, 2-15-14411.
86. TlnRnKm 21.10.2015, 2-15-10781.
87. TlnRnKm 06.11.2015, 2-15-7082.
88. TlnRnKm 21.01.2016, 2-15-18602.
89. TlnRnKm 22.01.2016, 2-15-18658.
90. TlnRnKm 29.01.2016, 2-15-15594.
91. TlnRnKm 05.02.2016, 2-15-16851.
92. TlnRnKm 26.05.2016, 2-16-3154.
93. TlnRnKm 28.06.2016, 2-16-5312.
94. TlnRnKm 28.06.2016, 2-16-7878.
95. TlnRnKm 29.06.2016, 2-15-12188.
96. TlnRnKm 30.09.2016, 2-16-7413.
97. TlnRnKm 09.02.2018, 2-17-5977.
98. TlnRnKm (puuduste kõrvaldamine) 15.03.2018, 2-18-4039.
99. TlnRnKm 20.06.2018, 2-18-4039.
100. TlnRnKm 22.08.2018, 2-18-4708.
101. TlnRnKm 21.01.2019, 2-18-9173.
102. TlnRnKm 13.02.2019, 2-18-13911.
103. TlnRnKm 30.10.2019, 2-19-7909.

C) Euroopa Liidu Kohtu lahendid

104. EKo C-126/97, Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV, 1999 E.C.R I-3055.
105. EKm C-555713, Merck Canada, EU:C:2014:92.
106. EKo C-377/13, Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta, EU:C:2014:1754.
107. EKo C-284/16, Slowakische Republik vs Achmea BV, EU:C:2018:158.
108. Eko C-284/16, Slowakische Republik vs Achmea BV, EU:C:2018:158, kohtujurist M. Wathelet ettepanek.

D) Muud jurisdiktsioonid

109. Hong Kong: Supreme Court (Barnes J.). Guangdong New Technology Import & Export Corp. Jiangmen Branch v. Chiu Shing trading as B. C. Property & Trading Company. 2 HKC 459. (23.08.1991). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/62. Kättesaadav:
https://www.uncitral.org/clout/clout/data/hkg/clout_case_677_leg-1182.html
(21.04.2020).
110. Hong Kong: Court of Final Appeal. Hebei Import & Export Corp. v. Polytek Engineering Co. Ltd. 2 HKC 205. (09.01.1999). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/54. Kättesaadav:
https://www.uncitral.org/clout/clout/data/hkg/clout_case_599_leg-1093.html
(21.04.2020).
111. Hong Kong: Court of First Instance. Chongqing Machinery Import & Export Co. Ltd. v. Yiu Hoi & Others Trading as Tin Lee Ship Builders & Trading Co. (11.10.2001). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/46. Kättesaadav:
https://www.uncitral.org/clout/clout/data/hkg/clout_case_527_leg-1752.html
(21.04.2020).
112. Saksamaa: Bundesgerichtshof. III ZB 44/01. (06.06.2002). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/49. Kättesaadav:
https://www.uncitral.org/clout/clout/data/deu/clout_case_560_leg-1772.html
(21.04.2020).
113. Singapur: High Court; OM No. 600027 of 2001, ABC CO v. XYZ CO LTD (8.05.2003). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/50. Kättesaadav:
https://www.uncitral.org/clout/clout/data/sgp/clout_case_566_leg-1778.html
(21.04.2020).
114. Saksamaa: Oberlandesgericht Dresden: Case No. 11 Sch 0019/005 (15.03.2006). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/86. Kättesaadav:
https://www.uncitral.org/clout/clout/data/deu/clout_case_870_leg-1940.html
(21.04.2020).
115. Premium Nafta Prods. Ltd v. Fili Shipping Co. Ltd [2007] UKHL 40, p 1. Kättesaadav:
<https://publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldjudgmt/jd071017/ship-1.htm>
(21.04.2020).
116. Austria: Oberster Gerichtshof 9 Ob 53/08x. (20.08.2008). CLOUT kogumik A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/154. Kättesaadav:
https://www.uncitral.org/clout/clout/data/aut/clout_case_1443_leg-2957.html
(21.04.2020).
117. Šveits: First Civil Law Court. Case 4A_433/2009. X. v. Y.Inc, p 2.4.2. (26.05.2010). Kättesaadav:
<http://www.swissarbitrationdecisions.com/award-annulled-for-violation-of-due-process?search=433%2F2009%2C> (21.04.2020).
118. Chantiers de l'Atlantique SA v Gaztransport & Techingaz SAS. [2011] EWHC 3383. Kättesaadav:
<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2011/3383.html>
(21.04.2020).
119. Petrochem. Indus. Co. v. Down Chem. Co, p 33. [2012] EWHC 2739. Kättesaadav:
<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2012/2739.html> (21.04.2020).
120. Nearctic Nickel Mines Inc. v. Canadian Royalties Inc. 500-09-021110-101. Court of Appeal of Quebec. 29.01.2012. Kättesaadav:

- <https://www.canlii.org/en/qc/qcca/doc/2012/2012qcca385/2012qcca385.html>
(21.04.2020).
121. Šveits: First Civil Law Court. Case 4A_635/2012. A. SpA v. B. (10.12.2012). Kättesaadav: <http://www.swissarbitrationdecisions.com/no-award-ultra-petita-when-all-further-claims-are-rejected?search=635%2F2012> (21.04.2020).
122. Singapur: High Court. SGHC 283. AMZ v. AXX. (30.10.2015). Inglise keelne otsus kättesaadav: https://www.uncitral.org/clout/clout/data/sgp/clout_case_1660_301015.html (21.04.2020).
123. Consolidated v. Ambatovy, p-d 151-164. Superior Court of Justice of Ontario (ONSC) 7171. 28.11.2016. Kättesaadav: <https://www.canlii.org/en/on/onsc/doc/2016/2016onsc7171/2016onsc7171.html> (21.04.2020).

Muud allikad

124. ETKK veebileht, näidis vahekohtu kokkulepe. Kättesaadav: <https://www.koda.ee/et/teenused/naidis-arbitraaziklauslid> (21.04.2020).
125. SCC veebileht, näidis vahekohtu kokkulepe Kättesaadav: <https://sccinstitute.com/our-services/model-clauses/english/> (21.04.2020).
126. UNCITRAL veebileht, mudelseaduse riigid. Kättesaadav: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration/status (21.04.2020).
127. Mudelseaduse riikide kohtulahendeid koguv andmebaas CLOUT. Kättesaadav: <https://www.uncitral.org/clout/?lf=899&lng=en#legislativeText> (21.04.2020).
128. Mudelseaduse riikide kohtupraktika kogumik DIGEST 2012. Kättesaadav: <https://www.uncitral.org/pdf/english/clout/MAL-digest-2012-e.pdf> (21.04.2020).
129. IBA statistiline analüüs vahekohtu otsuste tühistamisest 13 maailma riigis. Annulment of arbitral awards by state court: Review of national case law with respect to the conduct of the arbitral process. Report by International Bar Association Committee. 2018. Kättesaadav: https://www.ibanet.org/LPD/Dispute_Resolution_Section/Arbitration/Projects.aspx#Oct18_2 (21.04.2020).
130. Pöldvere, P.-M. Vahekohtumenetluse regulatsiooni võrdlev analüüs 3. märtsi 2015. a töövõtulepingu nr 4-17/30 alusel. 2015.
131. Löttiger, J. Lindsö, A. Arbitration procedures and practice in Sweden: overview. 01.04.2020. Thomson Reuters.
132. Flecke-Gammarco, G. Bücheler, G. Arbitration procedures and practice in Germany: overview. Thomson Reuters. 01.02.2020.
133. Feler, U. Frey, M. (jt). Arbitration procedrues an practice in Switzerland: overview. Thomson Reuters. 01.02.2020.
134. Williams, J. Lal, H. Hornshaw, R. Gump, A. Q&A Arbitration procedures and practice in the UK. 01.02.2020, Thomson Reuters.